

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 09:58

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Urgentie: Hoog

Hoi (10)(2e) en (10)(2e),

Bijgevoegd het conceptpersbericht over de Landsadvocaat. Heel graag jullie kritische lezing en opmerkingen voor 12.00 uur vandaag. Dan verwerk ik deze en kan het de verdere molen in.

Hartelijke groet,

(10)(2e)

To: (10)(2e) BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Thur 10/14/2021 12:02:27 PM
Subject: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur
Received: Thur 10/14/2021 12:02:28 PM

Ja er zijn verschillende data waarop verschillende delen zijn afgesproken. Dus handiger om eruit te halen, fijn dank!
Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 14:02

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O; (10)(2e) BD/DBO/ADVIES

Onderwerp: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Top! Ik heb de tijdsaanduiding eruit gehaald. Dank!

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 14:01

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Ik zie dat dit niet klopt. Zie mail (10)(2e). Ik zag wel de getekende opdracht voor prof Hoogenboom. Die is van 21 juli.

Groeten

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Datum: donderdag 14 okt. 2021 1:59 PM

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Kopie: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Hallo (10)(2e),

Ja die klopt.

Groeten

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

Datum: donderdag 14 okt. 2021 1:24 PM

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Kopie: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Hoi (10)(2e),

Dank voor je reactie! Ik heb het verwerkt en de laatste alinea nu geschrapt. Nog een checkvraag: klopt die juli 2021?

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 10:28

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Hoi (10)(2e),

Hierbij mijn opmerkingen bij het persbericht. Is het laatste stukje ook echt nodig? Doet dit niet een beetje afbreuk aan het eerdere verhaal?

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 09:58

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Persbericht Landsadvocaat. Reactie gevraagd voor 12.00 uur

Urgentie: Hoog

Hoi (10)(2e) en (10)(2e),

Bijgevoegd het conceptpersbericht over de Landsadvocaat. Heel graag jullie kritische lezing en opmerkingen voor 12.00 uur
vandaag. Dan verwerk ik deze en kan het de verdere molen in.

Hartelijke groet,

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e) BD/DWJZ/JZW (10)(2e)@minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e)@minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Thur 10/14/2021 12:52:54 PM
Subject: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse
Received: Thur 10/14/2021 12:52:54 PM

Veel dank, (10)(2e)! Dit gaat ons erg helpen, ook bij de voorbereiding op het commissiedebat. Bij eventuele vragen weten we je te vinden.

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

Verzonden: vrijdag 8 oktober 2021 15:04

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Beste (10)(2e) en (10)(2e),

In de bijlage vinden jullie 2 analyses:

- Een uitgebreide analyse van berichtgeving in nieuwsmedia
- Een beeld van de aandacht op social media

Als jullie vragen, suggesties of opmerkingen hebben n.a.v. deze analyses, dan horen we het graag.

Groet,

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Communicatie

Communicatieadvies en redactie

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T 070 370 73 45

M (10)(2e)

(10)(2e)@minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: donderdag 7 oktober 2021 13:10

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Fijn (10)(2e), dank! Ik heb volgende week grotendeels studieverlof. Zou je in de toekomstige correspondentie (10)(2e) (10)(2e) en (10)(2e) willen meenemen? Dank!

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: woensdag 6 oktober 2021 17:36

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hallo (10)(2e),

We zijn er druk mee bezig (tussen alle actualiteiten door). Ik hoop je morgen een conceptversie te kunnen sturen, en anders zeker vrijdag.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: woensdag 6 oktober 2021 17:07

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Dag (10)(2e),

Ik was benieuwd hoe het met de voortgang hiervan gaat? Alvast dank!

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: vrijdag 17 september 2021 16:00

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hi (10)(2e),

Dank voor het bericht. De tijdsplanning is akkoord, alvast dan voor de inspanning! Bij vragen weet je me te vinden.

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 17 september 2021 13:40

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hi (10)(2e),

Ik zou nog even laten weten wanneer wij tijd hebben voor de analyse. Ik heb overlegd en wij komen vanwege drukte (en afwezigheid van een collega) niet eerder dan de week van 27 september toe aan deze analyse. Dat betekent dat we op zijn vroegst aan het eind van die week, maar wellicht pas in de week daarop (4 oktober) iets kunnen opleveren.

Is dat qua planning akkoord? Dan ga ik het inplannen.

Groet,

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Communicatie

Communicatieadvies en redactie

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T (10)(2e)
M

(10)(2e)@minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: maandag 6 september 2021 13:41

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Helemaal goed!

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: maandag 6 september 2021 13:19

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hi (10)(2e),

Het lukt me nu helaas niet om te bellen. Ik probeer het morgen anders wel een keer.

Groet.

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 3 september 2021 11:51

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Veel dank (10)(2e), ontzettend nuttig! Ik heb zeker tijd om maandag te bellen, tot 14.00 heb ik geen afspraken. Fijn weekend!

Groeten, (10)(2e)

Van (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: woensdag 1 september 2021 14:28

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hoi (10)(2e),

In de bijlage vind je de berichten over de fraudekwestie bij Pels Rijcken:

- Berichten uit vakmedia (in twee delen)
- Een artikel uit het Nederlandse Juristenblad (komt uit andere tool dan de overzichten, vandaar in een apart bestand)
- 500 Twitter-berichten. In totaal werden voor deze periode 770 berichten gevonden, dit overzicht bevat daarvan de 500 berichten van de meest invloedrijke accounts. De berichten zijn ook gesorteerd op invloed.
- Een overzicht van de berichten uit de landelijke kranten, chronologisch gesorteerd.

We hebben ook een online dashboard aangemaakt, dat vind je hier:

<https://in.coosto.com/reporting/public/d/612e266346fba1001146fc1f>

Heb je tijd om maandag even te bellen?

Groet,

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Communicatie

Communicatieadvies en redactie

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T
M (10)(2e)

(10)(2e)@minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 27 augustus 2021 13:48

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hi (10)(2e),

Helemaal goed, ik zie de overzichten graag tegemoet. Alvast bedankt!

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 27 augustus 2021 13:35

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hoi (10)(2e),

Ik heb het besproken en wil het volgende voorstellen: we zorgen dat jullie in de loop van volgende week de genoemde overzichten (nieuws, social, publicaties) ontvangen. Ook maken we een online dashboard. Ik stel voor dat we daarna contact hebben over een eventuele analyse. Dan kijken we op welke termijn wat mogelijk is, en wat we precies analyseren.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

Verzonden: woensdag 25 augustus 2021 16:54

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hoi (10)(2e),

Dank voor je mail. Ik bespreek morgen met mijn collega's wat we wanneer kunnen opleveren, en kom er nog op terug.

En ik zal je op de verzendlijst voor de Media Update zetten. Mocht je collega's hebben die deze nieuwsbrief ook graag ontvangen, dan hoor ik het graag.

Groet,

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Communicatie

Communicatieadvies en redactie

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T (10)(2e)
M

(10)(2e)@minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: woensdag 25 augustus 2021 15:02

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: Pels Rijcken fraudekwestie - media overzicht en analyse

Hoi (10)(2e),

In navolging van ons belletje van zojuist, hierbij het verzoek vanuit DWJZ op de mail.

(10)(2e) (10)(2e) en ik houden ons bezig met de Pels Rijcken fraudekwestie en de onderzoeken die verband houdend hiermee lopen. Hiervoor heb ik een aantal verzoeken.

- 1) Social media dashboard: is het mogelijk een levend social media dashboard samen te stellen over dit onderwerp? Graag met inlogcodes voor (10)(2e) en mij.
- 2) Overzicht media, social media en publicaties: is het mogelijk dit op te stellen voor maart 2021 – heden? Hierbij gaat het om:
 - a. Landelijke kranten
 - b. Andere (social) media
 - c. Juridische tijdschriften/vakbladen (bijv.: NJB, Mr., Advocatie Magazine, Advocatenblad)
- 3) Analyse overzicht: is het mogelijk een analyse te maken van bovengenoemd overzicht? Hierbij zijn we op zoek naar een clustering/ordening *negatieve en positieve reflecties* op:
 - a. Het kantoor Pels Rijcken
 - b. Het instituut Landsadvocaat
 - c. De aanpak van de Staat/JenV in deze kwestie
- 4) Nieuwsbrief: Graag meld ik mijzelf aan voor de dagelijkse nieuwsbrief voor JenV actualiteiten.

Ik heb begrepen dat punt 1, 2 en 4 op vrij korte termijn kunnen en dat punt 3 ongeveer een maand kost.

Hoor het graag als dit nog verduidelijking behoeft, alvast dank!

Groeten, (10)(2e)

To: (10)(2e) | Pels Rijcken|(10)(2e)@pelsrijcken.nl]
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Thur 10/14/2021 2:13:52 PM
Subject: DigiJust document 'Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken'
Received: Thur 10/14/2021 2:13:52 PM
[Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken.docx](#)

Hallo (10)(2e),

Hierbij de bijlage Overzicht verbetermaatregelen met het verzoek die ook te checken op feitelijke onjuistheden. Dank!

Groeten

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) | Pels Rijkken
Sent: Thur 10/14/2021 3:32:30 PM
Subject: Reactie [PRDF-11012594]
Received: Thur 10/14/2021 3:33:43 PM

Beste (10)(2e),

Jij stuurde mij de concept kamerbrief met als onderwerp 'Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat' en verzocht mij eventuele feitelijke onjuistheden door te geven. Hieronder tref je mijn reactie aan.

- Op pagina 2 van de brief is het aantal mensen vermeld dat bij Pels Rijkken bij benadering werkzaam is. Op dit moment zijn 323 mensen werkzaam bij Pels Rijkken.
- Op pagina 3 van de brief is vermeld dat met de uitbetaling van de onttrokken gelden aan de benadeelden reeds een begin is gemaakt. Ik kan daarover opmerken dat dit proces vanuit kantoor zich inmiddels in de afrondende fase bevindt.
- Op pagina 4 van de brief is voor landsadvocaat de afkorting LA gebruikt.
- Op pagina 5 van de brief is als verbetermaatregel gemeld: het proces van de interne beheersing rond het beheer van advocatuurlijke derdengelden verbeteren. Zoals ook in de concept kamerbrief is opgemerkt, betreft de fraude een exclusief notariële fraude. Bij de fraude zijn dan ook geen advocatuurlijke derdengelden betrokken. Niettemin hebben wij Deloitte ook gevraagd de opzet van de interne beheersing rond het beheer van de advocatuurlijke derdengelden onder de loop te nemen. Deloitte heeft ten aanzien van alle 16 door hen geïdentificeerde vereisten vastgesteld dat volledig aan wet- en regelgeving wordt voldaan. Waar een suggestie ter verbetering is gedaan om het proces verder te optimaliseren, hebben wij deze overgenomen en geïmplementeerd, hetgeen Deloitte heeft bevestigd.
- Op pagina 5 van de brief is genoemd dat Pels Rijkken een onafhankelijke Raad van Commissarissen zal instellen. Wij streven er naar dit proces begin 2022 te hebben gerealiseerd.

Tot zover.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)
(10)(2e) | advocaat, partner | Pels Rijkken & Droogleever Fortuijn N.V. | Bezuidenhoutseweg 57 | Postbus 11756, 2502 AT Den Haag | +31 (10)(2e)
@pelsrijkken.nl | www.pelsrijkken.nl | LinkedIn

 Printen, echt nodig?

Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Het bericht kan vertrouwelijke informatie bevatten waarvoor het beroepsgeheim van advocaat of notaris geldt. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Alle werkzaamheden worden verricht op grond van een overeenkomst van opdracht als bedoeld in artikel 7:400 van het Burgerlijk Wetboek met de naamloze vennootschap Pels Rijkken & Droogleever Fortuijn N.V., gevestigd te Den Haag en Ingeschreven in het Handelsregister onder nr. 27283716. Op de overeenkomst zijn de algemene voorwaarden van toepassing, die zijn gedeponeerd ter griffie rechtbank Den Haag onder nr. 36/2020. Daarin is een aansprakelijkheidsbeperking opgenomen. De algemene voorwaarden zijn te raadplegen op www.pelsrijkken.nl/algemene-voorwaarden en worden op verzoek langs elektronische weg of op andere wijze kosteloos aan u toegezonden.

This message is solely intended for the addressee and may contain information that is confidential and legally privileged. If you are not the intended recipient please notify the sender immediately and delete this message. All our services are performed by virtue of an agreement for the supply of services as referred to in Section 7:400 of the Dutch Civil Code between Pels Rijkken & Droogleever Fortuijn N.V. and the client. Pels Rijkken & Droogleever Fortuijn N.V. is a public limited company that is based in The Hague and registered with the Chamber of Commerce Haaglanden under number 27283716. All services provided are subject to our general terms and conditions which include a limitation of liability clause and are deposited with the District Court of The Hague under number 36/2020. Our general terms and conditions can be found on our website www.pelsrijkken.nl/en/general-terms-and-conditions and upon request we will provide you with a copy, free of charge.

To: (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Thur 10/14/2021 7:11:11 PM
Subject: Ronde departementen brief LA
Received: Thur 10/14/2021 7:11:12 PM

Allen,

In aanvulling de tussenstand bij mij.

Mijn mailbericht van vanmiddag aan de juridisch directeuren heeft tot dusver alleen reacties opgeleverd van BZK en Fin. Beide pp waarderen het zoeken naar een oplossing maar zien dat toch niet lukken.

BZK houdt vast aan de bezwaren en zal pleiten voor doorschuiven. Dat gaat in het bijzonder over de plannen voor de lange termijn. BZK ziet geen rol voor een externe commissie en wil de algemene vraag over de inrichting van de externe juridische functie door de rijksoverheid zelf laten beantwoorden, ipv door derden.

Fin ziet ambtelijk veel te winnen bij uitstel, omdat men dan eerst met o.a. van Doorne kan spreken en 'meer regie kan nemen op de maatregelen'. Ook dat laatste lijkt te zien op de lange termijn, maar wordt ondanks doorvragen niet concreet.

Het concrete punt van Fin is denk ik behoorlijk te ondervangen door in de brief te benadrukken dat de korte termijn maatregelen specifiek samenhangen met de fraude bij het kantoor van de LA en door de LA zelf ook worden omarmd. Dat hoeft niet te leiden tot soortgelijke maatregelen bij anderen kantoren en in de brief of op een later tijdstip kan altijd worden aangegeven dat de Staat in gesprek gaat over de vraag of de korte termijn maatregelen ook voor anderen het overwegen waard zijn, maar dat het niet vanzelfsprekend is dat dit de standaard wordt. De bezwaren van BZK zijn fundamenteeler en leiden als we daarin meegaan tot aanpassing van het stuk over de lange termijn. Overwogen kan worden om bij de lange termijn te volstaan met aan te geven dat dit een brede vraag is die gelet op de vele en diverse belangen van de Staat als client zorgvuldige afweging en besluitvorming vergt, waarbij ook nader onderzoek niet wordt uitgesloten. Dat neemt mogelijk ook voor anderen die vooral problemen zien in die lange termijn (VWS) enige kou uit de lucht. Het blijft op dit punt dan bij een procedurele reactie.

Ik sprak ook AZ. Men gaf nog mee dat overwogen kan worden om morgen, gehoord de discussie, machtiging te vragen om de brief na overleg met BZK (event Fin) aan te passen en te verzenden. Dat overleg moet dan begin volgende week plaatsvinden, zodat de brief volgende week uit kan. Het risico is wel dat er steeds meer inhoudelijke bezwaren opkomen.

@(10)(2e) heb jij nog aanvullingen?

Proceduureel: ik kan deze tussenstand met de ministers delen; een definitief advies heb ik nog niet omdat er vanavond of morgen wellicht nog aanvullingen/reacties komen. Morgen sowieso nog aan de exacte tekst van de brief (en persbericht) gewerkt worden.

Groet (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 20:26

Aan: (10)(2e)

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) BD/DBO/ADVIES ; (10)(2e)
BD/DCOM/WS&O

Onderwerp: Ronde departementen brief LA

Dag (10)(2e),

Zoals besproken, hierbij nog wat de ronde langs de departementen heeft opgeleverd (naast BZK, VWS en FIN).

OCW, LNV en DEF hebben ambtelijk geen bezwaar en geven geen bijzonderheden mee.

BZK deelt ambtelijk de bezwaren van een aantal andere departementen m.b.t. o.a. onvoldragenheid van het stuk en de lange termijn, maar ziet geen groot belang voor zichzelf.

IenW heeft ambtelijk zorgen over a) de commissie en b) de toegang tot de LA voor departementen (niet JenV) door de meer centrale rol die JenV richting de LA in zal gaan nemen.

Mocht ik meer reacties krijgen, laat ik dat uiteraard weten.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e) (10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Bestuursondersteuning

Afdeling Advies

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | N 08.152

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

(10)(2e)

jenv.nl

To: (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) BD (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Thur 10/14/2021 7:55:05 PM
Subject: RE: Ronde departementen brief LA
Received: Thur 10/14/2021 7:55:06 PM
[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat voorstel EK.pdf](#)

Allen,
Hierbij ook een PDF versie, zodat de wijzigingen ook op de I-pad en telefoon zichtbaar zijn.

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 21:50

Aan: (10)(2e) - BD

CC: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O; (10)(2e)
BD/DBO/ADVIES

Onderwerp: RE: Ronde departementen brief LA

Hallo (10)(2e) ea,

Ik paste de tekst van de concept-Kamerbrief vast aan om een indruk te geven hoe die eruit ziet met de voorstellen van (10)(2e). Incl ook wat feitelijke wijzigingen op basis van afstemming eerder vandaag.

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 21:11

Aan: (10)(2e) - BD <(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)
(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>;
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

< (10)(2e) @minjenv.nl >

Onderwerp: Ronde departementen brief LA

Urgentie: Hoog

Allen,

In aanvulling de tussenstand bij mij.

Mijn mailbericht van vanmiddag aan de juridisch directeuren heeft tot dusver alleen reacties opgeleverd van BZK en Fin. Beide pp waarderen het zoeken naar een oplossing maar zien dat toch niet lukken.

BZK houdt vast aan de bezwaren en zal pleiten voor doorschuiven. Dat gaat in het bijzonder over de plannen voor de lange termijn. BZK ziet geen rol voor een externe commissie en wil de algemene vraag over de inrichting van de externe juridische functie door de rijksoverheid zelf laten beantwoorden, ipv door derden.

Fin ziet ambtelijk veel te winnen bij uitstel, omdat men dan eerst met o.a. van Doorne kan spreken en 'meer regie kan nemen op de maatregelen'. Ook dat laatste lijkt te zien op de lange termijn, maar wordt ondanks doorvragen niet concreet.

Het concrete punt van Fin is denk ik behoorlijk te ondervangen door in de brief te benadrukken dat de korte termijn maatregelen specifiek samenhangen met de fraude bij het kantoor van de LA en door de LA zelf ook worden omarmd. Dat hoeft niet te leiden tot soortgelijke maatregelen bij anderen kantoren en in de brief of op een later tijdstip kan altijd worden aangegeven dat de Staat in gesprek gaat over de vraag of de korte termijn maatregelen ook voor anderen het overwegen waard zijn, maar dat het niet vanzelfsprekend is dat dit de standaard wordt. De bezwaren van BZK zijn fundamenteeler en leiden als we daarin meegaan tot aanpassing van het stuk over de lange termijn. Overwogen kan worden om bij de lange termijn te volstaan met aan te geven dat dit een brede vraag is die gelet op de vele en diverse belangen van de Staat als client zorgvuldige afweging en besluitvorming vergt, waarbij ook nader onderzoek niet wordt uitgesloten. Dat neemt mogelijk ook voor anderen die vooral problemen zien in die lange termijn (VWS) enige kou uit de lucht. Het blijft op dit punt dan bij een procedurele reactie.

Ik sprak ook AZ. Men gaf nog mee dat overwogen kan worden om morgen, gehoord de discussie, machtiging te vragen om de brief na overleg met BZK (event Fin) aan te passen en te verzenden. Dat overleg moet dan begin volgende week plaatsvinden, zodat de brief volgende week uit kan. Het risico is wel dat er steeds meer inhoudelijke bezwaren opkomen.

@ (10)(2e) heb jij nog aanvullingen?

Procedureel: ik kan deze tussenstand met de ministers delen; een definitief advies heb ik nog niet omdat er vanavond of morgen wellicht nog aanvullingen/reacties komen. Morgen sowieso nog aan de exacte tekst van de brief (en persbericht) gewerkt worden.

Groet (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES < (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 20:26

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl >

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) -
(10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e), (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES < (10)(2e) @minjenv.nl >;
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O < (10)(2e) @minjenv.nl >

Onderwerp: Ronde departementen brief LA

Dag (10)(2e),

Zoals besproken, hierbij nog wat de ronde langs de departementen heeft opgeleverd (naast BZK, VWS en FIN).

OCW, LNV en DEF hebben ambtelijk geen bezwaar en geven geen bijzonderheden mee.

BZ deelt ambtelijk de bezwaren van een aantal andere departementen m.b.t. o.a. onvoldragenheid van het stuk en de lange termijn, maar ziet geen groot belang voor zichzelf.

IenW heeft ambtelijk zorgen over a) de commissie en b) de toegang tot de LA voor departementen (niet JenV) door de meer centrale rol die JenV richting de LA in zal gaan nemen.

Mocht ik meer reacties krijgen, laat ik dat uiteraard weten.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e) (10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Bestuursondersteuning

Afdeling Advies

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | N 08.152

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

(10)(2e) @minjenv.nl

To: (10)(2e) (10)(2e) (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) (10)(2e)
(10)(2e) (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) (10)(2e) -
BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
Sent: Thur 10/14/2021 8:21:40 PM
Subject: RE: Ronde departementen brief LA
Received: Thur 10/14/2021 8:21:41 PM

Dag (10)(2e) e.a.,

In aanvulling op mijn eerdere mail, ik begrijp dat SZW bezwaar zal maken tegen:

a) De commissie

b) De lange termijn adviezen die, in de ogen van SZW, niet in verhouding staan tot- en geen directe link hebben met de geformuleerde onderzoeksvraag.

SZW zou de brief graag aanhouden of een mandaat verlenen voor nader overleg om te komen tot een beknoptere brief.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

Verzonden: donderdag 14 oktober 2021 20:26

Aan: (10)(2e) (10)(2e)

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) (10)(2e); (10)(2e) (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e) (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

Onderwerp: Ronde departementen brief LA

Dag (10)(2e),

Zoals besproken, hierbij nog wat de ronde langs de departementen heeft opgeleverd (naast BZK, VWS en FIN).

OCW, LNV en DEF hebben ambtelijk geen bezwaar en geven geen bijzonderheden mee.

BZ deelt ambtelijk de bezwaren van een aantal andere departementen m.b.t. o.a. onvoldragenheid van het stuk en de lange termijn, maar ziet geen groot belang voor zichzelf.

IenW heeft ambtelijk zorgen over a) de commissie en b) de toegang tot de LA voor departementen (niet JenV) door de meer centrale rol die JenV richting de LA in zal gaan nemen.

Mocht ik meer reacties krijgen, laat ik dat uiteraard weten.

Met vriendelijke groet,

(10)(2e) (10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Bestuursondersteuning

Afdeling Advies

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | N 08.152

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
(10)(2e) @minjenv.nl

To: (10)(2e), (10)(2e) (10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e) @minfin.nl; (10)(2e) @minfin.nl;
(10)(2e) (10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e), (10)(2e) (10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e)
(10)(2e) (DJZ/MT) (10)(2e) @minfin.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Fri 10/15/2021 11:21:14 AM
Subject: brief LA
Received: Fri 10/15/2021 11:21:15 AM

Allen,

Ik kreeg zojuist terugkoppeling vanuit de MR over deze brief. De Min JenV heeft ook in de MR zijn excuses aangeboden voor de procedure. Hij heeft machtiging om de brief begin volgende week uit te doen in afstemming met BZK en Fin. Minister noemde in zijn gesprek net in het bijzonder de punten commissie (die we gaan schrappen) en positie Van Doorne.

Vanzelfsprekend leggen we voor de gevraagde afstemming contact met jullie. De vraag hier is praktisch: wie bij jullie is beschikbaar voor het overleg en zijn er andere punten die jullie alvast willen meegeven? Wij denken zelf aan een overleg maandag, daarom zet ik (10)(2e) en (10)(2e) in elk geval al in de cc.

(10)(2e) (10)(2e) zal jullie vanmiddag bellen.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

buiten verzoek

To: (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minfin.nl; (10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e) @minfin.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Fri 10/15/2021 3:36:39 PM
Subject: RE: brief LA
Received: Fri 10/15/2021 3:36:48 PM

PS mijn minister wil wel dat er in den brede naar de brief wordt gekeken, ondanks het reces wil zij de stukken ook zelf nog zien

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e)

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 17:35

Aan: (10)(2e); (10)(2e)

; (10)(2e)

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: RE: brief LA

(10)(2e)

Dank (10)(2e), fijn dat je dit zo snel laat weten. Bij ons is (10)(2e) de contactpersoon de eerste helft van de week en (10)(2e) de tweede helft van de week.

Valt buiten reikwijdte verzoek

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 13:21

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minfin.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: brief LA

Allen,

Ik kreeg zojuist terugkoppeling vanuit de MR over deze brief. De Min JenV heeft ook in de MR zijn excuses aangeboden voor de procedure. Hij heeft machtiging om de brief begin volgende week uit te doen in afstemming met BZK en Fin. Minister noemde in zijn gesprek net in het bijzonder de punten commissie (die we gaan schrappen) en positie Van Doorne.

Vanzelfsprekend leggen we voor de gevraagde afstemming contact met jullie. De vraag hier is praktisch: wie bij jullie is beschikbaar voor het overleg en zijn er andere punten die jullie alvast willen meegeven? Wij denken zelf aan een overleg maandag, daarom zet ik (10)(2e) en (10)(2e) in elk geval al in de cc.

(10)(2e) zal jullie vanmiddag bellen.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Buiten reikwijdte verzoek

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) (10)(2e) @amsterdam.nl
From: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW
Sent: Mon 10/18/2021 1:13:15 PM
Subject: RE: TK Inlichtingen n.a.v. uitkomsten onderzoek fraudezaak Pels Rijcken en maatregelen gericht op de toekomst
Received: Mon 10/18/2021 1:13:15 PM

Hoi (10)(2e),

Streven is morgen. We zijn nu druk bezig met de laatste afstemmingen. Hopen vanavond een eind tekst aan de ministers te kunnen voorleggen.

Groeten

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) <(10)(2e) @amsterdam.nl>

Datum: maandag 18 okt. 2021 2:56 PM

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: TK Inlichtingen n.a.v. uitkomsten onderzoek fraudezaak Pels Rijcken en maatregelen gericht op de toekomst

Hoi (10)(2e),

Mag ik je nog lastigvallen met een vraagje over het onderzoek?

Kun je misschien al inzicht geven in wanneer het tezamen met reactie naar TK wordt gestuurd?

Veel dank en hartelijke groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: vrijdag 16 juli 2021 10:06

Aan: (10)(2e)

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: FW: TK Inlichtingen n.a.v. uitkomsten onderzoek fraudezaak Pels Rijcken en maatregelen gericht op de toekomst

Hallo (10)(2e),

Op verzoek van (10)(2e) stuur ik je hierbij de Kamerbrief met bijlagen over de kwestie Pels Rijcken die zojuist is verzonden. Er staat inmiddels ook een bericht op de site van Pels Rijcken:

<https://www.pelsrijcken.nl/nieuws/update-onderzoeken-fraude-notaris-frank-oranje>. Als je hier nog vragen over hebt of krijgt, kun je me bellen. Mijn contactgegevens tref je hieronder aan.

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

(10)(2e)

(10)(2e) @minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Van: (10)(2g) @minjenv.nl <(10)(2g) @minjenv.nl>

Datum: vrijdag 16 jul. 2021 9:40 AM

Aan: TWEDE KAMER <(10)(2e) @TWEDEKAMER.NL>

Kopie: BD-Parlementaire Contactpersonen <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) (10)(2e) -

BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>, MVJDBO - DBO <(10)(2g)@minjenv.nl>, (10)(2e)@MINAZ.NL
<(10)(2e)@MINAZ.NL>

Onderwerp: TK Inlichtingen n.a.v. uitkomsten onderzoek fraudezaak Pels Rijcken en maatregelen gericht op de toekomst

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

De gemeente Amsterdam streeft naar optimale dienstverlening en zorgvuldige afhandeling van e-mailverkeer. Als deze e-mail niet voor u is bestemd, laat dit dan weten aan de afzender en verwijder de e-mail. Voor meer informatie: www.amsterdam.nl/proclaimer.

To: (10)(2e)@minjenv.nl]
Cc: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW (10)(2e)@minjenv.nl]; (10)(2e) -
BD/DBO/ADVIES (10)(2e)@minjenv.nl]; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e)@minjenv.nl]
From: (10)(2e) BD/DCOM/WS&O
Sent: Mon 10/18/2021 1:24:57 PM
Subject: Persbericht LA meesturen met Kamerbrief naar ministers
Received: Mon 10/18/2021 1:24:58 PM
[Persbericht Landsadvocaat.docx](#)

Beste (10)(2e),

Ik begrijp dat je de aangepaste kamerbrief landsadvocaat naar Ferd en Sander zult mailen.

Mijn verzoek om het conceptpersbericht gelijk mee te sturen zodat de ministers deze in één keer kunnen becommentariëren en accorderen. Scheelt vertraging en extra rondes.

Ik voeg het conceptpersbericht zoals deze nu is bij. Indien de aangepaste brief tot aanpassingen van het persbericht leidt kan ik deze io met (10)(2e) verwerken. Graag mij ook cc'en. Dank alvast!

Hartelijke groet,

(10)(2e) (10)(2e)

Woordvoerder

(10)(2e)

To: (10)(2e), (10)(2e). - BD/DBO/ADVIES (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e), (10)(2e). - BD/DBO/ADVIES (10)(2e)@minjenv.nl

From: (10)(2e), (10)(2e). - (10)(2e)

Sent: Mon 10/18/2021 2:17:50 PM

Subject: FW:

Received: Mon 10/18/2021 2:17:51 PM

[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat na overleg BZK Fin JenV.pdf](#)

Nav mailbericht SG hierbij voor jullie de brief ook in pdf, tbv minister.

Van: (10)(2e), mr. (10)(2e). - BD/DWJZ

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:12

Aan: (10)(2e), (10)(2e). - BD

Onderwerp: FW:

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW(10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW(10)(2e)@minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Mon 10/18/2021 2:34:39 PM
Subject: FW: LA
Received: Mon 10/18/2021 2:34:40 PM

Van: (10)(2e) BD
Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:15
Aan: (10)(2e)
CC: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
Onderwerp: RE: LA

Ik ben akkoord met verzending naar Ferd.
Handig om dit vanuit DBO te doen

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e)@minjenv.nl>
Datum: maandag 18 okt. 2021 4:11 PM
Aan: (10)(2e) - BD <(10)(2e)@minjenv.nl>
Onderwerp: FW:

To: (10)(2e) @minjenv.nl]
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DBO/ADVIES; (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O; (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) @minjenv.nl]
From: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O
Sent: Mon 10/18/2021 2:44:55 PM
Subject: RE: Persbericht LA meesturen met Kamerbrief naar ministers
Received: Mon 10/18/2021 2:44:56 PM
[Persbericht Landsadvocaat op basis brief versie 18-10 2.docx](#)

Hoi (10)(2e),

Uitstekend! Ik heb em met een paar mini wijzigingen even strak getrokken (zie bijlage).

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e)

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:34

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES ; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: RE: Persbericht LA meesturen met Kamerbrief naar ministers

Ha (10)(2e),

Op basis van de tekst van de brief zoals die nu luidt zou het persbericht iets worden als hierbij.

Groet (10)(2e)

Van: (10)(2e)

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 15:32

Aan: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Persbericht LA meesturen met Kamerbrief naar ministers

Dank (10)(2e), ik zie idd een paar noodzakelijke wijzigingen denk ik. We zijn nu met de brief bezig, het deel persbericht volgt daarna!

Groet (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 15:25

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Persbericht LA meesturen met Kamerbrief naar ministers

Beste (10)(2e),

Ik begrijp dat je de aangepaste kamerbrief landsadvocaat naar Ferd en Sander zult mailen.

Mijn verzoek om het conceptpersbericht gelijk mee te sturen zodat de ministers deze in één keer kunnen becommentariëren en accorderen. Scheelt vertraging en extra rondes.

Ik voeg het conceptpersbericht zoals deze nu is bij. Indien de aangepaste brief tot aanpassingen van het persbericht leidt kan ik deze io met (10)(2e) verwerken. Graag mij ook cc'en. Dank alvast!

Hartelijke groet,

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Mon 10/18/2021 4:12:39 PM
Subject: FW: kamerbrief LA
Received: Mon 10/18/2021 4:12:40 PM
[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat na overleg BZK Fin JenV def.docx](#)

Hierbij ter info. De MinBZK kijkt er vermoedelijk vanavond al naar, zo begreep ik net van (10)(2e).

Van: (10)(2e)

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 18:10

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e); (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e) (DJZ/MT)

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Urgentie: Hoog

Allen,

In overleg met (10)(2e) zijn op p 9 nog enkele wijzigingen aangebracht in het stukje over de lange termijn. Bijgaand de versie zoals die nu naar onze ministers (JenV en Rb) is gegaan. Met (10)(2e) sprak ik af dat wij deze versie aan de ministers voorleggen ter accordering uiterlijk morgen, dinsdag 19-10.

De Ministers van JenV en BZK kijken er waarschijnlijk vanavond al naar. Graag ook uiterlijk morgen uitsluitsel van de Minister van Financien.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:15

Aan: (10)(2e) <(10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Dag allen,

Hierbij naar aanleiding van het overleg van zojuist de aangepaste versie van de brief (in word en pdf), met het verzoek om deze met positief advies voor te leggen aan jullie ministers. Wij leggen deze versie zo meteen ook aan onze minister voor.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Van: (10)(2e) <(10)(2e) @minbzk.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 12:38

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

(10)(2e) <(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Ha (10)(2e) en (10)(2e),

Ik heb de brief voorzien van commentaar en suggesties t.b.v. ons overleg straks. Zie de bijlage.

Gr

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 16:17

Aan: (10)(2e) <(10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Hallo (10)(2e) en (10)(2e),

Op basis van de terugkoppeling van de bespreking in de MR door onze minister heb ik de concept-kamerbrief aangepast. Die treffen jullie in de bijlage aan. Uit de terugkoppeling van onze minister begrijp ik dat er twee punten in de brief zijn die aandacht behoeven: de positie van andere juridische dienstverleners van de Staat waar het betreft de voorstellen ten aanzien van de aanbevelingen van de deskundigen op korte termijn en de follow-up van de aanbevelingen van de deskundigen op lange termijn. Op beide punten heb ik de tekst van de brief aangepast. Hierover spreken wij elkaar aanstaande maandag om 13 uur (in aanwezigheid ook van (10)(2e) en (10)(2e)).

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag
.....

(10)(2e)

[@minvenj.nl](mailto:(10)(2e)@minvenj.nl)

www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl; Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DBO (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl
From: Dekker, S. - (10)(2e)
Sent: Mon 10/18/2021 4:31:30 PM
Subject: RE: Graag akkoord: laatste versie brief LA en persbericht
Received: Mon 10/18/2021 4:31:31 PM

Akkoord

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: maandag 18 okt. 2021 5:54 PM
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>, Dekker, S. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: Graag akkoord: laatste versie brief LA en persbericht

Dag Ferd en Sander,

Hierbij stuur ik jullie graag de laatste versie van de kamerbrief mbt de Landsadvocaat en het bijbehorende persbericht. De brief is nader ambtelijk afgestemd met FIN en BZK nav vorige week en wordt simultaan voorgelegd aan de bwp. (10)(2e) is akkoord.

Concreet vinden jullie in de bijlage een versie met de track changes en een schone versie van de brief.

DWJZ en DCOM vernemen graag of jullie kunnen instemmen.

Alvast dank,

Groeten,

(10)(2e)

Hieronder het persbericht ook in platte tekst:

Verbeteringen bij kantoor van de Landsadvocaat

Naar aanleiding van de malversaties bij het kantoor van de Landsadvocaat heeft minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid twee externe deskundigen om onafhankelijk advies gevraagd over welke eisen en verantwoordingsverplichtingen de Staat als cliënt kan stellen aan de Landsadvocaat. De adviezen van prof.mr. T.R. Ottervanger, emeritus hoogleraar Europees Recht en Nederlands Mededingingsrecht en oud advocaat, en prof.dr. A.B. Hoogenboom, hoogleraar forensische bedrijfskunde met werkervaring bij de Staat, zijn inmiddels opgeleverd. Minister Grapperhaus heeft de adviezen met zijn appreciatie naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit moet leiden tot verbeteringen in de relatie tussen de Staat en Landsadvocaat op de korte, middellange en lange termijn. De verbeteringen die door het kabinet worden doorgevoerd komen naast de maatregelen die het kantoor van de Landsadvocaat al heeft doorgevoerd.

Eisen aan kantoor van de Landsadvocaat

De omvang van de malversaties vraagt om een serieuze aanpak door het kantoor van de Landsadvocaat om herhaling te voorkomen en de dienstverlening voor de Staat veilig te stellen. Het kantoor van de Landsadvocaat heeft reeds een pakket aan verbetermaatregelen in gang gezet. Daarnaast stelt de minister als harde eis aan het kantoor van de Landsadvocaat dat alle aan de benadeelden van de fraude de onttrokken gelden worden terugbetaald en volledig medewerking wordt verleend aan onderzoeken van de diverse toezichthouders en het strafrechtelijk onderzoek van het OM.

Implementatie aanbevelingen externe deskundigen

De adviezen van de externe deskundigen beschrijven de relatie tussen Staat en Landsadvocaat en geven ook aan tot welke kwetsbaarheden dat kan leiden voor de Staat. Met de adviezen gaat het kabinet voortvarend aan de slag. Daarin is er een onderscheid gemaakt tussen verbeteringen die op de korte termijn kunnen worden doorgevoerd, verbeteringen voor de middellange termijn en verbeteringen waarvoor nader advies nodig is.

Zo worden op de korte termijn nadere eisen gesteld aan de overeenkomst tussen de Staat en de Landsadvocaat om risico's te verkleinen. Er zal bijvoorbeeld een auditverplichting in het contract worden opgenomen en een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel gaan uitmaken van het Management Team. Tevens wordt op korte termijn het overleg met de Landsadvocaat anders ingericht om de communicatie met het kantoor te verbeteren.

Op de middellange termijn zal bij het kantoor van de Landsadvocaat onder meer een onafhankelijke Raad van Commissarissen worden ingesteld. Voor de lange termijn aanbevelingen is meer onderzoek en denkwerk nodig, gelet op de vele en diverse belangen van de Staat. Daarbij denkt het kabinet ook aan de benoeming van een commissie van deskundigen om het kabinet bij een of meer van deze vragen behulpzaam te zijn.

ingericht om de communicatie met het kantoor te verbeteren.

Op de middellange termijn zal bij het kantoor van de Landsadvocaat onder meer een onafhankelijke Raad van Commissarissen worden ingesteld. Voor de lange termijn aanbevelingen is meer onderzoek en denkwerk nodig, gelet op de vele en diverse belangen van de Staat. Daarbij denkt het kabinet ook aan de benoeming van een commissie van deskundigen om het kabinet bij een of meer van deze vragen behulpzaam te zijn.

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Mon 10/18/2021 4:51:25 PM
Subject: FW: Graag akkoord: laatste versie brief LA en persbericht
Received: Mon 10/18/2021 4:51:26 PM

Onze ministers zijn akkoord. Nu de beide anderen nog.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: maandag 18 okt. 2021 6:47 PM
Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>, Dekker, S. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Graag akkoord: laatste versie brief LA en persbericht

Allen,

Gelezen en akkoord. Complimenten aan allen die er hard aan gewerkt hebben om tot dit resultaat te komen.

H groet
Ferd

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: maandag 18 okt. 2021 17:54
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>, Dekker, S. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: Graag akkoord: laatste versie brief LA en persbericht

Dag Ferd en Sander,

Hierbij stuur ik jullie graag de laatste versie van de kamerbrief mbt de Landsadvocaat en het bijbehorende persbericht. De brief is nader ambtelijk afgestemd met FIN en BZK nav vorige week en wordt simultaan voorgelegd aan de bwp. (10)(2e) is akkoord.

Concreet vinden jullie in de bijlage een versie met de track changes en een schone versie van de brief.

DWJZ en DCOM vernemen graag of jullie kunnen instemmen.

Alvast dank,

Groeten,

(10)(2e)

Hieronder het persbericht ook in platte tekst:

Verbeteringen bij kantoor van de Landsadvocaat

Naar aanleiding van de malversaties bij het kantoor van de Landsadvocaat heeft minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid twee externe deskundigen om onafhankelijk advies gevraagd over welke eisen en verantwoordingsverplichtingen de Staat als cliënt kan stellen aan de Landsadvocaat. De adviezen van prof.mr. T.R. Ottervanger, emeritus hoogleraar Europees Recht en Nederlands Mededingingsrecht en oud advocaat, en prof.dr. A.B. Hoogenboom, hoogleraar forensische bedrijfskunde met werkervaring bij de Staat, zijn inmiddels opgeleverd. Minister Grapperhaus heeft de adviezen met zijn appreciatie naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit moet leiden tot verbeteringen in de relatie tussen de Staat en Landsadvocaat op de korte, middellange en lange termijn. De verbeteringen die door het kabinet worden doorgevoerd komen naast de maatregelen die het kantoor van de Landsadvocaat al heeft doorgevoerd.

Eisen aan kantoor van de Landsadvocaat

De omvang van de malversaties vraagt om een serieuze aanpak door het kantoor van de Landsadvocaat om herhaling te voorkomen en de

dienstverlening voor de Staat veilig te stellen. Het kantoor van de Landsadvocaat heeft reeds een pakket aan verbetermaatregelen in gang gezet. Daarnaast stelt de minister als harde eis aan het kantoor van de Landsadvocaat dat alle aan de benadeelden van de fraude de onttrokken gelden worden terugbetaald en volledig medewerking wordt verleend aan onderzoeken van de diverse toezichthouders en het strafrechtelijk onderzoek van het OM.

Implementatie aanbevelingen externe deskundigen

De adviezen van de externe deskundigen beschrijven de relatie tussen Staat en Landsadvocaat en geven ook aan tot welke kwetsbaarheden dat kan leiden voor de Staat. Met de adviezen gaat het kabinet voortvarend aan de slag. Daarin is er een onderscheid gemaakt tussen verbeteringen die op de korte termijn kunnen worden doorgevoerd, verbeteringen voor de middellange termijn en verbeteringen waarvoor nader advies nodig is.

Zo worden op de korte termijn nadere eisen gesteld aan de overeenkomst tussen de Staat en de Landsadvocaat om risico's te verkleinen. Er zal bijvoorbeeld een auditverplichting in het contract worden opgenomen en een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel gaan uitmaken van het Management Team. Tevens wordt op korte termijn het overleg met de Landsadvocaat anders ingericht om de communicatie met het kantoor te verbeteren.

Op de middellange termijn zal bij het kantoor van de Landsadvocaat onder meer een onafhankelijke Raad van Commissarissen worden ingesteld. Voor de lange termijn aanbevelingen is meer onderzoek en denkwerk nodig, gelet op de vele en diverse belangen van de Staat. Daarbij denkt het kabinet ook aan de benoeming van een commissie van deskundigen om het kabinet bij een of meer van deze vragen behulpzaam te zijn.

To: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl]
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 7:30:45 AM
Subject: RE: kamerbrief LA
Received: Tue 10/19/2021 7:30:46 AM

Dat kunnen we niet meer aanpassen, vrees ik.

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:30
Aan: (10)(2e)
CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Onderwerp: RE: kamerbrief LA
En dit voorstel (10)(2e)?

(11)(1)

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:22

Aan: (10)(2e) @minfin.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>;
(10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Dank (10)(2e) voor je opmerkzaamheid. We zullen ADR wijzigen en het begrip waarborgen toevoegen. Het advies veranderen in uitwerking doen we niet, omdat dan het onderscheid met de middellange termijn verloren gaat. @ (10)(2e) en (10)(2e), willen jullie dat doen in overleg met (10)(2e) zodat onze minister de juiste versie kan tekenen? Intussen zijn onze beide ministers akkoord en verwachten we ieder moment het akkoord van de MinBZK. De brief moet vandaag **uiterlijk 12 uur** uit. @ (10)(2e), graag jouw bevestiging dat de afstemming ook binnen Fin is voltooid.
Hartelijke groeten,

(10)(2e)
Van: (10)(2e) @minfin.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 20:06

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>;
(10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Beste allen,

Dank voor de aangepaste versie, bijgevoegd nog de gewenste wijzigingen vanuit FIN, ze zijn beperkt. We zullen zorgen voor afstemming aan onze zijde.

Vriendelijke groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 18:10

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl> (10)(2e) @minfin.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Urgentie: Hoog

Allen,

In overleg met (10)(2e) zijn op p 9 nog enkele wijzigingen aangebracht in het stukje over de lange termijn. Bijgaand de versie zoals die nu naar onze ministers (JenV en Rb) is gegaan. Met (10)(2e) sprak ik af dat wij deze versie aan de ministers voorleggen ter accordering uiterlijk morgen, dinsdag 19-10.

De Ministers van JenV en BZK kijken er waarschijnlijk vanavond al naar. Graag ook uiterlijk morgen uitsluitsel van de Minister van Financien.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:15

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Dag allen,

Hierbij naar aanleiding van het overleg van zojuist de aangepaste versie van de brief (in word en pfd), met het verzoek om deze met positief advies voor te leggen aan jullie ministers. Wij leggen deze versie zo meteen ook aan onze minister voor.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

.....
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Van: (10)(2e) @minbzk.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 12:38

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) (10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Ha (10)(2e) en (10)(2e),

Ik heb de brief voorzien van commentaar en suggesties t.b.v. ons overleg straks. Zie de bijlage.

Gr

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 16:17

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) <(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Hallo (10)(2e) en (10)(2e),

Op basis van de terugkoppeling van de bespreking in de MR door onze minister heb ik de concept-kamerbrief aangepast. Die treffen jullie in de bijlage aan. Uit de terugkoppeling van onze minister begrijp ik dat er twee punten in de brief zijn die aandacht

behoeven: de positie van andere juridische dienstverleners van de Staat waar het betreft de voorstellen ten aanzien van de aanbevelingen van de deskundigen op korte termijn en de follow-up van de aanbevelingen van de deskundigen op lange termijn. Op beide punten heb ik de tekst van de brief aangepast. Hierover spreken wij elkaar aanstaande maandag om 13 uur (in aanwezigheid ook van (10)(2e) en (10)(2e)).

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
M (10)(2e)
(10)(2e)@minvenj.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv
.....

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.
This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 8:09:03 AM
Subject: RE: kamerbrief LA
Received: Tue 10/19/2021 8:09:04 AM

Ik heb net (10)(2e) even gesproken en uitgelegd dat we een dergelijke grote wijziging op dit moment niet meer kunnen doorvoeren. Intussen zal de brief echt zsm uit moeten; ik begreep van (10)(2e) dat zij de brief ook nu voorlegt aan Min Fin.

Van: (10)(2e)

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:59

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
CC: (10)(2e)

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Hoi (10)(2e),
Ter check: is daarmee ook de zin op pagina 7 nog geschrapt? Daar ga ik in de versie ter accordering op dit moment wel vanuit. Wij doen ons uiterste best akkoord aan onze zijde zsm te krijgen, graag met de verzending wachten tot akkoord onze minister.
Groet,
(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:22

Aan: (10)(2e) @minfin.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Dank (10)(2e) voor je opmerkelijkheid. We zullen ADR wijzigen en het begrip waarborgen toevoegen. Het advies veranderen in uitwerking doen we niet, omdat dan het onderscheid met de middellange termijn verloren gaat. @ (10)(2e) en (10)(2e), willen jullie dat doen in overleg met (10)(2e) zodat onze minister de juiste versie kan tekenen? Intussen zijn onze beide ministers akkoord en verwachten we ieder moment het akkoord van de MinBZK. De brief moet vandaag **uiterlijk 12 uur** uit.
@ (10)(2e) graag jouw bevestiging dat de afstemming ook binnen Fin is voltooid.
Hartelijke groeten,
(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minfin.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 20:06

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Beste allen,
Dank voor de aangepaste versie, bijgevoegd nog de gewenste wijzigingen vanuit FIN, ze zijn beperkt. We zullen zorgen voor afstemming aan onze zijde.
Vriendelijke groet,
(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 18:10

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minfin.nl>

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Urgentie: Hoog

Allen,
In overleg met (10)(2e) zijn op p 9 nog enkele wijzigingen aangebracht in het stukje over de lange termijn. Bijgaand de versie zoals die nu naar onze ministers (JenV en Rb) is gegaan. Met (10)(2e) sprak ik af dat wij deze versie aan de ministers voorleggen ter accordering uiterlijk morgen, dinsdag 19-10.
De Ministers van JenV en BZK kijken er waarschijnlijk vanavond al naar. Graag ook uiterlijk morgen uitsluitel van de Minister van Financien.
Hartelijke groeten,
(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:15

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Dag allen,

Hierbij naar aanleiding van het overleg van zojuist de aangepaste versie van de brief (in word en pdf), met het verzoek om deze met positief advies voor te leggen aan jullie ministers. Wij leggen deze versie zo meteen ook aan onze minister voor.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

.....
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Van: (10)(2e) @minbzk.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 12:38

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Ha (10)(2e) en (10)(2e),

Ik heb de brief voorzien van commentaar en suggesties t.b.v. ons overleg straks. Zie de bijlage.

Gr

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 16:17

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Hallo (10)(2e) en (10)(2e),

Op basis van de terugkoppeling van de bespreking in de MR door onze minister heb ik de concept-kamerbrief aangepast. Die treffen jullie in de bijlage aan. Uit de terugkoppeling van onze minister begrijp ik dat er twee punten in de brief zijn die aandacht behoeven: de positie van andere juridische dienstverleners van de Staat waar het betreft de voorstellen ten aanzien van de aanbevelingen van de deskundigen op korte termijn en de follow-up van de aanbevelingen van de deskundigen op lange termijn.

Op beide punten heb ik de tekst van de brief aangepast. Hierover spreken wij elkaar aanstaande maandag om 13 uur (in aanwezigheid ook van (10)(2e) en (10)(2e)).

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
M (10)(2e)

(10)(2e) @minjenv.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl
Cc: BD/DWJZ/JZW[(10)(2e)]@minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW[(10)(2e)]@minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 8:32:04 AM
Subject: brief
Received: Tue 10/19/2021 8:32:05 AM

Allen,

Ter info: ik ben net gebeld door (10)(2e) (baas van (10)(2e)) met de mededeling dat de passage op p 7 absoluut geschrapt moet worden. Ik heb uitgelegd dat dat echt niet meer lukt en ook overigens heel terughoudend is opgeschreven; onze eigen minister wilde vrijdag een best stevige(r) passage.

Zijn gaan nu nog via hun dbo inbrengen, dus ik meld dat maar even aan jullie.

Heb ook gezegd dat de brief echt 12 uur uit moet.

Groet (10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e)@minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DCOM/WS&O; (10)(2e)@minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Tue 10/19/2021 8:46:21 AM
Subject: RE: Def brief + procesbrief vertrouwelijke inzage
Received: Tue 10/19/2021 8:46:22 AM

Hoi (10)(2e),

Ik sprak met (10)(2e) af dat de vertrouwelijke inzage in de Kamerbrief zelf wordt opgenomen en dat geen apart briefje (meer) nodig is. De griffie legt dan de Kamerbrief bij het stuk. De inzage is beperkt tot en met 1 januari 2022 vanwege de clientvertrouwelijke informatie in het stuk. (10)(2e) belt met de griffie en kondigt aan dat vandaag een stuk ter vertrouwelijke inzage naar de Kamer komt. De LA levert straks het stuk in een gesloten envelop hier af.

Groeten

(10)(2e)

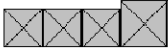
Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag
.....

M (10)(2e)
(10)(2e)@minjenv.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv
.....

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:39
Aan: (10)(2e); (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
CC: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES; (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O
Onderwerp: Def brief + procesbrief vertrouwelijke inzage

Dag (10)(2e),

Reactie MBZK verwachten we nu any time, MFIN hopelijk ook snel. (10)(2e), kan jij straks de allerlaatste, definitieve versie van de brief per mail straks toesturen aan MJenv? Eventueel ook aan MRB, als de wijzigingen van inhoudelijke aard zijn. MJenv heeft duidelijk aangegeven dat hij als laatste het akkoord wil geven in ieder geval.

Daarnaast begreep ik dat de procesbrief mbt vertrouwelijke inzage nog niet eerder is voorgelegd. Kun je die straks ook gelijk voorleggen?

Verder het verzoek of je (10)(2e) daar ook in kan meenemen, dan zijn zij ook gelijk op de hoogte van de stand van zaken. Alvast veel dank!

Groeten,

(10)(2e)

Ps. Tussen 11-12u (10)(2e) buiten verzoek en dus niet goed bereikbaar, in geval van spoed is (10)(2e) er ook

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>
Cc: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD <(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e),
(10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e)@minjenv.nl>
From: (10)(2e) <(10)(2e)> - BD/DWJZ
Sent: Tue 10/19/2021 9:07:06 AM
Subject: RE: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat
Received: Tue 10/19/2021 9:07:07 AM

Allen,
Ik heb zojuist met Fin na overleg met (10)(2e) afgesproken:

Op p 7 wordt "

(11)(1)

(11)(1)

Vervangen door " (11)(1)

(11)(1)

Dat wordt door (10)(2e) met positief advies voorgelegd aan de SG fin en de minister daar.

@(10)(2e), wil jij ook dit aanpassen? Wij gaan dan heel goed lezen voor een en ander aan onze eigen minister voor te leggen.

Groet (10)(2e)

Ps ignore vorige maal, dat was de helft van de boodschap.

Van: (10)(2e) BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:44

Aan: (10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e)@minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e) BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: FW: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Ter info

Van: (10)(2e) BOA <(10)(2e)@minfin.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:40

Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>

CC: (10)(2e)@minfin.nl>

Onderwerp: RE: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Beste (10)(2e),

Naar aanleiding van de laatste versie die ik van de directeur juridische zaken kreeg nog 1 opmerking die zij ook hebben laten weten aan hun counterparts. De geel gearceerde zin op pagina 7 moet er wat ons betreft uit (de inmiddels door JenV toegevoegde groene zin op pagina 2 dekt wat ons betreft beter de lading).

Dan het proces:

- onze SG leest de kamerbrief om 11u. Ik verwacht niet dat de brief bij hem op bezwaren stuit (want met uitzondering van de hiervoor aangehaalde geel gearceerde zin zijn wij inmiddels akkoord met de brief zoals die de afgelopen dagen is afgestemd),
- na akkoord van de SG gaat de kamerbrief per mail naar de minister. Hij is deze week niet op kantoor. Wij doen onze uiterste best om hem te bereiken, maar kan daarop nog geen tijd noemen. Of verzenden vanochtend haalbaar is, weet ik niet. Mogelijk kunnen we zijn PA inschakelen.

Als je nog vragen hebt, weet je me te vinden ((10)(2e))

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:45

Aan: (10)(2e) (BOA) <(10)(2e)@minfin.nl>

CC: (10)(2e)@minfin.nl>

Onderwerp: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Beste (10)(2e),

Zoals zojuist besproken stuur ik je hierbij de informatie nog even per mail. Concreet belde ik over de Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat. Deze brief is afgelopen vrijdag in de MR besproken en is naar aanleiding daarvan gisteren nader ambtelijk besproken met o.a. collega (10)(2e)

De brief wordt ondertekend door MJenV, mede namens MRb. Zij zijn reeds akkoord. Gezien de relatie met de Rijksadvocaat is FIN ook ambtelijk betrokken en besproken dat de laatste versie nog gedeeld zou worden met MFIN. In dat kader belde ik vanochtend met de vraag of wellicht bekend was waar in het proces de brief nu staat. MJenV hecht namelijk veel waarde aan zo spoedige mogelijke verzending, het liefst vanochtend nog.

Vanuit DBO JenV zouden we erg geholpen zijn als er vanuit DBO FIN zou kunnen worden gezien waar de brief nu staat in het interne proces van FIN en daarbij, waar mogelijk, het proces zouden kunnen bespoedigen.

Mocht meer informatie gewenst zijn, dan verneem ik dat graag.
Hartelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Bestuursondersteuning | Afdeling Advies

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
(10)(2e)

.....
Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) @minjenv.nl;
(10)(2e) @minfin.nl; (10)(2e)
BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 9:39:47 AM
Subject: RE: kamerbrief LA
Received: Tue 10/19/2021 9:40:00 AM

Beste (10)(2e) e.a.,
Minister BZK is akkoord met de brief.

Gr

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:20

Aan: (10)(2e)
(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

CC: (10)(2e)

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Dag allen,

Hierbij. Zowel een schone versie als één met tracks. In overleg met (10)(2e) (DBO) is t.a.v. de procedure van vertrouwelijke inzage in de laatste alinea van VI nog een detail aangepast.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

.....
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
(10)(2e)

jenv.nl

Van: (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:10

Aan: (10)(2e) @minfin.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

<(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) @minfin.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

(10)(2e) wil jij die sturen?

Van: (10)(2e) @minfin.nl >

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:09

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

<(10)(2e) @minjenv.nl>

CC: (10)(2e) @minfin.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Hoi (10)(2e),

Heb je zekerheidshalve de laatste versie voor me?

Vriendelijke groet,

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work

(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) @minfin.nl >

Datum: dinsdag 19 okt. 2021 9:58 AM

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

<(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

< (10)(2e) @minjenv.nl >

Kopie: (10)(2e) @minfin.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Hoi (10)(2e),
Ter check: is daarmee ook de zin op pagina 7 nog geschrapt? Daar ga ik in de versie ter accordering op dit moment wel vanuit. Wij doen ons uiterste best akkoord aan onze zijde zsm te krijgen, graag met de verzending wachten tot akkoord onze minister.

Groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:22

Aan: (10)(2e) @minfin.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

< (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) @minbzk.nl >; (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

< (10)(2e) @minjenv.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Dank (10)(2e) voor je opmerkzaamheid. We zullen ADR wijzigen en het begrip waarborgen toevoegen. Het advies veranderen in uitwerking doen we niet, omdat dan het onderscheid met de middellange termijn verloren gaat. @ (10)(2e) en (10)(2e), willen jullie dat doen in overleg met (10)(2e) zodat onze minister de juiste versie kan tekenen? Intussen zijn onze beide ministers akkoord en verwachten we ieder moment het akkoord van de MinBZK. De brief moet vandaag uiterlijk 12 uur uit.

@ (10)(2e), graag jouw bevestiging dat de afstemming ook binnen Fin is voltooid.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)
Van: (10)(2e) @minfin.nl >

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 20:06

Aan: (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

< (10)(2e) @minjenv.nl > (10)(2e) @minbzk.nl >; (10)(2e)

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Beste allen,
Dank voor de aangepaste versie, bijgevoegd nog de gewenste wijzigingen vanuit FIN, ze zijn beperkt. We zullen zorgen voor afstemming aan onze zijde.

Vriendelijke groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 18:10

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e)

< (10)(2e) @minbzk.nl >; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

< (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e) @minfin.nl >

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Urgentie: Hoog

Allen,
In overleg met (10)(2e) zijn op p 9 nog enkele wijzigingen aangebracht in het stukje over de lange termijn. Bijgaand de versie zoals die nu naar onze ministers (JenV en Rb) is gegaan. Met (10)(2e) sprak ik af dat wij deze versie aan de ministers voorleggen ter accordering uiterlijk morgen, dinsdag 19-10.

De Ministers van JenV en BZK kijken er waarschijnlijk vanavond al naar. Graag ook uiterlijk morgen uitsluitsel van de Minister van Financien.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 16:15

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl >; (10)(2e) -

BD/DWJZ/JZW < (10)(2e) @minjenv.nl >; (10)(2e)

< (10)(2e) @minfin.nl >

CC: (10)(2e) @minjenv.nl >

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Dag allen,
Hierbij naar aanleiding van het overleg van zojuist de aangepaste versie van de brief (in word en pdf), met het verzoek om deze met positief advies voor te leggen aan jullie ministers. Wij leggen deze versie zo meteen ook aan onze minister voor.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Van: (10)(2e) @minbzk.nl>

Verzonden: maandag 18 oktober 2021 12:38

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)
(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)
<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: RE: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Ha (10)(2e) en (10)(2e),

Ik heb de brief voorzien van commentaar en suggesties t.b.v. ons overleg straks. Zie de bijlage.

Gr

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 16:17

Aan: (10)(2e) @minbzk.nl>; (10)(2e)

<(10)(2e) @minfin.nl>

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>; (10)(2e)
<(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Bespreking Kamerbrief maandag 18-10, 13 uur

Hallo (10)(2e) en (10)(2e),

Op basis van de terugkoppeling van de bespreking in de MR door onze minister heb ik de concept-kamerbrief aangepast. Die treffen jullie in de bijlage aan. Uit de terugkoppeling van onze minister begrijp ik dat er twee punten in de brief zijn die aandacht behoeven: de positie van andere juridische dienstverleners van de Staat waar het betreft de voorstellen ten aanzien van de aanbevelingen van de deskundigen op korte termijn en de follow-up van de aanbevelingen van de deskundigen op lange termijn. Op beide punten heb ik de tekst van de brief aangepast. Hierover spreken wij elkaar aanstaande maandag om 13 uur (in aanwezigheid ook van (10)(2e) en (10)(2e)).

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M (10)(2e)

(10)(2e) @minvenj.nl

www.rijksoverheid.nl/jenv

Voor een rechtvaardige en veilige samenleving

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Tue 10/19/2021 9:56:49 AM
Subject: FW: Ter informatie: Kamerbrief met advies
Received: Tue 10/19/2021 9:56:50 AM

Ha (10)(2e),

Eén van de deskundigen van het advies komt met onderstaande vraag. Is het handig als dit via DCOM loopt?

Groeten, (10)(2e)

Van: Ottervanger, T.R. (Tom)

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 11:24

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: Re: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dank je. Misschien niet erg waarschijnlijk maar mocht ik door deze of gene in verband hiermee worden benaderd, zal ik 'geen commentaar' geven en verwijzen naar het Min. Kunnen we vanmiddag hier nog even over bellen?

Prof Tom Ottervanger

Europa Instituut, Universiteit Leiden

iPhone

Op 19 okt. 2021 om 10:29 heeft (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl> het volgende geschreven:

Beste Tom,

Graag informeer ik je dat het de planning is vandaag een Kamerbrief te verzenden waaraan jouw advies wordt toegevoegd. Ik heb het advies volledigheidshalve even bijgevoegd.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

.....
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag
.....

T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e), (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O
Sent: Tue 10/19/2021 10:02:34 AM
Subject: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies
Received: Tue 10/19/2021 10:02:35 AM

Ha (10)(2e),

Yes. Voor media kunnen professoren gewoon verwijzen naar brief en adviezen en voorlichting als er nadere vragen zijn.

Groet,
(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 11:56 AM
Aan: (10)(2e), (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: FW: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Ha (10)(2e),

Eén van de deskundigen van het advies komt met onderstaande vraag. Is het handig als dit via DCOM loopt?

Groeten, (10)(2e)

Van: Ottervanger, T.R. (Tom)

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 11:24

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: Re: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dank je. Misschien niet erg waarschijnlijk maar mocht ik door deze of gene in verband hiermee worden benaderd, zal ik 'geen commentaar' geven en verwijzen naar het Min. Kunnen we vanmiddag hier nog even over bellen?

Prof Tom Ottervanger
Europa Instituut, Universiteit Leiden
iPhone

Op 19 okt. 2021 om 10:29 heeft (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl> het volgende geschreven:

Beste Tom,

Graag informeer ik je dat het de planning is vandaag een Kamerbrief te verzenden waaraan jouw advies wordt toegevoegd. Ik heb het advies volledigheidshalve even bijgevoegd.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e)@minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD(10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e) (10)(2e)@minjenv.nl; (10)(2e)
(10)(2e) (10)(2e)@minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
Sent: Tue 10/19/2021 10:54:22 AM
Subject: Kamerbrief kantoor landsadvocaat
Received: Tue 10/19/2021 10:54:23 AM
[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat na overleg akk BZK Fin JenV def schone versie - 2.pdf](#)
[Tracks - Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf](#)

Dag Ferd,

Op verzoek van (10)(2e) stuur ik je het volgende. Bijgevoegde briefversie ligt met positief advies voor bij MFIN. We verwachten op korte termijn zijn reactie. Zou je kunnen instemmen met het mandaat deze briefversie vanmiddag te versturen zodra MFIN instemt?

Groeten,

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DRB/TR
Sent: Tue 10/19/2021 1:22:06 PM
Subject: RE: CD juridische beroepen - casus LA
Received: Tue 10/19/2021 1:22:07 PM
[QenA advocatuur - casus LA in relatie tot toekomst toezicht.docx](#)

Dag (10)(2e),

Zoals gisteren besproken hierbij een QenA t.b.v. de MRb over de casus van de LA in relatie tot (de toekomst van) het toezicht. Lees jij even mee?

En heb jij voor mij nog dat media-onderzoek dat jullie hebben laten doen?

Hartelijke groet,

(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 16:05

Aan: (10)(2e) - BD/DRB/TR

Onderwerp: RE: CD juridische beroepen - casus LA

Hoi (10)(2e),

Dat lukt vandaag niet. Maandag?

Groeten

(10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
M (10)(2e)
(10)(2e) @minvenj.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Van: (10)(2e) - BD/DRB/TR <(10)(2e) @minjenv.nl>

Verzonden: vrijdag 15 oktober 2021 12:51

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: CD juridische beroepen - casus LA

Dag (10)(2e),

Goed om elkaar vorige week even gesproken te hebben over het CD juridische beroepen. Ik heb inmiddels ook met de MRB kunnen spreken over de verschillende thema's. Hij was akkoord met de indeling, waarbij de casus van de LA voor de MinJenV is en de rest van de thema's voor hem (advocatuur, notariaat, deurwaarders en overige juridische dienstverlening).

Jij gaf aan de hele voorbereiding (incl. spreekteksten en QenA's) van de casus LA voor je rekening te nemen. Dan pakken wij de rest op.

Bij de inventarisatie van mogelijke QenA's die tijdens het debat gesteld zouden kunnen worden kwamen er twee voorbij (en wellicht nog meer) die ook op het terrein van de MinJenV liggen. Het gaat daarbij om:

▽ Tolken en vertalers

▽ Zelfonderzoeken door advocaten

Laten we even afstemmen hoe we die mee kunnen nemen in de voorbereiding voor de MinJenV.

Wanneer schikt het jou om even te bellen?

Gr. (10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving
Directie Rechtsbestel
Afdeling Toegang rechtsbestel
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
M (10)(2e)

E (10)(2e) @minjenv.nl

(10)(2b) <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-justitie-en-veiligheid>

.....
Voor een veilige en rechtvaardige samenleving

.....
Vrijdag is mijn vaste vrije dag

To: (10)(2e) (BOA) (10)(2e) @minfin.nl
Cc: (10)(2e) (10)(2e) @minfin.nl
From: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
Sent: Tue 10/19/2021 3:48:41 PM
Subject: RE: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat
Received: Tue 10/19/2021 3:48:41 PM

Heel veel dank!

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) (BOA) (10)(2e) @minfin.nl
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 5:48 PM
Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
Kopie: (10)(2e) (10)(2e) @minfin.nl
Onderwerp: RE: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Onze minister is akkoord. We hebben hem bijgevoegde (afgestemde) versie voorgelegd

Van: (10)(2e) (BOA)
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:40
Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
CC: (10)(2e)
Onderwerp: RE: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Beste (10)(2e),
Naar aanleiding van de laatste versie die ik van de directeur juridische zaken kreeg nog 1 opmerking die zij ook hebben laten weten aan hun counterparts. De geel gearceerde zin op pagina 7 moet er wat ons betreft uit (de inmiddels door JenV toegevoegde groene zin op pagina 2 dekt wat ons betreft beter de lading).
Dan het proces:
- onze SG leest de kamerbrief om 11u. Ik verwacht niet dat de brief bij hem op bezwaren stuit (want met uitzondering van de hiervoor aangehaalde geel gearceerde zin zijn wij inmiddels akkoord met de brief zoals die de afgelopen dagen is afgestemd),
- na akkoord van de SG gaat de kamerbrief per mail naar de minister. Hij is deze week niet op kantoor. Wij doen onze uiterste best om hem te bereiken, maar kan daarop nog geen tijd noemen. Of verzenden vanochtend haalbaar is, weet ik niet. Mogelijk kunnen we zijn PA inschakelen.
Als je nog vragen hebt, weet je me te vinden (10)(2e)
Groet,
(10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES (10)(2e) @minjenv.nl
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 09:45
Aan: (10)(2e) (BOA) (10)(2e) @minfin.nl
CC: (10)(2e) (10)(2e) @minfin.nl
Onderwerp: Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Beste (10)(2e),
Zoals zojuist besproken stuur ik je hierbij de informatie nog even per mail. Concreet belde ik over de Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat. Deze brief is afgelopen vrijdag in de MR besproken en is naar aanleiding daarvan gisteren nader ambtelijk besproken met o.a. collega (10)(2e)
De brief wordt ondertekend door MJenV, mede namens MRb. Zij zijn reeds akkoord. Gezien de relatie met de Rijksadvocaat is FIN ook ambtelijk betrokken en besproken dat de laatste versie nog gedeeld zou worden met MFIN. In dat kader belde ik vanochtend met de vraag of wellicht bekend was waar in het proces de brief nu staat. MJenV hecht namelijk veel waarde aan zo spoedige mogelijke verzending, het liefst vanochtend nog.
Vanuit DBO JenV zouden we erg geholpen zijn als er vanuit DBO FIN zou kunnen worden gezien waar de brief nu staat in het interne proces van FIN en daarbij, waar mogelijk, het proces zouden kunnen bespoedigen.
Mocht meer informatie gewenst zijn, dan verneem ik dat graag.
Hartelijke groet,

(10)(2e)

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Bestuursondersteuning | Afdeling Advies
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

(10)(2e)

nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Justice and Security

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl
Cc: (10)(2e) BD/DWJZ/JZW[(10)(2e)]@minjenv.nl; (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW[(10)(2e)]@minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 3:53:56 PM
Subject: brief

Received: Tue 10/19/2021 3:53:58 PM

[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat na overleg BZK Fin JenV def schone versie.docx](#)
[Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat na overleg BZK Fin JenV def schone versie \(pdf\).pdf](#)

Hierbij de versie in zowel pdf als word, schoon.

Dit is de versie die ook vandaag 12.23 door mij is rondgezonden en waarvan je de pdf aan de minister hebt doorgezonden,

(10)(2e)
Groet (10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; Kapteijn, S. - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 5:06:27 PM
Subject: FW: Kamerbrief kantoor landsdavocaat
Received: Tue 10/19/2021 5:06:28 PM

Ter info.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 7:04 PM
Aan: (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Akkoord.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 18:05
Aan: (10)(2e) @minjenv.nl>, Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Eindelijk, mooi. Dan kan de brief wat mij betreft uit, als Ferd ook akkoord is.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 5:37 PM
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

AKKOORD van (10)(2e). Net gebeld door dir BJZ.

Van: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e)
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 17:07
Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
CC: (10)(2e) BD ; (10)(2e) ; (10)(2e)
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Ik begrijp dat er nog steeds geen toestemming van Minfin is?

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 12:54
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) BD <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl>

Onderwerp: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Dag Ferd,

Op verzoek van (10)(2e) stuur ik je het volgende. Bijgevoegde briefversie ligt met positief advies voor bij MFIN. We verwachten op korte termijn zijn reactie. Zou je kunnen instemmen met het mandaat deze briefversie vanmiddag te versturen zodra MFIN instemt?

Groeten,

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 5:23:12 PM
Subject: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat
Received: Tue 10/19/2021 5:23:13 PM

De brief gaat vandaag om 1930 uit. Kun jij de LA inlichten?

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 7:07 PM
Aan: (10)(2e) @minjenv.nl, (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Gaat brief nu morgenochtend uit?

Groeten
(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 7:06 PM
Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: FW: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Ter info.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 7:04 PM
Aan: (10)(2e) - BD <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) @minjenv.nl, (10)(2e)
BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Akkoord.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 18:05
Aan: (10)(2e) @minjenv.nl, Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) @minjenv.nl, (10)(2e)
(10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Eindelijk, mooi. Dan kan de brief wat mij betreft uit, als Ferd ook akkoord is.

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) <[@minjenv.nl](mailto:(10)(2e)@minjenv.nl)>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 5:37 PM
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) <[@minjenv.nl](mailto:(10)(2e)@minjenv.nl)>, (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) - BD <(10)(2e)@minjenv.nl>, (10)(2e)
<(10)(2e)@minjenv.nl>
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

AKKOORD van Hoekstra. Net gebeld door dir BJZ.

Van: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e)
Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 17:07
Aan: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES
CC: (10)(2e) - BD ; (10)(2e)
Onderwerp: RE: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Ik begrijp dat er nog steeds geen toestemming van Minfin is?

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e)@minjenv.nl>
Datum: dinsdag 19 okt. 2021 12:54
Aan: Grapperhaus, F.B.J. - (10)(2e) <[@minjenv.nl](mailto:(10)(2e)@minjenv.nl)>
Kopie: (10)(2e) - BD <(10)(2e)@minjenv.nl>, (10)(2e) <[@minjenv.nl](mailto:(10)(2e)@minjenv.nl)>, (10)(2e) <[@minjenv.nl](mailto:(10)(2e)@minjenv.nl)>
Onderwerp: Kamerbrief kantoor landsdavocaat

Dag Ferd,

Op verzoek van (10)(2e) stuur ik je het volgende. Bijgevoegde briefversie ligt met positief advies voor bij MFIN. We verwachten op korte termijn zijn reactie. Zou je kunnen instemmen met het mandaat deze briefversie vanmiddag te versturen zodra MFIN instemt?

Groeten,
(10)(2e)

To: (10)(2e) @minbzk.nl; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e)
(10)(2e) @minfin.nl; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl;
(10)(2e) @minfin.nl (10)(2e) @minfin.nl
Cc: (10)(2e) BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl; (10)(2e) @minaz.nl (10)(2e) @minaz.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 5:36:15 PM
Subject: RE: kamerbrief LA
Received: Tue 10/19/2021 5:36:16 PM

Allen,

De minister van JenV heeft zojuist bevestigd dat de brief kan worden verzonden. De brief gaat om 19:30 uit. De
landsadvocaat is zojuist ook geïnformeerd.

@(10)(2e) wil jij de brief plus de bijlagen naar de collega's sturen?

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

To: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl; (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES[(10)(2e)]@minjenv.nl;
(10)(2e) - BD[(10)(2e)]@minjenv.nl
From: (10)(2e)
Sent: Tue 10/19/2021 5:37:21 PM
Subject: FW: kamerbrief LA
Received: Tue 10/19/2021 5:37:22 PM

Ter info, ook aan AZ gemeld.

Van: (10)(2e)

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 19:36

Aan: (10)(2e); (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW; (10)(2e); (10)(2e) -
BD/DWJZ/JZW; (10)(2e)@minfin.nl

CC: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O; (10)(2e)@minaz.nl

Onderwerp: RE: kamerbrief LA

Allen,

De minister van JenV heeft zojuist bevestigd dat de brief kan worden verzonden. De brief gaat om 19:30 uit. De
landsadvocaat is zojuist ook geïnformeerd.

@(10)(2e) wil jij de brief plus de bijlagen naar de collega's sturen?

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

To: 'Ottervanger, T.R. (Tom)' <(10)(2e)@law.leidenuniv.nl>
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Tue 10/19/2021 5:59:42 PM
Subject: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies
Received: Tue 10/19/2021 5:59:42 PM

Dag Tom,

Hier is de Kamerbrief met bijlagen te vinden die zojuist aan de Tweede Kamer is verzonden:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021D39310&did=2021D39310.

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 13:29

Aan: 'Ottervanger, T.R. (Tom)'

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dag Tom,

Zoals zojuist telefonisch besproken:

- Bij vragen graag verwijzen naar de Kamerbrief en de bijgevoegde adviezen.
- Bij nadere vragen graag verwijzen naar de woordvoerders van Justitie en Veiligheid (<https://www.rijksoverheid.nl/persinformatie-ministerie-van-jenv/woordvoerders>).

Ik stuur je de brief wanneer deze aan de Kamer is verzonden.

Groeten, (10)(2e)

Van: Ottervanger, T.R. (Tom) <(10)(2e)@law.leidenuniv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 11:24

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: Re: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dank je. Misschien niet erg waarschijnlijk maar mocht ik door deze of gene in verband hiermee worden benaderd, zal ik 'geen commentaar' geven en verwijzen naar het Min. Kunnen we vanmiddag hier nog even over bellen?

Prof Tom Ottervanger

Europa Instituut, Universiteit Leiden

iPhone

Op 19 okt. 2021 om 10:29 heeft (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl> het volgende geschreven:

Beste Tom,

Graag informeer ik je dat het de planning is vandaag een Kamerbrief te verzenden waaraan jouw advies wordt toegevoegd. Ik heb het advies volledigheidshalve even bijgevoegd.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

E (10)(2e)@minjenv.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

To: 'Ottervanger, T.R. (Tom)' <(10)(2e)@law.leidenuniv.nl>
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Tue 10/19/2021 5:59:42 PM
Subject: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies
Received: Tue 10/19/2021 5:59:43 PM

Dag (10)(2e),

Hier is de Kamerbrief met bijlagen te vinden die zojuist aan de Tweede Kamer is verzonden:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021D39310&did=2021D39310.

Groeten, (10)(2e)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 13:29

Aan: 'Ottervanger, T.R. (Tom)'

CC: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dag Tom,

Zoals zojuist telefonisch besproken:

- Bij vragen graag verwijzen naar de Kamerbrief en de bijgevoegde adviezen.
- Bij nadere vragen graag verwijzen naar de woordvoerders van Justitie en Veiligheid (<https://www.rijksoverheid.nl/persinformatie-ministerie-van-jenv/woordvoerders>).

Ik stuur je de brief wanneer deze aan de Kamer is verzonden.

Groeten, (10)(2e)

Van: Ottervanger, T.R. (Tom) <(10)(2e)@law.leidenuniv.nl>

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 11:24

Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl>

Onderwerp: Re: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Dank je. Misschien niet erg waarschijnlijk maar mocht ik door deze of gene in verband hiermee worden benaderd, zal ik 'geen commentaar' geven en verwijzen naar het Min. Kunnen we vanmiddag hier nog even over bellen?

Prof Tom Ottervanger

Europa Instituut, Universiteit Leiden

iPhone

Op 19 okt. 2021 om 10:29 heeft (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e)@minjenv.nl> het volgende geschreven:

Beste Tom,

Graag informeer ik je dat het de planning is vandaag een Kamerbrief te verzenden waaraan jouw advies wordt toegevoegd. Ik heb het advies volledigheidshalve even bijgevoegd.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)

E (10)(2e)@minjenv.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

To: 'Hoogenboom, Bob'[(10)(2e)]@nyenrode.nl]
Cc: [(10)(2e)] - BD/DWJZ/JZW[(10)(2e)]@minjenv.nl]
From: [(10)(2e)] - BD/DWJZ/JZW
Sent: Tue 10/19/2021 6:00:01 PM
Subject: RE: Ter informatie: Kamerbrief met advies
Received: Tue 10/19/2021 6:00:01 PM

Dag Bob,

Hier is de Kamerbrief met bijlagen te vinden die zojuist aan de Tweede Kamer is verzonden:

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021D39310&did=2021D39310.

Mochten er – van bijv. media – rechtstreeks vragen aan jou worden gericht, dan graag verwijzen naar de Kamerbrief, de bijlagen en de woordvoerders van Justitie en Veiligheid (<https://www.rijksoverheid.nl/persinformatie-ministerie-van-jenv/woordvoerders>).

Hartelijke groeten,

[(10)(2e)]

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T [(10)(2e)]
E [(10)(2e)]@minjenv.nl

Van: [(10)(2e)] - BD/DWJZ/JZW

Verzonden: dinsdag 19 oktober 2021 10:30

Aan: [(10)(2e)], [(10)(2e)]

CC: [(10)(2e)] - BD/DWJZ/JZW

Onderwerp: Ter informatie: Kamerbrief met advies

Beste Bob,

Graag informeer ik je dat het de planning is vandaag een Kamerbrief te verzenden waaraan jouw advies wordt toegevoegd. Ik heb het advies volledigheidshalve even bijgevoegd.

Hartelijke groeten,

[(10)(2e)]

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T [(10)(2e)]
E [(10)(2e)]@minjenv.nl

Digitale minuut: zaak F.O. - 3085351

Organisatieonderdeel
BD-SG-DWJZ

Behandelaar zaak

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Werkstroomeigenaar

(10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

Datum en tijd aangeboden
11-02-2022 om 11:17

Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Paminconummers:

Instructie: - Aanbiedingsformulier MR en Kamerbrief met bijlagen moet morgen (13-10) voor 12 uur bij AZ zijn ivm agendering in de
Toelichting op documenten: - Bijgaand de Kamerbrief (in Word en PDF) over de adviezen van de deskundigen en de verbetermaatregelen mbt het k

Werkstroomverloop

Werkstroom afgesloten

20-10-2021 11:34

Afsluiten - (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

20-10-2021 11:34

Afstemmen - DBO Advies behandeld door (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

20-10-2021 11:32

Brief reeds verzonden. Akk mijenv per mail in de zaak gehangen, vanochtend zijn vertrouwelijke stukken ter inzage aangeboden aan TK

Document 'AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf' toegevoegd door Systeem

19-10-2021 10:26

Document 'AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf' verwijderd door Systeem

19-10-2021 10:26

Ter info - DGRR

13-10-2021 12:21

Paraferen - Minister van JenV behandeld door (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES

13-10-2021 11:48

MJenV is fysiek akkoord gegaan, zie scan in zaak. (10)(2e)

Paraferen - SG behandeld door (10)(2e) - BD

12-10-2021 21:25

De 2 genoemde wijzingen zijn mijn inziens ook verstandig. In gencemd overleg met MRB zijn hiervoor valide argumenten gewisseld. Verder een keurige brief. Punt 7 Plan B komt nu wel letterlijk aan het eind van de brief, wellicht kan hier al een opmerking over komen in de 1e paragraaf.

Paraferen - Minister voor Rechtsbescherming behandeld door Dekker, S. (10)(2e) 12-10-2021 20:25			
Visie vooraf - DBO Advies behandeld door (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES 12-10-2021 19:20 <i>Op verzoek van MRb zijn nog twee wijzigingen aangebracht, zie pagina's 7 en 8. Brief moet voor morgen 12.00 uur worden ingediend bij AZ tbv bespreking in de MR.</i>			
Paraferen - Directeur DWJZ behandeld door (10)(2e) 12-10-2021 18:33			
Document 'Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document 'Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document '20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document '20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document 'AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document 'Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			
Document 'Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat' toegevoegd door (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW 12-10-2021 18:13			

Parafenlijst: zaak F.O. - 3085351

000057210026

Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Organisatieonderdeel
BD-SG-DWJZ

Behandelaar zaak

(10)(2e)

BD/DWJZ/JZW

Afstemmen - DBO Advies behandeld door (10)(2e) **- BD/DBO/ADVIES**

20-10-2021 11:32

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 12 - kenmerk 3582299

Bijlages

Bijlage - Advies prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582630

Bijlage - Advies prof. Ottervanger - versie 1 - kenmerk 3582631

Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619

Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 7 - kenmerk 3582620

Achtergrondinformatie

AanbiedingsFormulierMinisteraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

Paraferen - Minister van JenV behandeld door (10)(2e) **- BD/DBO/ADVIES**

13-10-2021 11:48

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 6 - kenmerk 3582299

Bijlages

20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief - versie 1 - kenmerk 3582630

20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief - versie 1 - kenmerk 3582631

Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619

Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 2 - kenmerk 3582620

AanbiedingsFormulierMinisteraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

Paraferen - SG behandeld door (10)(2e) **BD**

12-10-2021 21:25

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 3 - kenmerk 3582299

Bijlages

20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief - versie 1 - kenmerk 3582630

20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief - versie 1 - kenmerk 3582631

Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619

Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 2 - kenmerk 3582620

AanbiedingsFormulierMinisteraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

Paraferen - Minister voor Rechtsbescherming behandeld door Dekker, S. - BD/AL
12-10-2021 20:25

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635
Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 2 - kenmerk 3582299

Bijlages

20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief - versie 1 - kenmerk 3582630
20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief - versie 1 - kenmerk 3582631
Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619
Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 2 - kenmerk 3582620
AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

Visie vooraf - DBO Advies behandeld door (10)(2a) - BD/DBO/ADVIES
12-10-2021 19:20

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635
Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 2 - kenmerk 3582299

Bijlages

20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief - versie 1 - kenmerk 3582630
20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief - versie 1 - kenmerk 3582631
Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619
Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 2 - kenmerk 3582620
AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

Paraferen - Directeur DWJZ behandeld door (10)(2a)
12-10-2021 18:33

Hoofddocumenten

Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf - versie 1 - kenmerk 3582635
Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat - versie 2 - kenmerk 3582299

Bijlages

20210901 Advies relatie Landsadvocaat BH definitief - versie 1 - kenmerk 3582630
20210831 Advies relatie Landsadvocaat TRO definitief - versie 1 - kenmerk 3582631
Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom - versie 1 - kenmerk 3582619
Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken - versie 2 - kenmerk 3582620
AanbiedingsFormulierMinisterraad Kamerbrief adviezen hoogleraren en verbetermaatregelen kantoor 2.pdf - versie 1 - kenmerk 3582625

3582299 - Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat

Werkstroom 000057210026

Document 3582299

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

T 070 370 79 11
F 070 370 75 16

Ons kenmerk
3582299

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 19 oktober 2021
Onderwerp Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor
Landsadvocaat

Hierbij bied ik uw Kamer een voortgangsbrief aan met betrekking tot de fraudekwestie bij het kantoor van de Landsadvocaat. In de beantwoording van Kamervragen van 8 juli 2021 en in de brieven van 16 juli 2021 en 13 augustus 2021 heb ik uw Kamer gemeld dat ik advies heb gevraagd aan externe deskundigen naar aanleiding van de fraudekwestie bij het kantoor van de Landsadvocaat.¹ Deze deskundigen heb ik de volgende vraag voorgelegd: *wat zijn passende eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van praktijkuitoefening en bedrijfsvoering die de Staat als cliënt kan stellen aan (het kantoor van) de Landsadvocaat in het licht van de publieke functie van de Staat?* Met deze brief informeer ik uw Kamer, mede namens de Minister voor Rechtsbescherming, over de uitkomst van de adviezen. Daarbij maak ik een onderscheid tussen maatregelen die op de korte termijn worden genomen en maatregelen die zien op de middellange en langere termijn. Ik zie de adviezen in samenhang met de verbetermaatregelen die Pels Rijcken heeft geïmplementeerd en nog aan het implementeren is. Voorts ga ik in deze brief nader in op een aantal verzoeken van uw Kamer.

I. Ontstane problematiek ten aanzien van geconstateerde malversaties

De resultaten van de onderzoeken tot nu toe laten zien dat er sprake is geweest van omvangrijke malversaties door een notaris, die zich gedurende vele jaren hebben ontwikkeld. Ik teken hierbij allereerst aan dat de onderzoeken van het openbaar ministerie (hierna: OM) en het Bureau Financieel Toezicht (hierna: BFT) nog lopen en dat de resultaten hiervan moeten worden afgewacht. Dat is een van de redenen waarom het contract met het kantoor van de Landsadvocaat niet is opgeschort op het moment dat ik de eerste keer over de fraude ben geïnformeerd, een vraag die het lid Omtzigt mij heeft gesteld.² In mijn brief van 1 oktober 2021 heb ik aangegeven dat de voorzitter van het College van procureurs-generaal mij in maart 2019 één op één en marge van een overleg vertrouwelijk heeft medegedeeld dat er aanwijzingen waren van mogelijk strafbaar handelen van een notaris van het kantoor van de Landsadvocaat en dat

¹ Ik maak in deze brief onderscheid tussen "de Landsadvocaat" als functionaris en "het kantoor van de Landsadvocaat", te weten het kantoor Pels Rijcken.

² Kamerstukken II 2020-2021, kenmerk 2021Z17179.

er een embargo-onderzoek was gestart.³ Daarbij zijn geen verdere details met betrekking tot dit embargo-onderzoek gedeeld. Zoals ik in de brief van 1 oktober 2021 heb aangegeven, kon ik daar op dat moment vanwege de vertrouwelijkheid van de mededeling niet op handelen. Immers, het belang van zowel het strafrechtelijk als het BFT-onderzoek vereist dat ik daar niet over communiceer, maar zulks primair aan het OM respectievelijk het BFT laat. Ik heb daarom eerst na de bekendmaking door het kantoor van de Landsadvocaat op 2 maart 2021 zelf een bericht aan uw Kamer gestuurd. Ik heb in de brief van 2 maart 2021 en ook in mijn latere brieven aan uw Kamer steeds aangegeven hoe ik de samenwerking met de Landsadvocaat beoordeelde.⁴ Het opschorten van de overeenkomst met de Landsadvocaat is een zeer vergaande maatregel die zowel de Staat als (het kantoor van) de Landsadvocaat diep raakt. Voor de Staat betekent dit dat hij acuut al zijn lopende zaken bij een ander kantoor had moeten onderbrengen. Dit brengt risico's met zich mee voor een groot aantal zaken. De continuïteit van de dienstverlening door de Landsadvocaat zou daarmee niet langer gewaarborgd zijn, waardoor een opschorting feitelijk tot een onomkeerbare situatie zou leiden met voor de Staat onaanvaardbare consequenties. Bovendien betekent een dergelijke beslissing voor (het kantoor van) de Landsadvocaat, waar ruim 300 mensen werken, een acuut einde van een substantieel deel van de dienstverlening, wat vragen meebrengt over de proportionaliteit van een dergelijke maatregel. Dit geldt temeer omdat het naar het zich laat aanzien een exclusief notariële fraude van één persoon betreft.

In totaal is voor ongeveer 11,5 miljoen euro aan geld onttrokken aan cliënten van het kantoor van de Landsadvocaat. De malversaties gaan naar het zich laat aanzien ten minste 18 jaar terug en betreffen in totaal in ieder geval 23 dossiers. Ook is gebleken dat de betreffende notaris onregelmatigheden heeft begaan met declaraties. Er is niet gebleken dat cliënten of derden door deze laatste handelwijze financieel zijn benadeeld.

De fraude heeft vragen opgeworpen over de interne beheersmaatregelen rond de notariële kwaliteitsrekeningen, de controle op de juiste toepassing van de beheersmaatregelen, de governance, de gezamenlijke praktijkuitoefening van advocaten en notarissen en de sociale veiligheid en aanspreekbaarheid.

Dit alles heeft mij aanleiding gegeven tot bezinning op de positie van de Staat als cliënt ten opzichte van het kantoor van de Landsadvocaat, op de korte en middellange, maar ook op de lange termijn. Op onderdelen zal het kabinet bezien of en in welke mate bepaalde maatregelen ook gevolgen moeten hebben voor andere juridische dienstverleners.

II. De Landsadvocaat

De Staatspraktijk vergt specifieke waarborgen, ervaring, kennis en kunde. Het werken met een vaste advocaat voor de behandeling van het grootste deel van de zaken die de Staat betreffen heeft voordelen uit een oogpunt van vertrouwelijkheid en uniformiteit in de behandeling. Er is één Landsadvocaat en een plaatsvervangend Landsadvocaat. De Landsadvocaat is niet in dienst van de Staat. Het verlenen van de titel Landsadvocaat geschiedt bij Koninklijk Besluit. De Landsadvocaat en plaatsvervangend Landsadvocaat werken niet alleen: bij het

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

³ Kamerstukken II 2020-2021, kenmerk 2021Z16934.

⁴ Kamerstukken II 35 570 VI, nr. 98; Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 1947; Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520; Kamerstukken II 35 570 VI, nr. 116; Kamerstukken II 35 570 VI, nr. 119.

kantoor van de Landsadvocaat werken in totaal ruim 300 personen. Gezamenlijk behandelen zij jaarlijks ruim duizend verschillende dossiers voor de Staat. Deze dossiers hebben betrekking op uiteenlopende terreinen van het recht en vergen derhalve een breed spectrum aan specialistische juridische kennis.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

In een overeenkomst tussen de Staat en de Landsadvocaat is vastgelegd welke verplichtingen de Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten hebben. De verplichtingen die gelden voor de Landsadvocaat gelden ook voor zijn kantoorgenoten. De Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten treden nooit tegen de Staat op. De Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten vertegenwoordigen de Staat in veel procedures. Naast procederen wordt er geadviseerd en juridische inzet geleverd in grote projecten. De adviezen hebben overwegend betrekking op te voeren procedures, af te sluiten contracten of voorgenomen besluiten in beleidskwesties. De Landsadvocaat kijkt in die gevallen naar de juridische aspecten en adviseert over de proceskansen en procesrisico's, de mogelijkheid om in of buiten rechte tot een schikking te komen en de processtrategie. De advies- en procespraktijk van de Landsadvocaat zijn gelieerd en liggen in de meeste gevallen in elkaars verlengde.

De advocaten bij het kantoor van de Landsadvocaat zijn gespecialiseerd op een groot aantal terreinen. Gezamenlijk bouwen ze binnen de praktijk door de jaren heen een collectief geheugen op als het gaat om juridische vragen waarmee de Staat wordt geconfronteerd. Ook wordt door de concentratie van het overgrote deel van de zaken van de Staat bij één kantoor de samenhang tussen en uniformiteit in behandeling van verschillende dossiers bevorderd. Daarmee kunnen de Landsadvocaat en zijn kantoor de Staat optimaal ondersteunen.

III. Relatie met het kantoor van de Landsadvocaat

In de brief van 8 juli 2021 gaven de Minister voor Rechtsbescherming en ik aan dat wij voor het beantwoorden van de vraag of de Landsadvocaat belangen van de Staat kan behartigen, het criterium hanteren of de betrouwbaarheid van deze dienstverlening op dit moment en voor de voorzienbare toekomst voldoende geborgd is.⁵ Voor dit moment is daarbij voor mij van belang dat de fraude bij het kantoor een exclusief notariële fraude betreft, waarbij voor zover nu uit onderzoek bekend geen andere kantoorgenoten dan de betreffende notaris zijn betrokken. Daarbij zijn voor het vertrouwen in het kantoor van de Landsadvocaat de volgende elementen voor mij van essentieel belang.

IIIa. Uitbetaling van alle onttrokken gelden aan de benadeelden van de malversaties

De resultaten van de onderzoeken tot nu toe laten als gezegd zien dat er sprake is geweest van omvangrijke malversaties door een notaris. Deze malversaties zijn gepleegd in dossiers waarin diverse partijen betrokken waren en ook benadeeld (lijken te) zijn. Ik acht dat ontoelaatbaar en neem dat hoog op. De Landsadvocaat heeft al aangegeven tot uitbetaling van alle onttrokken gelden aan de benadeelden van de fraude te zullen overgaan. Dit proces bevindt zich inmiddels in de afrondende fase. Het is voor mij een harde eis dat alle aan de benadeelden onttrokken gelden worden terugbetaald. Ik zal mij over de uitbetaling van de onttrokken gelden aan de overige benadeelden onder overlegging van een accountantsverklaring laten informeren en daarbij bezien of toezicht door

⁵ Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520.

bijvoorbeeld de Auditdienst Rijk (ADR) mogelijk is. Uw Kamer zal ik over de uitkomsten hiervan informeren.

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

IIIb. Volledig meewerken aan onderzoeken van toezichthouders en het openbaar ministerie (hierna: OM) en transparantie

Ik acht het van groot belang dat (het kantoor van) de Landsadvocaat zich maximaal inspant alle feiten en omstandigheden over deze casus opgehelderd te krijgen en daartoe volledig meewerkt aan onderzoeken van de diverse toezichthouders en het strafrechtelijk onderzoek van het OM. Ik merk ten aanzien van dit laatste nogmaals op dat het OM mij heeft gemeld dat het kantoor niet als verdachte is aangemerkt. Uit de berichten die ik daarover van de Landsadvocaat ontvang, leid ik af dat het kantoor van de Landsadvocaat actief bijdraagt aan de opheldering van de feiten en omstandigheden door mee te werken met de onderzoekende autoriteiten en zelf ook uitgebreid onderzoek heeft gedaan en heeft laten doen. Deze onderzoeken heeft het kantoor van de Landsadvocaat met de toezichthoudende autoriteiten gedeeld. Diezelfde bereidheid tot transparantie naar aanleiding van het gebeurde en de maatregelen die het kantoor daardoor heeft getroffen, verwacht ik ook van de Landsadvocaat jegens de Staat als cliënt. Uiteraard binnen de daarvoor geldende wettelijke kaders, waaronder geheimhoudingsverplichtingen in verband met de advocaat-cliënt relatie. Tot op heden heeft het kantoor, voor zover ik kan overzien, die openheid – binnen de geldende wettelijke kaders – betracht.

IV. Reeds aangekondigde en vereiste verbetermaatregelen

De omvang van de notariële fraude noopt tot een zeer serieuze aanpak door het kantoor van de Landsadvocaat om herhaling hiervan te voorkomen en de dienstverlening voor de Staat veilig te stellen. De Staat acht het van het grootste belang dat de juridische bijstand is ondergebracht bij een kantoor dat integer en transparant handelt. Het kantoor van de Landsadvocaat heeft na advies van Deloitte en met bijstand van PWC een uitgebreid pakket aan verbetermaatregelen in gang gezet en mij hierover geïnformeerd.⁶ Ook is aangegeven dat het onderzoeksrapport van de Deken van de Haagse Orde van Advocaten (hierna: de Deken) hierin is betrokken.⁷ De verbetermaatregelen van het kantoor van de Landsadvocaat zijn – thematisch geordend – de onderstaande.⁸ Per verbetermaatregel ga ik ook in op de realisatie hiervan, zoals door de Landsadvocaat aan mij aangegeven.

1. Het ontstane tekort op de notariële kwaliteitsrekening aanzuiveren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
2. De onttrokken gelden aan de benadeelden van de fraude terugbetalen.
 - o Realisatie: in afrondende fase.
3. De beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen uitbreiden en de controle op de juiste toepassing van de beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen aanscherpen.

⁶ Brief van Pels Rijcken d.d. 14 juli 2021 (bijlage bij Kamerbrief 16 juli 2021, Kamerstukken II 35 570 VI, nr. 116).

⁷ Brief van Pels Rijcken d.d. 13 augustus 2021 (bijlage bij Kamerbrief 13 augustus 2021, Kamerstukken II 35 570 VI, nr. 119).

⁸ In bijlage 1 treft u een nadere toelichting op en onderverdeling van de verschillende verbetermaatregelen.

- o Realisatie: reeds doorgevoerd, de juiste opzet hiervan is door Deloitte aan het kantoor van de Landsadvocaat bevestigd.
- 4. De functiescheiding bij notariële betalingen op meerdere niveaus controleren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
- 5. Naamswijzigingen van een stichting: een notaris mag geen aktes voor kantoorgenoten meer passeren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
- 6. Het proces van de interne beheersing rond het beheer van advocatuurlijke derdengelden extern laten controleren en zo nodig optimaliseren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd, de juistheid hiervan is door Deloitte aan het kantoor van de Landsadvocaat bevestigd.
- 7. Het aanstellen van een extern bestuurder.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd op 1 mei 2021.
- 8. Onder leiding van de extern bestuurder de hele GRC-organisatie (Governance, Risk en Compliance) opnieuw onderzoeken en vormgeven.
 - o Realisatie: voor het einde van 2021.
- 9. De cultuur/sociale veiligheid/aanspreekbaarheid doorlopend verbeteren (onder toezicht van de Deken).
 - o Realisatie: voor het einde van 2021 wordt de opzet hiervan vastgesteld.
- 10. Een visie en een plan van aanpak opstellen om de verantwoorde praktijkuitoefening van advocaten en notarissen binnen één kantoor verder te waarborgen (onder toezicht van de Deken).
 - o Realisatie: voor het einde van 2021.
- 11. Een onafhankelijke Raad van Commissarissen instellen.
 - o Realisatie: Begin 2022

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

V. Onafhankelijke adviezen vanuit juridische en bedrijfskundige invalshoek

Zoals de Minister voor Rechtsbescherming en ik uw Kamer op 8 juli 2021 berichtten, zijn twee externe deskundigen – prof.mr. T.R. Ottervanger, emeritus-hoogleraar Europees Recht en Nederlands Mededingingsrecht en oud-advocaat, en prof.dr. A.B. Hoogenboom, hoogleraar forensische bedrijfskunde met werkervaring bij de Staat – aangesteld om over de in de inleiding genoemde onderzoeksvraag te adviseren.⁹

Op 31 augustus en 1 september 2021 heb ik de adviezen van prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom ontvangen. De adviezen treft uw Kamer bijgaand integraal aan. Bepaalde aanbevelingen hebben de deskundigen gezamenlijk gegeven en bepaalde aanbevelingen heeft prof. Hoogenboom alleen gegeven. Ik heb de deskundigen op 28 september 2021 en 6 oktober 2021 gesproken om hen de

⁹ Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520.

gelegenheid te geven de adviezen nader toe te lichten en daarover van gedachten te wisselen. Ik acht de adviezen zeer bruikbaar. De adviezen hebben de bijzonderheid van de relatie tussen Staat en Landsadvocaat beschreven en aangegeven tot welke kwetsbaarheden dat kan leiden voor de Staat.

Met de adviezen wil ik voortvarend aan de slag gaan, met dien verstande dat ik onderscheid maak in aanbevelingen die op *korte termijn* kunnen worden doorgevoerd, aanbevelingen die een aanpak op *middellange termijn* vragen en aanbevelingen waarvoor nader advies nodig is, waardoor een *langere termijn* geldt.¹⁰

Va. Korte termijn

Op korte termijn zal de Staat de overeenkomst met de Landsadvocaat aanpassen, in aansluiting op de aanbevelingen die betrekking hebben op de nadere eisen in de huidige overeenkomst, en op de structuur, organisatie en inhoud van de diverse contacten met de Landsadvocaat en het kantoor van de Landsadvocaat. De aanbevelingen luiden:

1. Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst

- A. Neem een bepaling op waarin het kantoor aangeeft hoe de risico's voor de Staat worden geadresseerd.*
- B. Gebruik bij de formulering van die eisen als richtsnoer het inmiddels ontwikkelde 'raamwerk ter verdere professionalisering' om de maatregelen te concretiseren, operationaliseren en meetbaar te maken.*
- C. Bepaal specifiek voor taken die de nationale veiligheid raken of betrokken advocaten een veiligheidsonderzoek moeten ondergaan en of het 'raamwerk ter verdere professionalisering' voldoende garanties biedt voor de (tijdelijke) opslag van informatie.*
- D. Neem een bepaling op dat namens de Staat onafhankelijke audits kunnen worden uitgevoerd ter zake van de naleving van wet- en regelgeving en met name het risico van fraude en witwassen, integriteitbeleid en databeveiliging.*
- E. Voorzie in de overeenkomst dat binnen het kantoor een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel uitmaken van het Management Team en rechtstreeks rapporteren aan portefeuillehouders in het bestuur die zelf voldoende gekwalificeerd zijn om samen met de andere leden van het bestuur verantwoordelijkheid te dragen en die desgevraagd rapporteren aan de Staat. Stel als eis dat onafhankelijkheid van deze functionarissen is geregeld.*
- F. Maak de facturatie-systeem rijksbreed meer transparant en voer als Staat zelf ook controles uit (Rijksaccountantsdienst).*

2. Communiceer niet louter juridisch en zaakgericht.

- A. Onderzoek of binnen de rijksoverheid omwille van de effectiviteit en efficiency verbetering mogelijk is qua structuur en organisatie van de diverse contacten met het kantoor van de Landsadvocaat.*
- B. Agendeer regelmatig in regulier overleg niet alleen lopende adviezen en procedures maar maak het gesprek 'rijker' door ook te inventariseren hoe het facturatieproces loopt, welke dilemma's zich*

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

¹⁰ In bijlage 2 treft u een overzicht van de aanbevelingen aan.

hebben voorgedaan in de opdrachten van de Landsadvocaat, of sprake is geweest van potentiële risico's voor de Staat, welke issues mogelijk spelen bij cliënt- en zaakacceptatie, en of er een cultuur is waar gedrag vanzelfsprekend in overeenstemming is met regels en waarde.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

Al deze aanbevelingen worden thans in overleg met alle betrokken ministeries uitgewerkt. Ik informeer uw Kamer over de gewijzigde overeenkomst, zodra deze is afgerond. Mijn streven is dat zulks eind van dit jaar het geval is. Over de nieuwe inrichting van het overleg met de Landsadvocaat zal ik uw Kamer alsdan eveneens informeren.

Deze korte termijn maatregelen hangen specifiek samen met de malversaties bij het kantoor van de Landsadvocaat en worden door de Landsadvocaat zelf ook omarmd. Op onderdelen zal het kabinet bezien of en in welke mate bepaalde maatregelen ook gevolgen moeten hebben voor andere juridische dienstverleners.

Vb. Middellange termijn

De besluitvorming over de onderstaande aanbevelingen van prof. Hoogenboom vergt meer tijd, omdat zij ingrijpender zijn voor de organisatie van de Staatspraktijk. Ik zal dit per aanbeveling toelichten.

3. Overweeg de ontkoppeling van de notariaat- en advocatuurfuncties binnen het instituut Landsadvocaat.

Onderzocht moet worden of het wenselijk is om de notariële en de advocatuurlijke functie ten behoeve van de Staat bij het kantoor van de Landsadvocaat te scheiden, waarbij alle voor- en nadelen dienen te worden afgewogen. Ik zal met het kantoor in gesprek gaan over wat de visie en de aanpak van het kantoor op dit punt wordt en in hoeverre de voorgestelde aanpak de balans op de middellange termijn laat doorslaan naar continuering van de huidige situatie, waarbij uiteraard van belang is of dit voldoende is om de risico's op malversaties te mitigeren.

4. Overweeg het instellen van een onafhankelijke Raad van Toezicht voor de Landsadvocaat.

Het kantoor van de Landsadvocaat heeft mij bericht als één van de verbetermaatregelen een onafhankelijke Raad van Commissarissen te zullen instellen.¹¹ Met een dergelijk toezichtsorgaan kan worden geborgd dat de verbetermaatregelen voortvarend worden doorgevoerd en blijvend binnen het kantoor verankerd zijn. Ik ga in gesprek met de Landsadvocaat over de inrichting van deze Raad van Commissarissen en de wijze waarop de bestendigheid van deze Raad binnen het kantoor van de Landsadvocaat wordt gewaarborgd alsook de wijze waarop de bevindingen van deze Raad van Commissarissen periodiek zouden kunnen worden gedeeld met de Staat.

5. Overweeg derdengeldrekeningen onder te brengen bij de Staat.

Prof. Hoogenboom heeft geopperd na te denken over het onderbrengen van derdengeldrekeningen bij de Staat. Ik constateer dat het wettelijk gezien zowel bij de advocatuur, als bij het notariaat thans niet mogelijk is om derdengeldrekeningen elders onder te brengen.

Advocaten zijn op grond van de Verordening op de advocatuur verplicht voor het ontvangen van zogeheten derdengelden gebruik te maken van een stichting derdengelden. Deze regels vallen onder het toezicht van de Deken en worden

¹¹ Zie bijlage 1: Verbetermaatregelen Pels Rijcken, punt 12.

tuchtrechtelijk gehandhaafd. De Landsadvocaat maakt voor dit doel gebruik van de Stichting Beheer Derdengelden Advocatuur Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn (hierna: de Stichting). De gedragsregels voor de advocatuur stellen beperkingen aan wie bestuurder kunnen zijn van een stichting derdengelden. Betalingen kunnen slechts gedaan worden door minimaal twee bestuurders, waarvan minimaal één advocaat is.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

Voor het notariaat is in de Wet op het notarisambt (artikel 24 en 25) geregeld dat "de notaris op zijn naam bij een financiële onderneming die ingevolge de Wet op het financieel toezicht in Nederland het bedrijf van bank mag uitoefenen een of meer bijzondere rekeningen aan te houden met vermelding van zijn hoedanigheid, die uitsluitend bestemd zijn voor gelden, die hij in verband met zijn werkzaamheden als zodanig onder zich neemt" en dat "de notaris bij uitsluiting bevoegd is tot het beheer en de beschikking over de bijzondere rekening".

De Landsadvocaat heeft mij laten weten dat jaarlijks een accountantscontrole plaatsvindt op de derdengelden van het kantoor en de Stichting. Ik ga met het kantoor van de Landsadvocaat bespreken dat een externe accountantscontrole op de derdengelden van het kantoor en de Stichting als de structurele standaard procedure ook voor de toekomst wordt gewaarborgd en op welke manier hierover periodiek verslag kan worden gedaan aan de Staat.

Vc. Lange termijn

Een wezenlijke vraag is hoe het kabinet in de toekomst omgaat met de juridische dienstverlening van de Landsadvocaat. Het heeft veel voordelen om het overgrote deel van de juridische dienstverlening te concentreren, zoals ik hiervoor al aangaf. Dat neemt niet weg dat deze kwestie aanleiding is om hier nog eens goed naar te kijken. In het verlengde daarvan wijst prof. Hoogenboom erop dat het Koninklijk Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur uit 1965 in zijn ogen niet meer van deze tijd is op onder andere de gebieden van governance, compliance en databeveiliging. Hij komt daarom tot de volgende aanbevelingen:

6. *Herzie het Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur 1965 (hierna: het Besluit). In de herziening van het Besluit kunnen de volgende onderwerpen een rol spelen:*
 - A. *De legitimering voor de huidige situatie. De argumenten van de Staat dienen expliciet te worden gemaakt.*
 - B. *In de maatschappelijke discussie wordt (on)terecht aandacht besteed aan het periodiek aanbesteden van het instituut Landsadvocaat. De Staat heeft een verantwoordelijkheid om de samenleving uit te leggen hoe de functie van Landsadvocaat wordt ingericht. En waarom is gekozen voor het huidige contract.*
 - C. *De rol van de landsadvocaat beperken tot procesvoering en gelijktijdig de kwantiteit/kwaliteit van juridische advisering binnen overheidsorganen versterken.*
 - D. *De functie van Landsadvocaat niet door de markt laten uitoefenen maar door een apart instituut met een eigen reglement en set van eisen over de bedrijfsvoering governance, risicomanagement, compliance, databeveiliging).*

Daarnaast is beide deskundigen het volgende opgevallen:

7. *Er is geen plan B, mocht de continuïteit van het kantoor in het geding komen.*

De punten 6 en 7 stellen een breder vraagstuk aan de orde, dat gelet op de vele en diverse belangen van de Staat zorgvuldige afweging en besluitvorming binnen het kabinet vergt. Zij raken immers aan de gehele advocatuurlijke praktijk, waar – zoals in de inleiding al verwoord – geen scheiding valt aan te brengen tussen procederen en juridische advisering. Ook moet rekening worden gehouden met de behoefte van de Staat aan advisering en procesvoering in soms zeer vertrouwelijke kwesties en de noodzaak te komen tot een zekere mate van uniformiteit in de behandeling van uiteenlopende dossiers. Tevens kan de verhouding tussen de externe en de interne juridische functie bij alle departementen aan de orde zijn. De reactie op deze punten vergt nader onderzoek, waarbij ik ook denk aan de benoeming van een commissie van deskundigen om het kabinet bij (de technische aspecten van) een of meer van deze vragen behulpzaam te zijn. Ik zal u vanzelfsprekend ook hierover nader informeren.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

VI. Verzoeken van 17 september 2021 en van 5 oktober 2021

Tot slot geef ik graag antwoord op enkele verzoeken van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid (VKC).

Het lid Bisschop heeft, naar aanleiding van het verzoek van het lid Markuszower (PVV) om een debat, om een toelichtende brief gevraagd.¹² Ik verwijs daartoe naar mijn brief van 1 oktober 2021, waarin ik uitgebreid op deze kwestie ben ingegaan.

Bij brief van 17 september 2021 heeft de VKC mij gevraagd het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V. alsmede dat van de Deken van de Haagse Orde van Advocaten aan de Kamer te doen toekomen. Hierover kan ik u als volgt berichten.

Beide onderzoeken berusten niet bij mij, maar uitsluitend bij het kantoor van de Landsadvocaat en de instanties die de onderzoeken hebben uitgevoerd.

Het onderzoek van de Deken valt onder de geheimhoudingsverplichting van artikel 11a van de Advocatenwet en maakt daarnaast onderdeel uit van een nog lopend toezicht-traject. Om die reden kan het onderzoek niet aan uw Kamer worden verstrekt. Over de inhoud van het onderzoek heb ik uw Kamer ingelicht in mijn brief van 13 augustus 2021, waaraan ik de berichtgeving van het kantoor van de Landsadvocaat en het persbericht van de Deken heb bijgevoegd.¹³

De eindresultaten van het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V. zijn neergelegd in een overkoepelend verslag van handelingen en bevindingen. Dit verslag bevat vertrouwelijke informatie die herleidbaar is tot individuele zaken en cliënten van het kantoor van de Landsadvocaat. Bovendien heeft het kantoor van de Landsadvocaat deze resultaten ter beschikking gesteld aan het OM en het BFT, waarmee dit onderzoek ook deel uitmaakt van thans lopende onderzoeken. Gelet op het belang dat ik hecht aan het zo volledig mogelijk informeren van uw Kamer, zal ik het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V. via het kantoor van de Landsadvocaat aan uw Kamer doen toekomen ter vertrouwelijke inzage (onder de beperking dat dit stuk vanwege de cliënt vertrouwelijke informatie tijdelijk – namelijk tot en met 1 januari 2022 – beschikbaar wordt gesteld). Ik krijg onder dezelfde condities als uw Kamer

¹² Kamerstukken II 2020-2021, kenmerk 2021D37019.

¹³ Kamerstukken II, 2020-2021, 35 570 VI, nr. 119.

uitsluitend vertrouwelijke inzage in het onderzoek en houd het onderzoek niet onder mij.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
19 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

VII. Slot

Zoals gezegd lopen de onderzoeken van het OM en het Bureau Financieel Toezicht (BFT) nog. Het is mij nog niet bekend wanneer deze onderzoeken gereed zullen zijn. Zodra deze onderzoeken zijn afgerond en de resultaten daarvan beschikbaar zijn, wordt uw Kamer hierover bericht zodat ook deze resultaten in het publieke en politieke debat kunnen worden betrokken. Ik heb evenwel gemeend dat de opvolging van de adviezen van de beide deskundigen niet hoeven en niet kunnen wachten op de afronding van deze nog lopende onderzoeken. Omgekeerd heeft de opvolging van een aantal aanbevelingen ook geen invloed op de uiteindelijke appreciatie van de uitkomsten van deze thans nog lopende onderzoeken.

De Minister van Justitie en Veiligheid,

Ferd Grapperhaus

3582635 - Kamerbrief Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor Landsadvocaat.pdf

Werkstroom 000057210026

Document 3582635

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

T 070 370 79 11
F 070 370 75 16

Ons kenmerk
3582299

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

Datum 15 oktober 2021
Onderwerp Adviezen deskundigen en verbetermaatregelen kantoor
Landsadvocaat

0. Inleiding

Hierbij bied ik u een voortgangsbrief aan met betrekking tot de fraudekwestie bij het kantoor van de Landsadvocaat. In de beantwoording van Kamervragen van 8 juli 2021 en in de brieven van 16 juli 2021 en 13 augustus 2021 heb ik uw Kamer gemeld dat ik advies heb gevraagd aan externe deskundigen naar aanleiding van de fraudekwestie bij het kantoor van de Landsadvocaat¹. Deze deskundigen heb ik de volgende vraag voorgelegd: *wat zijn passende eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van praktijkuitoefening en bedrijfsvoering die de Staat als cliënt kan stellen aan (het kantoor van) de Landsadvocaat in het licht van de publieke functie van de Staat?* Met deze brief informeer ik uw Kamer, mede namens de minister voor Rechtsbescherming, over de uitkomst van de adviezen. Deze zie ik in samenhang met de verbetermaatregelen die Pels Rijcken heeft geïmplementeerd en nog aan het implementeren is. Voorts ga ik in deze brief nader in op een aantal verzoeken van uw Kamer.

I. Ontstane problematiek ten aanzien van geconstateerde malversaties

De resultaten van de onderzoeken tot nu toe laten zien dat er sprake is geweest van omvangrijke malversaties door een notaris, die zich gedurende vele jaren hebben ontwikkeld. Ik teken hierbij aan dat de onderzoeken van het openbaar ministerie (hierna: OM) en het Bureau Financieel Toezicht (hierna: BFT) nog lopen. In totaal is voor ongeveer 11,5 miljoen euro aan geld onttrokken aan cliënten van het kantoor van de Landsadvocaat. De malversaties gaan naar het zich laat aanzien ten minste 18 jaar terug en betreft in totaal in ieder geval 23 dossiers. Ook is gebleken dat de betreffende notaris onregelmatigheden heeft begaan met declaraties. Er is niet gebleken dat cliënten of derden door deze laatste handelwijze financieel zijn benadeeld.

¹ Ik maak in deze brief onderscheid tussen "de Landsadvocaat" als functionaris en "het kantoor van de Landsadvocaat", te weten het kantoor Pels Rijcken.

De malversaties hebben duidelijk gemaakt dat er onvolkomenheden waren in de interne beheersmaatregelen rond de notariële kwaliteitsrekeningen, de controle op de juiste toepassing van de beheersmaatregelen, de governance, de gezamenlijke praktijkuitoefening van advocaten en notarissen en de sociale veiligheid en aanspreekbaarheid.

Dit alles heeft mij aanleiding gegeven tot bezinning op de positie van de Staat ten opzichte van juridische dienstverleners en het kantoor van de Landsadvocaat in het bijzonder, op de korte en middellange, maar ook op de lange termijn.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

II. De Landsadvocaat

Net als veel bedrijven en organisaties maakt de Staat gebruik van een vaste, externe advocaat voor het overgrote deel van zijn zaken. Er is één Landsadvocaat en meerdere plaatsvervangend Landsadvocaten. De Landsadvocaat is niet in dienst van de Staat. Het verlenen van de titel Landsadvocaat geschiedt bij Koninklijk Besluit. De Landsadvocaat en plaatsvervangend Landsadvocaten werken niet alleen. Bij het kantoor van de Landsadvocaat werken in totaal zo'n 290 personen. Gezamenlijk behandelen zij jaarlijks ruim duizend verschillende dossiers voor de Staat. Deze dossiers hebben betrekking op uiteenlopende terreinen van het recht en vergen derhalve een breed spectrum aan specialistische juridische kennis.

In een overeenkomst tussen de Staat en de Landsadvocaat is vastgelegd welke verplichtingen de Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten hebben. De verplichtingen die gelden voor de Landsadvocaat gelden ook voor zijn kantoorgenoten. De Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten treden nooit tegen de Staat op. De Landsadvocaat en zijn kantoorgenoten vertegenwoordigen de Staat in veel procedures. Naast procederen wordt er geadviseerd en juridische bijstand verleend in grote projecten. De adviezen hebben overwegend betrekking op te voeren procedures, af te sluiten contracten of voorgenomen besluiten in beleidskwesties. De Landsadvocaat kijkt in die gevallen naar de juridische aspecten en adviseert over de proceskansen en procesrisico's, de mogelijkheid om in of buiten rechte tot een schikking te komen en de processtrategie. De advies- en procespraktijk van de Landsadvocaat zijn gelieerd en liggen in de meeste gevallen in elkaars verlengde.

De Staatspraktijk vergt specifieke ervaring, kennis en kunde. Het werken met een vaste advocaat voor de behandeling van het grootste deel van de zaken die de Staat betreffen heeft voordelen uit een oogpunt van vertrouwelijkheid en uniformiteit in de behandeling. De advocaten bij het kantoor van de Landsadvocaat zijn gespecialiseerd op een groot aantal terreinen. Gezamenlijk bouwen ze binnen de praktijk door de jaren heen een collectief geheugen op als het gaat om juridische vragen waarmee de Staat wordt geconfronteerd. Ook wordt door de concentratie van het overgrote deel van de zaken van de Staat bij één kantoor de samenhang tussen en uniformiteit in behandeling van verschillende dossiers bevorderd. Daarmee kunnen de Landsadvocaat en zijn kantoor de Staat optimaal ondersteunen.

III. Relatie met het kantoor van de Landsadvocaat

In de brief van 8 juli 2021 gaven de minister voor Rechtsbescherming en ik aan dat wij voor het beantwoorden van de vraag of de Landsadvocaat belangen van de Staat kan behartigen, het criterium hanteren of de betrouwbaarheid van deze dienstverlening op dit moment en voor de voorzienbare toekomst voldoende geborgd is.² Voor dit moment is daarbij voor mij van belang dat de fraude bij het kantoor een exclusief notariële fraude betreft waarbij voor zover nu uit onderzoek bekend geen andere kantoorgenoten dan de betreffende notaris zijn betrokken. Daarbij zijn voor het vertrouwen in het kantoor van de Landsadvocaat de volgende elementen voor mij van essentieel belang.

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Datum
15 oktober 2021
Ons kenmerk
3582299

IIIA. Uitbetaling van alle onttrokken gelden aan de benadeelden van de malversaties

De resultaten van de onderzoeken tot nu toe laten, als gezegd, zien dat er sprake is geweest van omvangrijke malversaties door een notaris. Deze malversaties zijn gepleegd in dossiers waarin diverse partijen betrokken waren en ook benadeeld (lijken te) zijn. Ik acht dat ontoelaatbaar en neem dat hoog op. De Landsadvocaat heeft al aangegeven tot uitbetaling van alle onttrokken gelden aan de benadeelden van de fraude te zullen overgaan. Voor de Staat geldt dat dit reeds in juli 2021 heeft plaatsgevonden. Het is voor mij een harde eis dat ook aan de overige benadeelden alle onttrokken gelden worden terugbetaald. Ik zal mij over de uitbetaling van de onttrokken gelden aan de overige benadeelden onder overlegging van een accountantsverklaring laten informeren. Daarnaast laat ik ook de Rijksaccountantsdienst de uitbetaling controleren.

IIIB. Volledig meewerken aan onderzoeken van toezichthouders en het openbaar ministerie (hierna: OM) en transparantie.

Ik acht het van groot belang dat (het kantoor van) de Landsadvocaat zich maximaal inspant alle feiten en omstandigheden over deze casus opgehelderd te krijgen en daartoe volledig meewerkt aan onderzoeken van de diverse toezichthouders en het strafrechtelijk onderzoek van het OM. Ik merk ten aanzien van dit laatste nogmaals op dat het OM mij heeft gemeld dat het kantoor niet als verdachte is aangemerkt. Uit de berichten die ik daarover van de Landsadvocaat ontvang, leid ik af dat het kantoor van de Landsadvocaat actief bijdraagt aan de opheldering van de feiten en omstandigheden door mee te werken met de onderzoekende autoriteiten en zelf ook uitgebreid onderzoek heeft gedaan en heeft laten doen. Deze onderzoeken heeft het kantoor van de Landsadvocaat met de toezichthoudende autoriteiten gedeeld. Diezelfde bereidheid tot transparantie naar aanleiding van het gebeurde en de maatregelen die het kantoor daardoor heeft getroffen, verwacht ik ook van de Landsadvocaat jegens mij als cliënt. Uiteraard binnen de daarvoor geldende wettelijke kaders, waaronder geheimhoudingsverplichtingen in verband met de advocaat-cliënt relatie. Tot op heden heeft het kantoor, voor zover ik kan overzien, die openheid – binnen de geldende wettelijke kaders – betracht.

IV. Reeds aangekondigde en vereiste verbetermaatregelen

² Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520.

De Staat acht het van het grootste belang dat zijn juridische bijstand is ondergebracht bij een kantoor dat integer en transparant handelt. De omvang van de notariële fraude noopt tot een zeer serieuze aanpak door het kantoor van de Landsadvocaat om herhaling hiervan te voorkomen en de dienstverlening voor de Staat veilig te stellen. Het kantoor van de Landsadvocaat heeft na advies van Deloitte en met bijstand van PWC een uitgebreid pakket aan verbetermaatregelen in gang gezet en mij hierover geïnformeerd.³ Ook is aangegeven dat het onderzoeksrapport van de Deken van de Haagse Orde van Advocaten (hierna: de Deken) hierin betrokken.⁴ De verbetermaatregelen van het kantoor van de Landsadvocaat zijn – thematisch geordend – de onderstaande.⁵ Per verbetermaatregel ga ik ook in op de realisatie hiervan, zoals door de LA aan mij aangegeven.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

1. Het ontstane tekort op de notariële kwaliteitsrekening aanzuiveren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
2. De onttrokken gelden aan de benadeelden van de fraude terugbetalen.
 - o Realisatie: ten aanzien van de Staat reeds doorgevoerd in juli 2021. Ten aanzien van de overige benadeelden PM.
3. De beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen uitbreiden en de controle op de juiste toepassing van de beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen aanscherpen.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd en de juistheid hiervan is door Deloitte aan het kantoor van de Landsadvocaat bevestigd.
4. De functiescheiding bij notariële betalingen op meerdere niveaus controleren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
5. Naamswijzigingen van een stichting: een notaris mag geen aktes voor kantoorgenoten meer passeren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd.
6. Het proces van de interne beheersing rond het beheer van advocatuurlijke derdengelden verbeteren.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd en de juistheid hiervan is door Deloitte aan het kantoor van de Landsadvocaat bevestigd.
7. Het aanstellen van een extern bestuurder.
 - o Realisatie: reeds doorgevoerd op 1 mei 2021.
8. De governance versterken (onder toezicht van de Deken).
 - o Realisatie: voor het einde van 2021.
9. Onder leiding van de extern bestuurder de hele GRC-organisatie (Governance, Risk en Compliance) opnieuw onderzoeken en vormgeven.

³ Brief van Pels Rijcken d.d. 14 juli 2021 (bijlage bij Kamerbrief 16 juli 2021, Kamerstuk 35 570 VI, nr. 116).

⁴ Brief van Pels Rijcken d.d. 13 augustus 2021 (bijlage bij Kamerbrief 13 augustus 2021, Kamerstuk 35 570 VI, nr. 119).

⁵ In bijlage 1 treft u een nadere toelichting op en onderverdeling van de verschillende verbetermaatregelen.

- o Realisatie: voor het einde van 2021.
- 10. De cultuur/sociale veiligheid/aanspreekbaarheid doorlopend verbeteren (onder toezicht van de Deken).
 - o Realisatie: voor het einde van 2021.
- 11. Een visie en een plan van aanpak opstellen om de verantwoorde praktijkuitoefening van advocaten en notarissen binnen één kantoor verder te waarborgen (onder toezicht van de Deken).
 - o Realisatie: voor het einde van 2021.
- 12. Een onafhankelijke Raad van Commissarissen instellen.
 - o Realisatie: PM

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

V. Onafhankelijke adviezen vanuit juridische en bedrijfskundige invalshoek

Zoals de Minister voor Rechtsbescherming en ik uw Kamer op 8 juli 2021 berichtten,⁶ zijn twee externe deskundigen aangesteld om over de in de inleiding genoemde onderzoeksvraag te adviseren. Ter beantwoording van de onderzoeksvraag is gezocht naar een bundeling van expertises op het terrein van zowel het recht en de praktijkuitoefening van advocaten en notarissen, als naar bedrijfskundige expertise op het gebied van fraudebestrijding, fraudepreventie, governance en compliance, gecombineerd met kennis en inzicht in de bijzondere positie van de Staat als cliënt met publieke belangen.⁷ Deze combinatie aan expertise is gevonden in prof.mr. T.R. Ottervanger, emeritus hoogleraar Europees Recht en Nederlands Mededingingsrecht en oud advocaat, en prof.dr. A.B. Hoogenboom, hoogleraar forensische bedrijfskunde met werkervaring bij de Staat.

Op 31 augustus en 1 september 2021 heb ik de adviezen van prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom ontvangen. De adviezen treft u bijgaand integraal aan. Bepaalde aanbevelingen hebben de deskundigen gezamenlijk gegeven en bepaalde aanbevelingen heeft prof. Hoogenboom alleen gegeven. Ik heb de deskundigen op 28 september 2021 en 6 oktober 2021 gesproken om hen de gelegenheid te geven de adviezen toe te lichten en daarover nader van gedachten te wisselen. Ik acht de adviezen zeer bruikbaar en neem die ter harte. De adviezen van de externe deskundigen hebben de bijzonderheid van de relatie tussen Staat en Landsadvocaat beschreven en aangegeven tot welke kwetsbaarheden dat kan leiden voor de Staat.

Aan de aanbevelingen wil ik met spoed invulling geven, met dien verstande dat ik onderscheid maak in aanbevelingen die op *korte termijn* kunnen worden doorgevoerd, aanbevelingen die op *middellange termijn* kunnen worden geïmplementeerd en aanbevelingen waarvoor nader advies nodig is waardoor een *langere termijn* geldt.⁸

Va. Korte termijn

⁶ Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520.

⁷ Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520.

⁸ In bijlage 2 treft u een overzicht van de aanbevelingen aan.

Voor de korte termijn zal ik de aanbevelingen doorvoeren die betrekking hebben op de nadere eisen in de huidige overeenkomst en de structuur, organisatie en inhoud van de diverse contacten met de Landsadvocaat en het kantoor van de Landsadvocaat, zoals geformuleerd in de paragrafen "Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst" en "Communiqueer niet louter juridisch en zaakgericht":

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

1. *Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst*
 - A. *Neem een bepaling op waarin het kantoor aangeeft hoe de risico's voor de Staat worden geadresseerd.*
 - B. *Gebruik bij de formulering van die eisen als richtsnoer het inmiddels ontwikkelde 'raamwerk ter verdere professionalisering' om de maatregelen te concretiseren, operationaliseren en meetbaar te maken.*
 - C. *Bepaal specifiek voor taken die de nationale veiligheid raken of betrokken advocaten een veiligheidsonderzoek moeten ondergaan en of het 'raamwerk ter verdere professionalisering' voldoende garanties biedt voor de (tijdelijk) opslag van informatie.*
 - D. *Neem een bepaling op dat namens de Staat onafhankelijke audits kunnen worden uitgevoerd ter zake van de naleving van wet- en regelgeving en met name het risico van fraude en witwassen, integriteitbeleid en databeveiliging.*
 - E. *Voorzie in de overeenkomst dat binnen het kantoor een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel uitmaken van het Management Team en rechtstreeks rapporteren aan portefeuillehouders in het bestuur die zelf voldoende gekwalificeerd zijn om samen met de andere leden van het bestuur verantwoordelijkheid te dragen en die desgevraagd rapporteren aan de Staat. Stel als eis dat onafhankelijkheid van deze functionarissen is geregeld.*
 - F. *Maak de facturatie-systeematiek rijks breed meer transparant en voer als Staat zelf ook controles uit (Rijksaccountantsdienst).*
2. *Communiqueer niet louter juridisch en zaakgericht.*
 - A. *Onderzoek of binnen de rijksoverheid omwille van de effectiviteit en efficiency verbetering mogelijk is qua structuur en organisatie van de diverse contacten met het kantoor van de Landsadvocaat.*
 - B. *Agendeer regelmatig in regulier overleg niet alleen lopende adviezen en procedures maar maak het gesprek 'rijker' door ook te inventariseren hoe het facturatieproces loopt, welke dilemma's zich hebben voorgedaan in de opdrachten van de Landsadvocaat, of sprake is geweest van potentiële risico's voor de Staat, welke issues mogelijk spelen bij cliënt- en zaakacceptatie, en of er een cultuur is waar gedrag vanzelfsprekend in overeenstemming is met regels en waarde.*

Al deze aanbevelingen worden thans binnen mijn ministerie uitgewerkt. Ik informeer uw Kamer over de gewijzigde overeenkomst, zodra deze is afgerond. Mijn streven is dat zulks eind van dit jaar het geval is. Over de nieuwe inrichting van het overleg met de Landsadvocaat zal ik uw Kamer alsdan eveneens informeren.

Vb. Middellange termijn

De besluitvorming over de onderstaande aanbevelingen van prof. Hoogenboom vergt meer tijd, omdat zij ingrijpender zijn voor de organisatie van de Landspraktijk. Ik zal dit per aanbeveling toelichten.

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

3. Overweeg de ontkoppeling van de notariaat- en advocatuurfuncties binnen het instituut Landsadvocaat.

Veel grote commerciële juridische advieskantoren hebben zowel een notariële als een advocatuurlijke afdeling, zulks tot op partnerniveau. Onderzocht moet worden of het wenselijk is om deze twee juridische functies ten behoeve van de Staat te scheiden, waarbij alle voor- en nadelen dienen te worden afgewogen. Het kantoor van de Landsadvocaat werkt momenteel aan een visie en een plan van aanpak op de verantwoorde praktijkuitoefening van advocaten en notarissen binnen één kantoor.⁹ Ik zal met het kantoor in gesprek gaan over wat de visie en de aanpak van het kantoor wordt en in hoeverre de voorgestelde aanpak de balans op de middellange termijn laat doorslaan naar continuering van de huidige situatie, waarbij uiteraard van belang is of dit voldoende is om de risico's op malversaties te mitigeren.

4. Overweeg het instellen van een onafhankelijk Raad van Toezicht voor de Landsadvocaat.

Het kantoor van de Landsadvocaat heeft mij bericht een onafhankelijke Raad van Commissarissen te zullen instellen.¹⁰ Met een dergelijk toezichtsorgaan kan worden geborgd dat de verbetermaatregelen voortvarend worden doorgevoerd en blijvend binnen het kantoor verankerd zijn. Ik ga in gesprek met de Landsadvocaat over de inrichting van deze Raad van Commissarissen en de wijze waarop de bestendigheid van deze Raad binnen het kantoor van de Landsadvocaat wordt gewaarborgd, de eventuele betrokkenheid van de Staat hierbij.

5. Overweeg derdengeldrekeningen onder te brengen bij de Staat.

Prof. Hoogenboom heeft geopperd na te denken over het onderbrengen van derdengeldrekeningen bij de Staat. Ik constateer dat het wettelijk gezien zowel bij de advocatuur, als bij het notariaat thans niet mogelijk is om derdengeldrekeningen elders onder te brengen.

Advocaten zijn op grond van de Verordening op de advocatuur verplicht voor het ontvangen van zogeheten derdengelden gebruik te maken van een stichting derdengelden. Deze regels vallen onder het toezicht van de Deken en worden tuchtrechtelijk gehandhaafd. De Landsadvocaat maakt voor dit doel gebruik van de Stichting Beheer Derdengelden Advocatuur Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn (hierna: de Stichting). De stichting derdengelden is een stichting met een bijzonder doel. De stichting moet uit zijn aard onafhankelijk zijn. Daarom heeft een stichting derdengelden altijd meerdere bestuurders. De gedragsregels voor de advocatuur stellen beperkingen aan wie bestuurder kunnen zijn van een stichting derdengelden. Betalingen kunnen slechts gedaan worden door minimaal twee bestuurders, waarvan minimaal één advocaat is.

Voor het notariaat is in de Wet op het notarisambt (artikel 24 en 25) geregeld dat "de notaris op zijn naam bij een financiële onderneming die ingevolge de Wet op het financieel toezicht in Nederland het bedrijf van bank mag uitoefenen een of meer bijzondere rekeningen aan te houden met vermelding van zijn hoedanigheid, die uitsluitend bestemd zijn voor gelden, die hij in verband met zijn

⁹ Zie bijlage 1: Verbetermaatregelen Pels Rijcken, punt 11.

¹⁰ Zie bijlage 1: Verbetermaatregelen Pels Rijcken, punt 12.

werkzaamheden als zodanig onder zich neemt” en dat “de notaris bij uitsluiting bevoegd is tot het beheer en de beschikking over de bijzondere rekening”.

De Landsadvocaat heeft mij laten weten dat jaarlijks een accountantscontrole plaatsvindt op de derdengelden van het kantoor en de Stichting. Ik ga met het kantoor van de Landsadvocaat bespreken dat een externe accountantscontrole op de derdengelden van het kantoor en de Stichting de structurele standaard procedure wordt en hoe dit voor de toekomst wordt gewaarborgd~~de Rijksaccountantsdienst een eigen, periodieke controle dient te kunnen verrichten op de Stichting.~~

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

Vc. Lange termijn

Een wezenlijke vraag is hoe het kabinet in de toekomst omgaat met de juridische dienstverlening in het algemeen en met de juridische dienstverleners die het merendeel van de zaken voor de Staat doen. Het heeft veel voordelen om het overgrote deel van de juridische dienstverlening te concentreren, zoals ik hiervoor al aangaf. Dat neemt niet weg dat deze kwestie aanleiding is om hier nog eens goed naar te kijken. In het verlengde daarvan wijst prof. Hoogenboom erop dat het Koninklijk Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur uit 1965 in zijn ogen niet meer van deze tijd is op onder andere de gebieden van governance, compliance en databeveiliging. Hij komt daarom tot de volgende aanbevelingen:

6. *Herzie het Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur 1965 (hierna: het Besluit). In de herziening van het Besluit kunnen de volgende onderwerpen een rol spelen:*
 - A. *De legitimering voor de huidige situatie. De argumenten van de Staat dienen expliciet te worden gemaakt.*
 - B. *In de maatschappelijke discussie wordt (on)terecht aandacht besteed aan het periodiek aanbesteden van het Instituut Landsadvocaat. De Staat heeft een verantwoordelijkheid om de samenleving uit te leggen hoe de functie van Landsadvocaat wordt ingericht. En waarom is gekozen voor het huidige contract.*
 - C. *De rol van de landsadvocaat beperken tot procesvoering en gelijktijdig de kwantiteit/kwaliteit van juridische advisering binnen overheidsorganen versterken.*
 - D. *De functie van Landsadvocaat niet door de markt laten uitoefenen maar door een apart Instituut met een eigen reglement en set van eisen over de bedrijfsvoering governance, risicomanagement, compliance, databeveiliging).*

Daarnaast is beide deskundigen het volgende opgevallen:

7. *Er is geen plan B, mocht de continuïteit van het kantoor in het geding komen.*

Ik wil op zo kortmogelijke termijn een commissie inrichten die mij adviseert over de positie van de Staat ten opzichte van juridische dienstverleners en het instituut Landsadvocaat. Onderdeel van de opdracht aan deze commissie wordt ook om voorstellen te doen over (de noodzaak van) een plan B, mocht de continuïteit van het kantoor van de Landsadvocaat in het geding komen. Op basis van dit advies zal mede worden gezien of en hoe het Besluit wordt aangepast.

VI. Verzoeken van 17 september 2021 en van 5 oktober 2021

Tot slot geef ik graag antwoord op twee verzoeken van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid (VKC).

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bij brief van 5 oktober 2021¹¹ heeft u mij de verzoeken van de leden Bisschop (SGP) en Omtzigt overgebracht in reactie op mijn brief van 1 oktober 2021¹² aan uw Kamer.

Datum
15 oktober 2021
Ons kenmerk
3582299

Het lid Bisschop heeft, naar aanleiding van het verzoek van het lid Markuszower (PVV) om een debat, om een toelichtende brief gevraagd. Ik verwijs daartoe naar mijn brief van 1 oktober 2021, waarin ik uitgebreid op deze kwestie ben ingegaan.

Het lid Omtzigt vraagt of in deze brief specifiek kan worden ingegaan op de vraag waarom het contract met de Landsadvocaat niet tenminste is opgeschort op het moment dat de Minister de eerste keer over de fraude is geïnformeerd. In mijn brief van 1 oktober 2021 heb ik aangegeven dat de voorzitter van het College van procureurs-generaal mij in maart 2019 één op één en marge van een overleg vertrouwelijk heeft medegedeeld dat er aanwijzingen waren van mogelijk strafbaar handelen van een notaris van het kantoor van de Landsadvocaat en dat er een embargo-onderzoek was gestart. Daarbij zijn geen verdere details met betrekking tot dit embargo-onderzoek gedeeld. Zoals ik in de brief van 1 oktober 2021 heb aangegeven, kon ik op dat moment vanwege de vertrouwelijkheid van de mededeling daar niet op handelen. Immers, het belang van zowel het strafrechtelijk, als het BFT-onderzoek vereist dat ik daar niet over communiceer, maar zulks primair aan het OM respectievelijk het BFT laat. Ik heb daarom eerst na de bekendmaking door het kantoor van de Landsadvocaat op 2 maart 2021 zelf een bericht aan uw Kamer gestuurd. Ik heb in de brief van 2 maart 2021 en ook in mijn latere brieven aan uw Kamer steeds aangegeven hoe ik de samenwerking met de Landsadvocaat beoordeelde.¹³ Het opschorten van de overeenkomst met de Landsadvocaat is een zeer vergaande maatregel die zowel de Staat als (het kantoor van) de Landsadvocaat diep raakt. Voor de Staat betekent dit dat hij acuut al zijn lopende zaken bij een ander kantoor had moeten onderbrengen. Dit brengt risico's met zich mee voor een groot aantal zaken. De continuïteit van de dienstverlening door de Landsadvocaat zou daarmee niet langer gewaarborgd zijn, waardoor een opschorting feitelijk tot een onomkeerbare situatie zou leiden met voor de Staat onaanvaardbare consequenties.

Bovendien betekent een dergelijke beslissing voor (het kantoor van) de Landsadvocaat, waar zo'n 300 mensen werken, een acuut einde van een substantieel deel van de dienstverlening, wat vragen meebrengt over de proportionaliteit van een dergelijke maatregel. Dit geldt temeer dat naar het zich laat aanzien een exclusief notariële fraude van één persoon betreft.

Verzoek van de VKC van 17 september 2021

Bij brief van 17 september 2021 heeft de VKC mij gevraagd het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V.

¹¹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021D37019&did=2021D37019>.

¹²

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z16934&did=2021D36424.

¹³ Kamerstuk 35 570 VI, nr. 98; Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 1947; Aangangsel Handelingen II 2020/21, nr. 3520; Kamerstuk 35 570 VI, nr. 116; Kamerstuk 35 570 VI, nr. 119.

alsmede dat van de Deken van de Haagse Orde van Advocaten aan de Kamer te doen toekomen. Hierover kan ik u als volgt berichten.

Beide onderzoeken berusten niet bij mij, maar uitsluitend bij het kantoor van de Landsadvocaat en de instanties die de onderzoeken hebben uitgevoerd.

Het onderzoek van de Deken van de Haagse Orde van Advocaten valt onder de geheimhoudingsverplichting van artikel 11a van de Advocatenwet en maakt daarnaast onderdeel uit van een nog lopend toezicht traject. Om die reden kan het onderzoek niet aan uw Kamer worden verstrekt. Over de inhoud van het onderzoek heb ik uw Kamer ingelicht in mijn brief van 13 augustus 2021, waaraan ik de berichtgeving van het kantoor van de Landsadvocaat en het persbericht van de Deken heb bijgevoegd.¹⁴

De eindresultaten van het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V. zijn neergelegd in een overkoepelend verslag van handelingen en bevindingen. Dit verslag bevat vertrouwelijke informatie die herleidbaar is tot individuele zaken en cliënten van het kantoor van de Landsadvocaat. Bovendien heeft het kantoor van de Landsadvocaat deze resultaten ter beschikking gesteld aan het OM en het BFT. Daarmee maakt dit onderzoek ook deel uit van een thans lopend toezichtsonderzoek en een strafrechtelijk onderzoek. Gelet op het belang dat ik hecht aan het zo volledig mogelijk informeren van uw Kamer, zal ik het onderzoek uitgevoerd door Van Doorne N.V. en Deloitte Forensic & Dispute Services B.V. via het kantoor van de Landsadvocaat aan uw Kamer doen toekomen ter zeer vertrouwelijke inzage. Ik krijg onder dezelfde condities als uw Kamer uitsluitend zeer vertrouwelijke inzage in het onderzoek en houd het onderzoek niet onder mij.

VII. Slot

Zoals gezegd lopen de onderzoeken van het OM en het Bureau Financieel Toezicht (BFT) nog. Het is mij nog niet bekend wanneer deze onderzoeken gereed zullen zijn. Zodra deze onderzoeken zijn afgerond en de resultaten daarvan beschikbaar zijn, wordt uw Kamer hierover bericht zodat ook deze resultaten in het publieke en politieke debat kunnen worden betrokken. Ik heb evenwel gemeend dat de opvolging van de adviezen van de beide deskundigen niet hoeven en niet kunnen wachten op de afronding van deze nog lopende onderzoeken. Omgekeerd heeft de opvolging van de aanbevelingen ook geen invloed op de uiteindelijke appreciatie van de uitkomsten van deze thans nog lopende onderzoeken.

De minister van Justitie en Veiligheid,

Ferd Grapperhaus

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Datum
15 oktober 2021

Ons kenmerk
3582299

¹⁴ Kamerstuk 35 570 VI, nr. 119.

3582631 - Bijlage - Advies prof. Ottervanger

Werkstroom 000057210026

Document 3582631

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

Advies inzake de toekomstige relatie tussen de Staat en (het kantoor van) de Landsadvocaat

Prof T.R.Ottervanger

31 augustus 2021

1. Inleiding

Het kantoor Pels Rijcken waaraan zowel advocaten als notarissen zijn verbonden heeft als kantoor van de advocaat aan wie bij Koninklijk besluit de titel 'landsadvocaat' is verleend, een bijzondere positie. Het kantoor is in opspraak geraakt door binnen het kantoor gepleegde fraude welke mede vanwege die bijzondere positie veel aandacht heeft gekregen in de politiek en de media. De fraudekwesitie is de aanleiding geweest voor dit advies.

Naast de praktijk voor de Staat (inbegrepen bij voorbeeld de belastingdienst en het Openbaar Ministerie), de zogenoemde 'landspraktijk' of 'Staatspraktijk' waarop de titel landsadvocaat betrekking heeft, wordt Pels Rijcken veelvuldig ingeschakeld door provincies, gemeenten en bv publiekrechtelijke toezichthouders waarbij het 'gezag' van de landsadvocatuur een rol kan spelen.

Het merendeel van de juridische aangelegenheden wordt voor wat betreft de Staat binnen de Ministeries zelf afgehandeld. Wanneer zaken worden uitbesteed is de Staat vrij in de keuze van een advocaat, maar met name om de eenheid in vertegenwoordiging te bevorderen wordt het van belang geacht dat niet in elke procedure een ander kantoor de belangen van de Staat behartigt. Daarom wordt de Staat in beginsel zoveel mogelijk door hetzelfde advocatenkantoor bijgestaan ¹

Het grootste deel van de zaken waarin Pels Rijcken wordt ingeschakeld betreft civiele procedures waarin vertegenwoordiging door een advocaat wettelijk verplicht is. Naast deze civiele procedures, wordt het kantoor soms ook ingeschakeld in bestuursrechtelijke zaken met name daar waar de bijzondere expertise van de landspraktijk en uniformiteit in de behandeling gewenst is.

Opdracht

Aan ons is voor een deskundigenadvies de volgende vraag voorgelegd:

¹ Ca twee-derde van de kosten van externe juridische bijstand – niet uitsluitend advocatuurlijke of notariële bijstand – betreft het kantoor van de landsadvocaat. Vragen van het lid Groothuizen (D66) aan de Minister voor Rechtsbescherming over *procedeergedrag van de rijksoverheid* (ingezonden 20 augustus 2019).

Antwoord van Minister Dekker (Rechtsbescherming) (ontvangen 2 oktober 2019) Zie ook Aangangsel Handelingen, vergaderjaar 2018–2019, nr. 3930. In 2018 gaf de Staat 25 miljoen euro uit voor het inhuren van de landsadvocaat. In 2017 was dat 23 miljoen euro. Het ministerie van Justitie en Veiligheid geeft in 2018 5,5 miljoen en het ministerie van Defensie 4,7 miljoen euro. Andere overheden doen minder vaak een beroep op de landsadvocaat.

wat zijn passende eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van praktijkuitoefening en bedrijfsvoering die de Staat als client kan stellen aan (het kantoor van) de landsadvocaat in het licht van de publieke functie van de Staat?

Anders dan de (lopende) onderzoeken van Deloitte/Van Doorne, het kantoor Pels Rijcken zelf, de Deken in Den Haag, het BFT en het Openbaar Ministerie en, meer in het algemeen, de onderzoeken van onafhankelijke toezichthouders naar de kwaliteit en het functioneren van het toezicht en de WODC onderzoeken betreffende de advocatuur, is de opdracht niet een reconstructie van de fraude te maken of het toezicht op advocatuur en notariaat tegen het licht te houden.

Centraal staat de wijze waarop de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat, en zijn kantoor, is vormgegeven. Formeel is dat op dit moment op basis van Koninklijke besluiten uit 1965 en 2018 en de overeenkomst tussen landsadvocaat Reimer Veldhuis en de Staat uit 2018. De Minister van Justitie en Veiligheid (hierna: ‘de Minister van Justitie’ of ‘de Minister’) is als *primus inter pares* van de overheidsinstellingen die gebruik maken van de diensten van de landsadvocaat direct verantwoordelijk en eerste aanspreekpunt voor de relatie.

Het kantoor van de landsadvocaat is daarnaast uiteraard onderworpen aan een generiek systeem van regelgeving en toezicht voor zowel advocatuur als notariaat waarvoor de Minister van Justitie politiek verantwoordelijk is. Feitelijk zijn evenwel de KNB en de NOvA verantwoordelijk voor beleid, beroepsregels en handhaving binnen een stelsel dat gekenmerkt wordt door zelfregulering. De KNB en de NOvA stellen de gedrags- en beroepsregels vast, het toezicht wordt uitgeoefend door de KNB, het Bureau Financieel Toezicht (BFT) dat als zelfstandig bestuursorgaan toezicht houdt op financiën, de kwaliteit en de integriteit van het notariaat, en de Dekens. Zowel het notariaat als de advocatuur kent tuchtrechtspraak. De Minister heeft een indirecte relatie tot dit generieke systeem van toezicht en handhaving.

Naast de formele grondslagen hebben wij aandacht besteed aan de manier waarop de communicatie, het overleg, tussen ‘opdrachtgever’ en ‘opdrachtnemer’ in de praktijk gestalte krijgt.

Werkwijze

Wij hebben op basis van anonimiteit vertrouwelijke gesprekken gevoerd met diverse (in)direct betrokkenen binnen de overheid, het notariaat/de advocatuur, de rechtspraak, Pels Rijcken en de academische wereld.

Wij hebben open bronnen over de fraudezaak en het generieke systeem van toezicht bestudeerd, evenals Kamervragen en -antwoorden, wetenschappelijke publicaties, onderzoeksjournalistiek en (recente) beleidsvoornemens van de NOvA, het College van Toezicht op de Advocatuur en de KNB naar aanleiding van de fraude bij Pels Rijcken.

Speciale aandacht hebben wij ook gegeven aan de Kamerbrief van 13 maart 2020 *'Aanbesteding betalingsverkeer – Ernstige beroepsfout en MVO'*. Hierin worden aanvullende eisen gesteld aan opdrachtnemers van de Staat op het terrein van de financiële dienstverlening. Doelstelling was te bezien of er overeenkomsten of verschillen zijn met de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat.

Wij hebben kennis genomen van de discussie over hervormingen van de accountancy. Hier spelen discussies over de scheiding van advisering en de controlepraktijk en is gekozen om in raden van bestuur niet-accountants aan te stellen.²

Wij hebben geen inzage gekregen in de diverse lopende onderzoeken. Wel is in algemene zin over de inhoud gepraat met betrokken gesprekspartners. Centraal in die gesprekken stonden inzichten die mogelijk relevant zouden kunnen zijn voor onze opdracht.

In gesprekken (evenals in het maatschappelijk debat) lopen verschillende onderwerpen door elkaar: de (on)wenselijkheid van de gepercipieerde monopolie positie van de landsadvocaat, elementen van de concrete fraudezaak, de 'sterkte' van het BFT, het stelsel van generiek toezicht in het algemeen (en onderdelen daarvan zoals de kwaliteit van het toezicht door bijvoorbeeld de dekens).³ Onze specifieke opdracht laat niet toe al deze kwesties te behandelen. Maar we kunnen er ook op onderdelen niet altijd aan voorbij gaan.

2. De positie en praktijk van de landsadvocaat

De formele positie

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/corporate-governance/toezicht-op-accountants>. Zie ook: <https://fd.nl/ondernemen/1394382/hoekstra-plaatst-veel-meer-accountants-onder-verscherpt-toezicht>

³ Vergelijk ook de diversiteit in de Kamervragen die over de fraudezaak gaan.

Bij Koninklijk besluit van 2 april 1965 is het Koninklijk besluit van 1 augustus 1879 ingetrokken en een nieuwe regeling inzake de landsadvocatuur vastgesteld. Artikel 2 bepaalt dat aan de advocaat die geregeld voor de Staat als zodanig optreedt, de titel van landsadvocaat kan worden verleend en dat die verlening te allen tijde kan worden ingetrokken. Ingevolge artikel 3 kan de Minister van Justitie, na overleg met de landsadvocaat, aan andere advocaten de titel van plaatsvervangend landsadvocaat verlenen.

Bij Koninklijk besluit van 27 juni 2018 is de titel per 1 september 2018 verleend aan mr R.W Veldhuis. De landsadvocaat is een 'gewone' zelfstandig gevestigde advocaat, geen ambtenaar of bestuurder, met (onder meer) de Staat als cliënt.

Op grond van artikel 10 van Richtlijn 2014/24/EU (geïmplementeerd in de Aanbestedingswet 2012) geldt geen aanbestedingsplicht voor bepaalde specifieke overheidsdiensten inbegrepen juridische diensten. Het HvJ EU heeft, gelet op de bijzondere aard van juridische dienstverlening in het algemeen en met name ten behoeve van de overheid wanneer publieke belangen een rol spelen, de geldigheid van artikel 10 bevestigd (ECLI:EU:C:2019:472).

Tussen de Staat en de landsadvocaat is bij overeenkomst (per 1 september 2018) bepaald dat *'(de landsadvocaat) zich verbindt zijn kantoor zodanig in te richten dat de zaken van de Staat door hem of zijn kantoorgenoten naar behoren kunnen worden behandeld'* (artikel 1.2). Hij is *'..op grond van de belofte, door hem als advocaat afgelegd, verplicht tot geheimhouding met betrekking tot zaken die hij voor de Staat behandelt'* (artikel 1.3).

De overeenkomst geeft de landsadvocaat geen 'recht' op inschakeling door de Staat. Wel is vastgelegd dat de landsadvocaat geen zaken zal aannemen voor derden waarbij het risico bestaat dat de belangen van de Staat, van welke aard ook, geschaad zouden kunnen worden (artikel 2).

De overige bepalingen zijn betrekkelijk algemeen van aard en betreffen de inrichting van een zogeheten 'helpdesk', het delen van kennis, deurenadministratie, declaratiebeleid, beroepsaansprakelijkheid, toegang tot een portal. Waar relevant zal deze overeenkomst hieronder nader ter sprake komen.

De 'landspraktijk'.

De landspraktijk bestaat uit een (civiele en bestuursrechtelijke) procespraktijk en een adviespraktijk. Vaak in verwerende positie wordt voor de Staat geprocedeerd over een veelheid van onderwerpen, bij voorbeeld inzake

aansprakelijkheid (onrechtmatige overheidsdaad), contractenrecht, nadeelcompensatie, subsidieregelingen, onderwijsrecht, gereguleerde sectoren, mensenrechten, klimaat maatregelen, rechtspositie van ambtenaren, beslag en executie (waaronder in strafvorderlijk kader), geschillen in de justitiële keten (inzet dwangmiddelen, tenuitvoerlegging, penitentiair recht en internationale rechtshulp in strafzaken), vreemdelingenrecht, ruimtelijke ordening, aanbestedingen, privacy en gegevensuitwisseling (AVG, politiegegevens, justitiële en strafvorderlijke gegevens en gegevens van inlichtingendiensten), Europees recht (landbouw, staatssteun, mededinging), publiek/private samenwerking.

De adviespraktijk, advocatuur en notariaat, betreft eveneens een veelheid aan onderwerpen, waaronder de hiervoor genoemde en bijvoorbeeld staatsdeelnemingen, de informatieverplichtingen van de regering, de comptabiliteitsregelgeving. Het advieswerk bevat naast het opstellen van concrete juridische adviezen ook het meedenken met ambtenaren over de aanpak van een bepaalde problematiek. Zo is in het voorbije jaar geadviseerd over de verenigbaarheid van mogelijke coronamatregelen met het EVRM en de Grondwet en de aanpak van corona in penitentiaire inrichtingen. Waar nodig wordt samengewerkt met het notariaat of worden werkzaamheden zelfstandig door het notariaat verricht. Bij voorbeeld de begeleiding in het kader van rechtspersonen waarbij de Staat betrokken is als aandeelhouder of contractspartij, verdelingsvraagstukken bij radiofrequenties door middel van loting, door de Staat geïnitieerde aan- en verkoopprocedures van vastgoed.

3. Een bijzondere relatie

Als boven aangegeven is geen sprake van een wettelijk of contractueel verankerd monopolie, noch heeft de landsadvocaat een quasi-exclusieve status. Dat neemt niet weg dat zijn positie, en daarmee die van zijn kantoor, ten opzichte van de Staat, en indirect evenzeer ten opzichte van lagere overheden en publiekrechtelijke organisaties, een speciale is. In zekere zin is sprake van een bevoorrechte positie maar wel één die permanent 'verdiend' moet worden door de vertrouwensrelatie en de kwaliteit en prijs van de dienstverlening in zake zowel advisering als procesvoering.

De relatie tussen de Staat en de landsadvocaat wordt gelet op de publieke functie van de Staat en het karakter van de dossiers die door het kantoor worden behandeld, gekenmerkt door verschillende elementen die hierna kort de revue zullen passeren.

Wij hebben het gewicht van elk van die elementen niet afzonderlijk gewogen maar, tezamen, vormen zij ons inziens voldoende reden de relatie als een bijzondere te kwalificeren. In dat verband menen wij dat in aanvulling op de voor advocatuur en notariaat geldende en periodiek aangescherpte generieke eisen, de Staat, als client, bepaalde voorwaarden kan en behoort te stellen op het gebied van bedrijfsvoering en praktijkuitoefening die in redelijke verhouding staan tot het te dienen belang.

Algemene beginselen behoorlijk bestuur

In de eerste plaats is essentieel dat het handelen van de overheid c.q. de Staat wordt getoetst aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. De draagwijdte zal van dossier tot dossier verschillen en de beginselen zullen niet altijd als zodanig worden benoemd maar de landspraktijk zal daar vrijwel altijd rekening mee moeten houden.

Kennis, over de hele breedte van de praktijk, van leerstukken over de beoordelingsruimte van de Staat, en van het staatsrecht, en ruime ervaring met deze problematiek is cruciaal voor de landspraktijk. Het kantoor is mede daardoor snel inzetbaar en door de intensiteit van de samenwerking zijn de lijnen met de Staat kort.

Algemeen belang

Bijzonder aan de landspraktijk, in het verlengde van het voorgaande, is verder dat de Staat als cliënt het 'algemeen belang' (of 'publiek belang') dient. Dat vertaalt zich in de advisering en in de standpunten die namens de Staat worden ingenomen in juridische procedures en in de wijze waarop die procedures worden gevoerd. Bij het zoeken naar een inhoudelijke oplossing speelt dikwijls de vraag wat die zou betekenen voor andere gevallen. Bij het voeren van verweren moet in acht worden genomen of die in lijn zijn met verweren van de Staat in andere gevallen en of ze passen in de politieke en beleidsmatige lijnen van het betrokken departement.

Het publieke belang speelt altijd mee, ook al is dat in het ene geval explicieter en met een zwaarder gewicht dan in het andere geval (bij voorbeeld kwesties inzake MH17, zorgplicht kroongetuigenbescherming, schadeloosstellingen

‘Sebrenica’, asielprocedures, klimaatjurisprudentie). De politieke gevoeligheid van dossiers waarin de landsadvocaat optreedt maakt dat de legitimiteit van de Staat in het geding kan komen.

Conflicterende belangen

Conflicterende belangen vormen voor iedere advocaat een belangrijk thema, voor de landsadvocaat ligt dit onderwerp extra gevoelig. Steeds zal bij het aannemen van zaken voor andere cliënten (inbegrepen lagere overheden en semipublieke instellingen) dan de Staat de vraag voorliggen of de cliënt in potentie tegenover de Staat komt te staan dan wel of in een procedure tegen een ander dan de Staat, of bij advisering, een standpunt moet worden ingenomen dat mogelijk de belangen van de Staat kan schaden (inbegrepen in lezingen en publicaties).

Openbaarheid, transparantie

De landspraktijk onderscheidt zich ook op een ander punt, verwant aan de voorgaande punten, van de ‘gewone’ advocatuur. In de kabinetsreactie op het rapport van de parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag is aangekondigd dat het kabinet met ingang van 1 juli 2021 adviezen van de landsadvocaat aan de Kamer zal verstrekken voor zover die niet zien op procedures, maar het karakter hebben van ‘algemene juridische beleidsadviezen’ (dit geldt ook voor adviezen aan de Staat van advocaten van andere kantoren).

Overigens ziet het grootste deel van adviesaanvragen op procesadviezen. Ook dergelijke adviezen worden – vertrouwelijke verstrekking daargelaten - aan de Kamer verstrekt indien na afloop van een procedure het procesbelang of een ander belang van de Staat daar niet meer aan in de weg staat.

Vertrouwelijkheid, veiligheid

Vertrouwelijkheid, en daarmee beveiliging van gegevens, speelt voor elk advocaten- en notariskantoor. Vanwege de staatveiligheid en de politieke gevoeligheid van dossiers heeft dit voor de landspraktijk een extra dimensie. Voorbeelden zijn dossiers gerelateerd aan de positie van informanten en kroongetuigen, gegevens van inlichtingendiensten. Een aantal opdrachten raakt aan het begrip nationale veiligheid zoals deze is gedefinieerd in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV).

Betrouwbaarheid

Vanwege de veelal publieke belangen in dossiers en het feit dat de kosten van de landsadvocaat uit de publieke middelen worden betaald, mag de burger verwachten dat de Staat zijn adviseurs met zorg kiest. Geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en reputatie zijn cruciaal.

Professionele betrouwbaarheid wordt in de eerste plaats geschraagd door de normen en waarden neergelegd in de sectorspecifieke wet- en regelgeving voor het notariaat en de advocatuur en meer specifiek in de gedrags- en beroepsregels van de KNB en de NOvA. Zo zijn advocaten aan tuchtrechtspraak onderworpen en gebonden aan hetgeen bepaald is bij of krachtens de Advocatenwet, de verordeningen van de NOvA, en de Wetgeving ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Het normatieve kader bestaat uit de advocateneed, de in de Advocatenwet opgenomen 'kernwaarden van de advocatuur', waaronder 'integriteit' en 'vertrouwelijkheid', wettelijke tuchtnormen en gedragsregels.

Professionele betrouwbaarheid heeft niet alleen betrekking op algemene normatieve en juridische vorming en kwaliteitseisen welke samenhangen met het beroep. Individuele beroepsbeoefenaars dienen van onbesproken gedrag te zijn⁴. Persoonlijke betrouwbaarheid en integriteit zijn noodzakelijk maar niet voldoende. Ook de organisatie waarbinnen professionals werken dient zodanig te zijn ingericht dat macht en tegenmacht zijn geborgd, ook wel gevat onder de noemer 'governance'.

Governance heeft betrekking op de wijze van besturen, gedragscodes en het toezicht op organisaties. De kwaliteit van administratieve processen en de interne controle daarop is wezenlijk (compliance, vier-ogenprincipe etc.). Governance omvat ook cultuuraspecten zoals bij voorbeeld een 'open cultuur' waarin tegenspraak mogelijk is. Onafhankelijkheid (van raden van commissarissen/toezicht, interne controle, compliance, vertrouwensfunctionarissen) vormt de hoeksteen van governance.

4. Risico's voor de Staat

⁴ Zo is er gedragstoezicht door de Nederlandsche Bank in de financiële wereld en zijn er veiligheidsonderzoeken door de AIVD van personen die een vertrouwensfunctie vervullen (op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken). De Staat stelt aan organisaties en individuele functionarissen eisen op het vlak van eerlijkheid, onafhankelijkheid, loyaliteit, integriteit en veiligheidsbewustzijn.

De Staat loopt bij de inschakeling van advocaten en notarissen een aantal risico's die elk voor zich – en in combinatie – de publieke zaak schade kunnen toebrengen. Voor een belangrijk deel vloeien die risico's voort uit de hierboven kort aangeduide bijzondere aspecten van de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat.

Reputatierisico's

Reputatierisico's kunnen ontstaan door beroepsfouten, ondeugdelijke adviezen, onzorgvuldigheden in de procesgang en fraude en witwassen niet alleen door de landsadvocaat zelf maar ook door een partner of werknemer van het kantoor Pels Rijcken. Zo stelde de Haagse deken vast dat er weliswaar sprake is van 'exclusief notariële fraude' maar dat het vertrouwen in en het aanzien van de advocatentak in het geding is. De beeldvorming is bepalend.

Het notariaat en de advocatuur zijn formeel verschillende entiteiten maar de fraudeur was bovendien bestuursvoorzitter en het notariaat en de advocatuur van Pels Rijcken vormen naar buiten toe één organisatie. Zo is weliswaar het notariaat verantwoordelijk voor het onderbrengen van de belangen van bewindslieden bij hun aantreden en speelt de landsadvocaat geen rol, het is 'het kantoor van de landsadvocaat' dat zich hier mee bezighoudt.

Het publieke vertrouwen in Pels Rijcken is geschaad. Daardoor heeft niet alleen het kantoor maar in deze bijzondere constellatie van de landsadvocatuur ook de Staat reputatieschade opgelopen.

De kwaliteit van client-acceptatie procedures is relevant voor de Staat gelet op potentiële belangenconflicten, in ruime zin, als hierboven aangeduid. Bovendien kan de Staat reputatieschade oplopen als andere cliënten in opspraak komen in relatie tot de dienstverlening van het kantoor. Hier past dus grote zorgvuldigheid.

Reputatierisico's kunnen verder ontstaan door datalekken of vormen van economische of politieke spionage door onder andere statelijke actoren. De landsadvocaat levert diensten aan de Staat in politiek gevoelige dossiers. De databaseveiliging is van belang voor Pels Rijcken maar in het verlengde daarvan evengoed voor de Staat.

De afgelopen jaren hebben zich binnen het notariaat en de advocatuur cyber incidenten voorgedaan.⁵

De reputatie van de Staat kan eveneens worden geschaad door (een schijn van) belangenverstrengeling. In de fraudezak is gewezen op het benoemen door de fraudeur van oud-vennoten in het bestuur van (fictieve) stichtingen. Breder wordt door de KNB opnieuw aandacht gegeven aan de actualisering van de verplichting om als (kandidaat)notaris nevenfuncties op te geven.

Een schijn van belangenverstrengeling kan zich ook voordoen door de combinatie van verschillende rollen van de Landsadvocaat: advisering en procesvoering. De landsadvocaat zal gelet op zijn bijzondere positie hoe dan ook waakzaam moeten zijn voor belangentegenstellingen bijvoorbeeld in een niet ondenkbeeldige situatie dat de landsadvocaat wordt ingeschakeld in een kwestie waar politieke belangen haaks kunnen staan op het algemeen belang.

Financiële risico's

Vanwege beroepsfouten, ondeugdelijke adviezen, onzorgvuldigheden in de procesgang en fraude en witwassen kan de Staat een financieel risico lopen.

De Staat kan direct benadeelde zijn in een fraudezaak zoals nu, in relatief beperkte mate, het geval lijkt te zijn. De Staat kan bovendien financiële schade lijden als de financiële stabiliteit van Pels Rijcken onder druk zou komen te staan. De stabiliteit en soliditeit van Pels Rijcken is van belang voor de continuïteit van de dienstverlening aan de Staat nu de Staat immers op een groot aantal beleidsterreinen voor advisering en procederen nauw vervlochten is met het kantoor.

De Staat kan ook schade ondervinden met betrekking tot de urenverantwoording en de declaraties.

5. De contractuele en communicatieve relatie Staat/Landsadvocaat

De bepaling in de overeenkomst die de landsadvocaat verplicht zijn kantoor *'zodanig in te richten dat de zaken van de Staat naar behoren kunnen worden*

⁵ https://www.cybercrimeinfo.nl/cybercrime/653680_cyberaanval-raakt-96-notariskantoren-in-nederland en [Hackers kraken mailbox van twee Nederlandse advocatenkantoren \(quotenet.nl\)](https://www.cybercrimeinfo.nl/cybercrime/653680_cyberaanval-raakt-96-notariskantoren-in-nederland) Een goed voorbeeld van samenwerking en preventie <https://www.advocatie.nl/nieuws/veertien-kantoren-werken-samen-in-strijd-tegen-cybercrime-via-legal-isac/> zien we in dit initiatief waarin 14 kantoren met de overheid samen optrekken.

behandeld' (artikel 1.2) is zeer algemeen van aard. Hieronder gaan wij in op onderwerpen die in de toekomst ons inziens aandacht verdienen in de overeenkomst zelf dan wel als afgeleide daarvan in het overleg tussen de Staat en Pels Rijcken.

Bedrijfsvoering, beheersmaatregelen

Pels Rijcken heeft geconstateerd dat de bedrijfsvoering en governance verbeteringen behoeven. Hiertoe is op 28 juni 2021 een raamwerk vastgesteld gericht op de *“verdere professionalisering van het risico en compliance management”*. Dit stuk dient als kader om op korte termijn projectmatig verbeteringen door te voeren onder meer ter zake van risicomanagement en compliance.⁶

De deken van Den Haag wijst op ‘tekortkomingen in de kantoororganisatie’.⁷ Het College van Toezicht Advocatuur benoemt het belang van de bedrijfsvoering: *‘De casus roept vragen op over de governance en controlemechanismen binnen het kantoor en het toezicht uit hoofde van onder meer de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) dat in belangrijke mate op die interne mechanismen behoort te kunnen steunen.’*⁸

Eerder dit jaar zijn binnen Pels Rijcken procedures rondom derdengeldrekeningen aangescherpt. De controle op de toepassing van de beheersmaatregelen is verscherpt. Ook de maatregelen zelf zijn uitgebreid, zoals op de volgende punten:

- Bij de uitbetaling van grote bedragen (of meerdere kleinere bedragen aan één partij) wordt bij de cliënt/begunstigde een telefonische bevestiging van de juistheid van de voorziene overboeking gevraagd. Dat voorkomt dat een vervalsing tot uitbetaling kan leiden;
- De (kandidaat-)notarissen krijgen dagelijks een overzicht van alle mutaties op de derdengeldenrekeningen zodat zij elkaar controleren en fraude verder wordt bemoeilijkt;
- Escrow-dossiers mogen alleen nog in behandeling worden genomen met toestemming van het bestuur. In dat geval kunnen additionele risico-mitigerende

⁶ Doelstellingen zijn het versterken van een ‘modern’ risicomanagement-en compliance-systeem en -werkwijze, dat past bij Pels Rijcken, gedragen wordt en effectief is; verhogen van het risico-en controle bewustzijn van alle medewerkers, waarbij gedrag en sociale veiligheid op organisatorisch en individueel niveau als uitgangspunt worden genomen; het sluiten van de “Plan-Do-Check-Act” (PDCA) managementcyclus door het versterken van een review functie en continue gestructureerd verbeteren van de interne werkwijze en waarborgen dat er vertrouwen is in het risico-, en compliance management bij interne en externe stakeholders.

⁷ [Haagse deken: geen betrokkenheid Pels Rijcken-advocaten bij fraude notaris Oranje - Advocatie](#)

⁸ <https://www.collegevantoezichtnova.nl/publicaties/persbericht-en-nieuws/>

maatregelen worden getroffen zoals de inhoudelijke betrokkenheid van een tweede notaris;

- Er wordt regelmatig mede met behulp van openbare bronnen gecontroleerd of (kandidaat-)notarissen bestuursfuncties vervullen bij voor kantoor niet bekende stichtingen (of andere rechtspersonen) om misbruik daarvan te voorkomen.

Het kantoor heeft een *compliance officer* aangesteld die onder meer op regelmatige basis controleert of de regels voor het beheer van derdengelden worden toegepast en de derdengeldenposities juist zijn. De compliance officer rapporteert aan het bestuur.

De derdengeldrekeningen zijn 'slechts' een onderdeel van de governance. Het beleid en de organisatorische inrichting ten aanzien van fraude, witwassen, integriteit en databeveiliging (zie verder) zullen conform het ontwikkelde raamwerk worden aangescherpt.

Het raamwerk ter verdere professionalisering besteedt eveneens aandacht aan de 'cultuur' van het kantoor door middel van de introductie van een gedragscode, dialoogsessies en de verbetering van de functies van de vertrouwenspersoon, van de samenwerking advocatuur/notariaat en van de structuur van de cliëntenrelatie.⁹

Dit is in lijn met aandacht voor 'cultuur' door de Nederlandsche Bank, de AFM, de NBA en brancheverenigingen als de KNB en de NOVA. Er is de afgelopen jaren breed inzicht ontstaan dat meer wet- en regelgeving en gedragscodes belangrijk maar niet genoeg zijn.¹⁰

In paragraaf 7 gaan wij nader in op de vraag of en in hoeverre het aanbeveling verdient in de overeenkomst, bij wijze van uitwerking van artikel 1.2, expliciet te voorzien in nadere eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van risico en compliance management en verwante thema's.

⁹ Pels Rijcken wordt in het onderzoek van de deken van Den Haag geschetst als 'een gesloten organisatie met weinig ruimte voor tegenspraak' en waar weinig wordt gesproken over integriteit.

¹⁰ 'De Nederlandsche Bank (DNB) houdt toezicht op het gedrag van bestuurders en commissarissen van financiële instellingen, op de cultuur, en op de manier waarop instellingen zijn georganiseerd en worden aangestuurd. Dit laatste noemen we governance. Dit doen we omdat één van de lessen uit crises en grote incidenten in de financiële sector is dat governance, gedrag en cultuur van grote invloed kunnen zijn op de soliditeit, het risicoprofiel en de integriteit van de instelling', zie www.dnb.nl/betrouwbare-financiele-sector/toezicht-op-financiële-instellingen/toezicht-op-governance-gedrag-en-cultuur/ Aandacht voor cultuur wordt van belang geacht in organisaties waarin sprake is van een sterke hiërarchie, carrièrepatronen die daarop zijn geënt in combinatie met commerciële belangen van maatschappen (accountancy, notariaat en advocatuur).

Belangenconflicten

Artikel 2 van de overeenkomst bepaalt onder meer dat geen zaken zullen worden aangenomen waarbij ‘..in het kader van de behartiging van de belangen van deze derden de belangen van de Staat, van welke aard ook, geschaad zouden kunnen worden’. Het raamwerk stelt vast dat dit beleid wordt aangescherpt. De keuzes worden op verschillende afdelingen voor verschillende cliënten gemaakt. Centralisering van het acceptatiebeleid wordt nagestreefd.

Declaratiebeleid

Ingevolge artikel 4 worden declaraties ingediend bij de minister door of namens wie de opdracht is verstrekt, waarbij een specificatie wordt gegeven van de bestede uren, de vermelding van de aard van de werkzaamheden en de personen die de werkzaamheden hebben verricht. De Staat heeft geen centraal overzicht van werkzaamheden en de daaraan verbonden kosten.

De accountant van het kantoor verklaart in het kader van de controle over een boekjaar dat over dat boekjaar de urenadministratie deugdelijk was ingericht. Door middel van een goedgekeurde jaarrekening dient Pels Rijcken jaarlijks publiekelijk financiële verantwoording af te leggen. Er is ons niet gebleken dat de Staat beschikt over een ‘plan B’ mocht de continuïteit van het kantoor in het geding zijn.

Informatiebeveiliging

De landsadvocaat heeft met een onderdeel van de Staat – de sector Juridische Zaken van het Ministerie van Justitie - in 2017 bij wijze van proef de toegang van ambtenaren tot een digitaal platform (*portal*) aangeboden dat in stand wordt gehouden door een Engels bedrijf ‘HighQ’. Deze proef is gestopt.

De landsadvocaat was met HighQ overeengekomen dat zij passende technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen treft om de data te beschermen tegen verlies of enige vorm van onrechtmatige verwerking. De landsadvocaat had toegezegd de Staat zo spoedig mogelijk te informeren over een geconstateerd datalek, of een ernstig vermoeden daarvan, en te voldoen aan de meldplicht van artikel 33 Algemene Verordening gegevensbescherming aan de Autoriteit Persoonsgegevens en de betrokkenen.

Het valt op dat in de overeenkomst de databeveiliging is geregeld uitsluitend voor de portal en niet voor het kantoor Pels Rijcken als zodanig, in het algemeen.

Pels Rijcken heeft in april 2021 een de hele organisatie en alle processen omvattend nieuw *“Strategisch Informatiebeveiligingsbeleid”* vastgesteld gericht op het waarborgen van de vertrouwelijkheid van (persoons)gegevens, de bescherming van bedrijfsinformatie en de beheersbaarheid en controleerbaarheid van processen van informatieverwerking.

Het kantoor wil hiermee voldoen aan wettelijke eisen, contractuele afspraken en verwachtingen van cliënten teneinde het risico op schade en incidenten te minimaliseren. Een coördinerende rol is weggelegd voor een *Security Officer* die rapporteert aan de portefeuillehouder ‘informatiebeveiliging’ in het bestuur.

De landsadvocaat wordt overigens niet beschouwd als een ‘vitale infrastructuur’, evenmin worden veiligheidsonderzoeken uitgevoerd in het kader van de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV).

Pels Rijcken laat zogeheten ‘pentesten’ uitvoeren waarbij computersystemen worden getest op kwetsbaarheden en rapporteert daarover aan de Nederlandsche Bank (niet aan het Ministerie van Justitie);

Communicatie Staat/Pels Rijcken

Pels Rijcken heeft de contacten met de Staat vormgegeven door een systeem van accountmanagement, waarbij een partner dan wel senior advocaat het aanspreekpunt is voor de portefeuille van een ministerie. Elk van de 12 ministeries heeft een eigen proces van inschakelijking en één à twee keer per jaar overlegt de accountmanager met het betrokken departement over onder meer de kwaliteit van de dienstverlening.

De landsadvocaat zelf overlegt ca één keer per vier a zes weken met het Ministerie van Justitie, de ‘contracthouder’, over het reilen en zeilen van de relatie en maakt jaarlijks een ronde langs een aantal andere opdrachtgevers (andere ministeries, ZBO’s, toezichthouders, provinciale en gemeentelijke overheden).

Onder voorzitterschap van het Ministerie BZK vindt maandelijks overleg plaats van de hoofden Juridische Zaken van de 12 ministeries. Dit *‘Interdepartementaal overleg hoofden Juridische Zaken’* (IHJZ) bevat standaard

het agendapunt 'Landsadvocaat' waar casuïstisch, afhankelijk van wat er speelt, allerlei onderwerpen de revue kunnen passeren (tarieven, conflict issues, kwaliteit, belangrijke zaken enz.).

De *departementale* pendant binnen het Ministerie van Justitie is het HJZ (hoofden juridische zaken) en bestaat uit de hoofden JZ van de vijf beleids directoraten-generaal van het ministerie. Vergaderd wordt met de hoofden JZ van de 'taakorganisaties' (zoals het OM, de politie, het CJIB, de IND, Justis, Justitiële Informatiedienst, Dienst Justitiële Inrichtingen, Raad voor de Kinderbescherming, Raad voor de rechtsbijstand, NFI, COA, Dienst Terugkeer en Vertrek, Schadefonds Geweldsmisdrijven, Raad voor de rechtspraak).

Ook op de agenda van dit overleg staat geregeld de landsadvocatuur, soms met presentaties, kennismakingen, en met enige regelmaat hernieuwde uitleg over de samenwerkingsafspraken en de wijze van inzet en uitputting van het budget.

De voorzitter van deze bijeenkomsten van het Ministerie van Justitie overlegt elke zes weken a twee maanden met de plaatsvervangend landsadvocaat over de samenwerking in de breedte. Onderwerpen zijn: kosten, kwaliteit, en heikele procedures. Voor andere ministeries gelden vergelijkbare interne overlegstructuren.

Wij hebben de indruk dat zowel het interne overleg tussen als binnen Ministeries als ook de gespreken met het kantoor van de landsadvocaat overwegend gaan over (lopende) zaken en vrijwel uitsluitend betrekking hebben op juridische aspecten van adviezen en procedures en de kosten. Er wordt zelden of nooit gesproken over de bedrijfsvoering noch over onderwerpen als governance, risico management en compliance. Databeveiliging is evenmin een onderwerp. Hetzelfde geldt voor client-acceptatie en mogelijke belangenconflicten.

6. De opportuniteit van nadere eisen.

Aanbesteding betalingsverkeer Rijksoverheid

Een voorbeeld van 'nadere eisen' in de relatie tussen de Staat en een zakelijk dienstverlener vormen de verschillende aanbestedingen voor het

betalingsverkeer. In zijn brief van 28 maart 2019 over de aanbestedingen betalingsverkeer van de Rijksoverheid kondigt de minister van Financiën aan het betalingsverkeer van het Rijk opnieuw aan te besteden. De directe aanleiding is de ING-witwas casus. De ING verzorgt het betalingsverkeer voor de Staat.

De minister vindt dat aan de banken en overige partijen die belast zijn met het betalingsverkeer van de Rijksoverheid hoge eisen mogen worden gesteld op het gebied van integriteit, betrouwbaarheid en transparantie. De minister wil hier extra aandacht aan besteden, zowel bij de gunning van de aanbesteding als ook daarna gedurende de looptijd van de overeenkomst. Tevens wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), waaronder duurzaamheid, zwaarder meegewogen.

De uit de aanbesteding resulterende overeenkomst 'Giraal Betalingsverkeer' besteedt aandacht aan preventie en detectie van fraude en doorlopende afstemming tussen de Staat en de bank, aan corruptiebestrijding, geheimhouding, en bescherming van persoonsgegevens. De Staat heeft een beperkt auditrecht.

Generiek toezicht

De relatie Staat-landsadvocaat kan niet worden versimpeld tot het besluit 1965 en het contract Staat-Landsadvocaat. Deze relatie is onderdeel van een groter geheel.

Hierboven kwam de sectorspecifieke regulering al aan de orde alsmede de verplichtingen die voor advocaten en notarissen voortvloeien uit Wwft. Zowel met betrekking tot het notariaat als met betrekking tot de advocatuur speelt in de politiek en de pers al enige tijd een discussie over de wenselijkheid van aanscherping van het toezicht, opnieuw aangewakkerd door de fraudezaak.

Het toezicht op het notariaat en de advocatuur behoort als zodanig niet tot onze opdracht. Tegelijkertijd kan het hier ook niet los van worden gezien omdat eventuele suggesties onzerzijds voor de bilaterale relatie Staat/landsadvocaat niet in plaats van maar 'boven op' het generieke toezicht komen waar de Staat indirect invloed op heeft.

De Minister van Justitie is politiek verantwoordelijk voor de wet- en regelgeving en heeft slechts marginale invloed op het toezicht onder andere via vernietiging 'achteraf' van verordeningen, financieringsbijdragen van toezicht en tuchtrechtspraak. Gedrags- en beroepsregels worden opgesteld door de

KNB en de NOvA. Het toezicht wordt uitgeoefend door de KNB middels een systeem van collegiale toetsing. Het BFT wordt voor de helft gefinancierd door de Minister. De markt financiert de andere helft. Het BFT is autonoom in zijn toezichtbeleid. Het toezicht op de advocatuur wordt uitgeoefend door een dekenstelsel. Zowel het notariaat als de advocatuur hebben een tuchtrechtsysteem.

Er zijn twee stromingen in de publieke discussie over de toekomst van dit generieke systeem van zelfregulering (en de beperkte rol van de Staat). De voorstanders vinden dat het systeem functioneert. De critici zetten vraagtekens bij de onafhankelijkheid van het systeem. De voorstanders wijzen op de in hun ogen adequate reacties van de KNB, de NOvA en de Deken van Den Haag als 'bewijs' dat het huidige stelsel van zelfregulering werkt. De critici – waaronder het College van Toezicht op de Advocatuur – wijzen op het huidige deken-toezicht en de beperkingen daarvan, blijkend uit de tucht- en strafrechtelijke veroordelingen van notarissen en advocaten in fraude en witwaszaken en belangenverstrengeling in het toezicht.

Voorstanders geven aan dat het generieke systeem van toezicht mede steunt op het verschoningsrecht en de geheimhouding van notarissen. Critici willen deze deels opheffen. Voorstanders gaan uit van de integriteit die de vorming van notarissen en advocaten 'automatisch' met zich brengt en die in de praktijk wordt gebracht. Critici wijzen op een geringe meldingsbereidheid in het kader van de Wwft en gebrek aan onafhankelijkheid in fraudeonderzoeken die door advocaten worden gedaan.

Wij hoeven geen standpunt in te nemen in dit debat. Mogelijk wordt voor alle notarissen en/of advocaten het toezichtregime aangescherpt, met gevolgen voor alle cliëntrelaties, inbegrepen die tussen de Staat en het kantoor van de landsadvocaat. Hoe zich dit de komende tijd precies zal ontwikkelen, is nu niet te voorzien. Voor ons speelt uitsluitend de bijzondere relatie op dit moment tussen de Staat en de landsadvocaat.

Afwegingen

Zoals eerder aangegeven zien wij vanwege de publieke functie van de Staat voldoende reden de relatie met het kantoor van de landsadvocaat als een bijzondere te kwalificeren die rechtvaardigt dat de Staat, als client, nadere eisen en verantwoordingsverplichtingen kan en behoort te stellen die in redelijke verhouding staan tot het te dienen belang.

7. Aanbevelingen

Uitgangspunt van de aanbevelingen is dat het lopende contract ons inziens te algemeen en te beperkt is om een aantal risico's van de Staat (preventief) te mitigeren.

Wij constateren dat eisen in het contract gering zijn en de communicatie voornamelijk beperkt is tot juridische handwerk. Onze 'modernisering' heeft betrekking op het doorbreken daarvan. Modern bestuur (governance) gaat ook – en juist meer – over zaken als goed bestuur waarin waarden (onafhankelijkheid, duurzaamheid, privacy, langdurige waardecreatie etc. centraal staan. In het opdrachtgeverschap van de Staat kan hier niet meer aan voorbij worden gegaan.

Dat kan door in de overeenkomst bepalingen op te nemen die voorzien in bepaalde eisen en verantwoordingsverplichtingen maar die tevens voorzien in het stroomlijnen van de overlegstructuur qua vorm en inhoud. Onderwerp van de verschillende overleggen dient mede te zijn thema's als compliance, risico management, governance en cultuur.

Agendering van deze thema's beoogt níét dat de Staat de rol van toezichthouder aanneemt maar om te benadrukken dat de 'bijzondere relatie' een breder scala aan onderwerpen rechtvaardigt dan gebruikelijk. Met andere woorden, een andere op- en instelling van de Staat is wenselijk in de verschillende overleggen met de landsadvocaat.¹¹ Richtsnoeren daartoe kunnen worden opgenomen in de overeenkomst.

De aanbevelingen hebben gemeen dat zij aansluiten bij ontwikkelingen binnen het openbaar bestuur in de richting van 'Rijker verantwoordden.'¹² Dat wil zeggen dat de overheid noch in dit geval een 'opdrachtnemer' van de Staat kan volstaan met een louter cijfermatige en juridische verantwoording in formele zin. Modern bestuur kan zich hier niet meer toe beperken. Juist vanwege de hierboven geschetste 'bijzondere relatie' dient de opdrachtnemer te laten zien

¹¹ In de governance-literatuur wordt gesproken over begrippen als een 'speak-up cultuur' (Strikwerda/Ten Wolde, 2017), 'vrijmoedig spreken' (Foucault, 1985), 'lastige gesprekken' (Commissie Halsema,) en 'cruciale gesprekken' (Patterson, 2010)

¹² 'Waarom Rijker Verantwoorden? Cijfermatige verantwoording wordt steeds meer ervaren als onvoldoende en onvolledig. Cijfers vormen een armoedige weergave van een rijke praktijk. Het kan ook anders! Rijke verantwoording wekt vertrouwen, het mobiliseert mensen om mee te doen en het stimuleert tot leren.

Mensen en organisaties die rijker verantwoordden laten zien of het werk deugt, of het goed is uitgevoerd en of het van waarde is. Koplopers doen dat niet uit frustratie met bestaande verantwoordingssystemen. Maar vanuit passie en gedrevenheid: ze willen hun werk graag laten zien en erover in gesprek gaan'. Zie: [Rijker Verantwoorden | Waarom?](#)

dat zij niet alleen kwalitatief hoogwaardig werk levert maar bovendien betrouwbaar is in de wijze waarop dat plaatsvindt.

Vanzelfsprekend is terughoudendheid in de bemoeienis gepast waar het onderwerpen betreft die raken aan de voor advocatuur en notariaat kenmerkende onafhankelijkheid. De verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering ligt bij het kantoor.

1) Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst

- Neem een bepaling op waarin het kantoor aangeeft hoe de risico's voor de Staat worden geadresseerd;
- Gebruik bij de formulering van die eisen als richtsnoer het inmiddels ontwikkelde en hierboven besproken 'raamwerk ter verdere professionalisering' om de maatregelen te concretiseren, operationaliseren en meetbaar te maken;
- Bepaal specifiek voor taken die de nationale veiligheid raken of betrokken advocaten een veiligheidsonderzoek moeten ondergaan en of het 'raamwerk' voldoende garanties biedt voor de (tijdelijk) opslag van informatie;
- Neem een bepaling op dat namens de Staat onafhankelijke audits kunnen worden uitgevoerd ter zake van de naleving van wet- en regelgeving en met name het risico van fraude en witwassen, integriteitbeleid en databeveiliging.
- Voorzie in de overeenkomst dat binnen het kantoor een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel uitmaken van het Management Team en rechtstreeks rapporteren aan portefeuillehouders in het bestuur die zelf voldoende gekwalificeerd zijn om samen met de andere leden van het bestuur verantwoordelijkheid te dragen en die desgevraagd rapporteren aan de Staat. Stel als eis dat onafhankelijkheid van deze functionarissen is geregeld;
- Maak de facturatie-systematiek rijks breed meer transparant en voer als Staat zelf ook controles uit (Rijksaccountantsdienst);

2) Communiceer niet louter juridisch en zaakgericht

- Onderzoek of binnen de rijksoverheid omwille van de effectiviteit en efficiency verbetering mogelijk is qua structuur en organisatie van de diverse contacten met het kantoor van de landsadvocaat;
- Agendeer regelmatig in regulier overleg niet alleen lopende adviezen en procedures maar maak het gesprek 'rijker' door ook te inventariseren hoe het facturatieproces loopt, welke dilemma's zich hebben voorgedaan in de opdrachten van de landsadvocaat, of sprake is geweest van potentiële risico's voor de Staat, welke issues mogelijk spelen bij client- en zaakacceptatie, en of er een cultuur is waar gedrag vanzelfsprekend in overeenstemming is met regels en waarde.

TRO / 31.8.2021

3582630 - Bijlage - Advies prof. Hoogenboom

Werkstroom 000057210026

Document 3582630

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

Advies inzake de toekomstige relatie tussen de Staat en (het kantoor van) de Landsadvocaat

Prof. Bob Hoogenboom

1 september 2021

1. Inleiding

Het kantoor Pels Rijcken waaraan zowel advocaten als notarissen zijn verbonden heeft als kantoor van de advocaat aan wie bij Koninklijk besluit de titel 'landsadvocaat' is verleend, een bijzondere positie. Het kantoor is in opspraak geraakt door binnen het kantoor gepleegde fraude welke mede vanwege die bijzondere positie veel aandacht heeft gekregen in de politiek en de media. De fraudekwestie is de aanleiding geweest voor dit advies.

Naast de praktijk voor de Staat (inbegrepen bij voorbeeld de belastingdienst en het Openbaar Ministerie), de zogenoemde 'landspraktijk' of 'Staatspraktijk' waarop de titel landsadvocaat betrekking heeft, wordt Pels Rijcken veelvuldig ingeschakeld door provincies, gemeenten en bv publiekrechtelijke toezichthouders waarbij het 'gezag' van de landsadvocatuur een rol kan spelen.

Het merendeel van de juridische aangelegenheden wordt voor wat betreft de Staat binnen de Ministeries zelf afgehandeld. Wanneer zaken worden uitbesteed is de Staat vrij in de keuze van een advocaat, maar met name om de eenheid in vertegenwoordiging te bevorderen wordt het van belang geacht dat niet in elke procedure een ander kantoor de belangen van de Staat behartigt. Daarom wordt de Staat in beginsel zoveel mogelijk door hetzelfde advocatenkantoor bijgestaan ¹

Het grootste deel van de zaken waarin Pels Rijcken wordt ingeschakeld betreft civiele procedures waarin vertegenwoordiging door een advocaat wettelijk verplicht is. Naast deze civiele procedures, wordt het kantoor soms ook ingeschakeld in bestuursrechtelijke zaken met name daar waar de bijzondere expertise van de landspraktijk en uniformiteit in de behandeling gewenst is.

Opdracht

Aan ons is voor een deskundigenadvies de volgende vraag voorgelegd:

¹ Ca twee-derde van de kosten van externe juridische bijstand – niet uitsluitend advocatuurlijke of notariële bijstand – betreft het kantoor van de landsadvocaat. Vragen van het lid Groothuizen (D66) aan de Minister voor Rechtsbescherming over *procedeergedrag van de rijksoverheid* (ingezonden 20 augustus 2019).

Antwoord van Minister Dekker (Rechtsbescherming) (ontvangen 2 oktober 2019) Zie ook Aangangsel Handelingen, vergaderjaar 2018–2019, nr. 3930. In 2018 gaf de Staat 25 miljoen euro uit voor het inhuren van de landsadvocaat. In 2017 was dat 23 miljoen euro. Het ministerie van Justitie en Veiligheid geeft in 2018 5,5 miljoen en het ministerie van Defensie 4,7 miljoen euro. Andere overheden doen minder vaak een beroep op de landsadvocaat.

wat zijn passende eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van praktijkuitoefening en bedrijfsvoering die de Staat als client kan stellen aan (het kantoor van) de landsadvocaat in het licht van de publieke functie van de Staat?

Anders dan de (lopende) onderzoeken van Deloitte/Van Doorne, het kantoor Pels Rijcken zelf, de Deken in Den Haag, het BFT en het Openbaar Ministerie en, meer in het algemeen, de onderzoeken van onafhankelijke toezichthouders naar de kwaliteit en het functioneren van het toezicht en de WODC onderzoeken betreffende de advocatuur, is de opdracht niet een reconstructie van de fraude te maken of het toezicht op advocatuur en notariaat tegen het licht te houden.

Centraal staat de wijze waarop de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat, en zijn kantoor, is vormgegeven. Formeel is dat op dit moment op basis van Koninklijke besluiten uit 1965 en 2018 en de overeenkomst tussen landsadvocaat Reimer Veldhuis en de Staat uit 2018. De Minister van Justitie en Veiligheid (hierna: ‘de Minister van Justitie’ of ‘de Minister’) is als *primus inter pares* van de overheidsinstellingen die gebruik maken van de diensten van de landsadvocaat direct verantwoordelijk en eerste aanspreekpunt voor de relatie.

Het kantoor van de landsadvocaat is daarnaast uiteraard onderworpen aan een generiek systeem van regelgeving en toezicht voor zowel advocatuur als notariaat waarvoor de Minister van Justitie politiek verantwoordelijk is. Feitelijk zijn evenwel de KNB en de NOvA verantwoordelijk voor beleid, beroepsregels en handhaving binnen een stelsel dat gekenmerkt wordt door zelfregulering. De KNB en de NOvA stellen de gedrags- en beroepsregels vast, het toezicht wordt uitgeoefend door de KNB, het Bureau Financieel Toezicht (BFT) dat als zelfstandig bestuursorgaan toezicht houdt op financiën, de kwaliteit en de integriteit van het notariaat, en de Dekens. Zowel het notariaat als de advocatuur kent tuchtrechtspraak. De Minister heeft een indirecte relatie tot dit generieke systeem van toezicht en handhaving.

Naast de formele grondslagen hebben wij aandacht besteed aan de manier waarop de communicatie, het overleg, tussen ‘opdrachtgever’ en ‘opdrachtnemer’ in de praktijk gestalte krijgt.

Werkwijze

Wij hebben op basis van anonimiteit vertrouwelijke gesprekken gevoerd met diverse (in)direct betrokkenen binnen de overheid, het notariaat/de advocatuur, de rechtspraak, Pels Rijcken en de academische wereld.

Wij hebben open bronnen over de fraudezaak en het generieke systeem van toezicht bestudeerd, evenals Kamervragen en -antwoorden, wetenschappelijke publicaties, onderzoeksjournalistiek en (recente) beleidsvoornemens van de NOvA, het College van Toezicht op de Advocatuur en de KNB naar aanleiding van de fraude bij Pels Rijcken.

Speciale aandacht hebben wij ook gegeven aan de Kamerbrief van 13 maart 2020 *'Aanbesteding betalingsverkeer – Ernstige beroepsfout en MVO'*. Hierin worden aanvullende eisen gesteld aan opdrachtnemers van de Staat op het terrein van de financiële dienstverlening. Doelstelling was te bezien of er overeenkomsten of verschillen zijn met de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat.

Dat hebben we ook gedaan door kennis te nemen van de discussie over hervormingen van de accountancy. Hier spelen vergelijkbare discussies over de scheiding van advisering en de controlepraktijk en is gekozen om in raden van bestuur niet-accountants aan te stellen.²

Wij hebben geen inzage gekregen in de diverse lopende onderzoeken. Wel is in algemene zin over de inhoud gepraat met betrokken gesprekspartners. Centraal in die gesprekken stonden inzichten die mogelijk relevant zouden kunnen zijn voor onze opdracht.

In gesprekken (evenals in het maatschappelijk debat) lopen verschillende onderwerpen door elkaar: de (on)wenselijkheid van de gepercipieerde monopolie positie van de landsadvocaat, elementen van de concrete fraudezaak, de 'sterkte' van het BFT, het stelsel van generiek toezicht in het algemeen (en onderdelen daarvan zoals de kwaliteit van het toezicht door bijvoorbeeld de dekens).³ Onze specifieke opdracht laat niet toe al deze kwesties te behandelen. Maar we kunnen er ook op onderdelen niet altijd aan voorbij gaan.

2. De positie en praktijk van de landsadvocaat

De formele positie

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/corporate-governance/toezicht-op-accountants>. Zie ook: <https://fd.nl/ondernemen/1394382/hoekstra-plaatst-veel-meer-accountants-onder-verscherpt-toezicht>

³ Vergelijk ook de diversiteit in de Kamervragen die over de fraudezaak gaan.

Bij Koninklijk besluit van 2 april 1965 is het Koninklijk besluit van 1 augustus 1879 ingetrokken en een nieuwe regeling inzake de landsadvocatuur vastgesteld. Artikel 2 bepaalt dat aan de advocaat die geregeld voor de Staat als zodanig optreedt, de titel van landsadvocaat kan worden verleend en dat die verlening te allen tijde kan worden ingetrokken. Ingevolge artikel 3 kan de Minister van Justitie, na overleg met de landsadvocaat, aan andere advocaten de titel van plaatsvervangend landsadvocaat verlenen.

Bij Koninklijk besluit van 27 juni 2018 is de titel per 1 september 2018 verleend aan mr R.W Veldhuis. De landsadvocaat is een 'gewone' zelfstandig gevestigde advocaat, geen ambtenaar of bestuurder, met (onder meer) de Staat als cliënt.

Op grond van artikel 10 van Richtlijn 2014/24/EU (geïmplementeerd in de Aanbestedingswet 2012) geldt geen aanbestedingsplicht voor bepaalde specifieke overheidsdiensten inbegrepen juridische diensten. Het HvJ EU heeft, gelet op de bijzondere aard van juridische dienstverlening in het algemeen en met name ten behoeve van de overheid wanneer publieke belangen een rol spelen, de geldigheid van artikel 10 bevestigd (ECLI:EU:C:2019:472).

Deze geldigheid wordt betwist in het maatschappelijk debat naar aanleiding van de fraudezaak.⁴

Tussen de Staat en de landsadvocaat is bij overeenkomst (per 1 september 2018) bepaald dat *'(de landsadvocaat) zich verbindt zijn kantoor zodanig in te richten dat de zaken van de Staat door hem of zijn kantoorgenoten naar behoren kunnen worden behandeld'* (artikel 1.2). Hij is *'..op grond van de belofte, door hem als advocaat afgelegd, verplicht tot geheimhouding met betrekking tot zaken die hij voor de Staat behandelt'* (artikel 1.3).

De overeenkomst geeft de landsadvocaat geen 'recht' op inschakeling door de Staat. Wel is vastgelegd dat de landsadvocaat geen zaken zal aannemen voor derden waarbij het risico bestaat dat de belangen van de Staat, van welke aard ook, geschaad zouden kunnen worden (artikel 2).

De overige bepalingen zijn betrekkelijk algemeen van aard en betreffen de inrichting van een zogeheten 'helpdesk', het delen van kennis, de urenadministratie, declaratiebeleid, beroepsaansprakelijkheid, toegang tot een

⁴ <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/08/03/pels-rijcken-kan-onder-geen-enkel-beding-landsadvocaat-blijven-a4053478> Zie ook: <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/08/12/is-het-tijd-voor-een-andere-landsadvocaat-en-is-die-te-vinden-a4054614> en <https://fd.nl/ondernemen/1407347/kan-pels-rijcken-bedrijven-en-burgers-nog-wel-de-maat-nemen>

portal. Waar relevant zal deze overeenkomst hieronder nader ter sprake komen.

De 'landspraktijk'.

De landspraktijk bestaat uit een (civiele en bestuursrechtelijke) procespraktijk en een adviespraktijk. Vaak in verwerende positie wordt voor de Staat geprocedeerd over een veelheid van onderwerpen, bij voorbeeld inzake aansprakelijkheid (onrechtmatige overheidsdaad), contractenrecht, nadeelcompensatie, subsidieregelingen, onderwijsrecht, gereguleerde sectoren, mensenrechten, klimaat maatregelen, rechtspositie van ambtenaren, beslag en executie (waaronder in strafvorderlijk kader), geschillen in de justitiële keten (inzet dwangmiddelen, tenuitvoerlegging, penitentiair recht en internationale rechtshulp in strafzaken), vreemdelingenrecht, ruimtelijke ordening, aanbestedingen, privacy en gegevensuitwisseling (AVG, politiegegevens, justitiële en strafvorderlijke gegevens en gegevens van inlichtingendiensten), Europees recht (landbouw, staatssteun, mededinging), publiek/private samenwerking.

De adviespraktijk, advocatuur en notariaat, betreft eveneens een veelheid aan onderwerpen, waaronder de hiervoor genoemde en bijvoorbeeld staatsdeelnemingen, de informatieverplichtingen van de regering, de comptabiliteitsregelgeving. Het advieswerk bevat naast het opstellen van concrete juridische adviezen ook het meedenken met ambtenaren over de aanpak van een bepaalde problematiek. Zo is in het voorbije jaar geadviseerd over de verenigbaarheid van mogelijke coronamatregelen met het EVRM en de Grondwet en de aanpak van corona in penitentiaire inrichtingen. Waar nodig wordt samengewerkt met het notariaat of worden werkzaamheden zelfstandig door het notariaat verricht. Bij voorbeeld de begeleiding in het kader van rechtspersonen waarbij de Staat betrokken is als aandeelhouder of contractspartij, verdelingsvraagstukken bij radiofrequenties door middel van loting, door de Staat geïnitieerde aan- en verkoopprocedures van vastgoed.

3. Een bijzondere relatie

Als boven aangegeven is geen sprake van een wettelijk of contractueel verankerd monopolie, noch heeft de landsadvocaat een quasi-exclusieve status. Dat neemt niet weg dat zijn positie, en daarmee die van zijn kantoor,

ten opzichte van de Staat, en indirect evenzeer ten opzichte van lagere overheden en publiekrechtelijke organisaties, een speciale is. In zekere zin is sprake van een bevoorrechte positie maar wel één die permanent 'verdiend' moet worden door de vertrouwensrelatie en de kwaliteit en prijs van de dienstverlening in zake zowel advisering als procesvoering.

De relatie tussen de Staat en de landsadvocaat wordt gelet op de publieke functie van de Staat en het karakter van de dossiers die door het kantoor worden behandeld, gekenmerkt door verschillende elementen die hierna kort de revue zullen passeren.

Wij hebben het gewicht van elk van die elementen niet afzonderlijk gewogen maar, tezamen, vormen zij ons inziens voldoende reden de relatie als een bijzondere te kwalificeren. In dat verband menen wij dat in aanvulling op de voor advocatuur en notariaat geldende en periodiek aangescherpte generieke eisen, de Staat, als client, bepaalde voorwaarden kan en behoort te stellen op het gebied van bedrijfsvoering en praktijkuitoefening die in redelijke verhouding staan tot het te dienen belang.

Algemene beginselen behoorlijk bestuur

In de eerste plaats is essentieel dat het handelen van de overheid c.q. de Staat wordt getoetst aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. De draagwijdte zal van dossier tot dossier verschillen en de beginselen zullen niet altijd als zodanig worden benoemd maar de landspraktijk zal daar vrijwel altijd rekening mee moeten houden.

Kennis, over de hele breedte van de praktijk, van leerstukken over de beoordelingsruimte van de Staat, en van het staatsrecht, en ruime ervaring met deze problematiek is cruciaal voor de landspraktijk. Het kantoor is mede daardoor snel inzetbaar en door de intensiteit van de samenwerking zijn de lijnen met de Staat kort.

Algemeen belang

Bijzonder aan de landspraktijk, in het verlengde van het voorgaande, is verder dat de Staat als cliënt het 'algemeen belang' (of 'publiek belang') dient. Dat vertaalt zich in de advisering en in de standpunten die namens de Staat worden ingenomen in juridische procedures en in de wijze waarop die procedures worden gevoerd. Bij het zoeken naar een inhoudelijke oplossing speelt dikwijls de vraag wat die zou betekenen voor andere gevallen. Bij het voeren van verweren moet in acht worden genomen of die in lijn zijn met verweren van de

Staat in andere gevallen en of ze passen in de politieke en beleidsmatige lijnen van het betrokken departement.

Het publieke belang speelt altijd mee, ook al is dat in het ene geval explicieter en met een zwaarder gewicht dan in het andere geval (bij voorbeeld kwesties inzake MH17, zorgplicht kroongetuigenbescherming, schadeloosstellingen ‘Sebrenica’, asielprocedures, klimaatjurisprudentie). De politieke gevoeligheid van dossiers waarin de landsadvocaat optreedt maakt dat de legitimiteit van de Staat in het geding kan komen.

Conflicterende belangen

Conflicterende belangen vormen voor iedere advocaat een belangrijk thema, voor de landsadvocaat ligt dit onderwerp extra gevoelig. Steeds zal bij het aannemen van zaken voor andere cliënten (inbegrepen lagere overheden en semipublieke instellingen) dan de Staat de vraag voorliggen of de cliënt in potentie tegenover de Staat komt te staan dan wel of in een procedure tegen een ander dan de Staat, of bij advisering, een standpunt moet worden ingenomen dat mogelijk de belangen van de Staat kan schaden (inbegrepen in lezingen en publicaties).

Openbaarheid, transparantie

De landspraktijk onderscheidt zich ook op een ander punt, verwant aan de voorgaande punten, van de ‘gewone’ advocatuur. In de kabinetsreactie op het rapport van de parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag is aangekondigd dat het kabinet met ingang van 1 juli 2021 adviezen van de landsadvocaat aan de Kamer zal verstrekken voor zover die niet zien op procedures, maar het karakter hebben van ‘algemene juridische beleidsadviezen’ (dit geldt ook voor adviezen aan de Staat van advocaten van andere kantoren).

Overigens ziet het grootste deel van adviesaanvragen op procesadviezen. Ook dergelijke adviezen worden – vertrouwelijke verstrekking daargelaten - aan de Kamer verstrekt indien na afloop van een procedure het procesbelang of een ander belang van de Staat daar niet meer aan in de weg staat.

Vertrouwelijkheid, veiligheid

Vertrouwelijkheid, en daarmee beveiliging van gegevens, speelt voor elk advocaten- en notariskantoor. Vanwege de staatveiligheid en de politieke gevoeligheid van dossiers heeft dit voor de landspraktijk een extra dimensie.

Voorbeelden zijn dossiers gerelateerd aan de positie van informanten en kroongetuigen, gegevens van inlichtingendiensten. Een aantal opdrachten raakt aan het begrip nationale veiligheid zoals deze is gedefinieerd in de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV).

Betrouwbaarheid

Vanwege de veelal publieke belangen in dossiers en het feit dat de kosten van de landsadvocaat uit de publieke middelen worden betaald, mag de burger verwachten dat de Staat zijn adviseurs met zorg kiest. Geloofwaardigheid, betrouwbaarheid en reputatie zijn cruciaal.

Professionele betrouwbaarheid wordt in de eerste plaats geschraagd door de normen en waarden neergelegd in de sectorspecifieke wet- en regelgeving voor het notariaat en de advocatuur en meer specifiek in de gedrags- en beroepsregels van de KNB en de NOvA. Zo zijn advocaten aan tuchtrechtspraak onderworpen en gebonden aan hetgeen bepaald is bij of krachtens de Advocatenwet, de verordeningen van de NOvA, en de Wetgeving ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Het normatieve kader bestaat uit de advocateneed, de in de Advocatenwet opgenomen ‘kernwaarden van de advocatuur’, waaronder ‘integriteit’ en ‘vertrouwelijkheid’, wettelijke tuchtnormen en gedragsregels.

Professionele betrouwbaarheid heeft niet alleen betrekking op algemene normatieve en juridische vorming en kwaliteitseisen welke samenhangen met het beroep. Individuele beroepsbeoefenaars dienen van onbesproken gedrag te zijn⁵. Persoonlijke betrouwbaarheid en integriteit zijn noodzakelijk maar niet voldoende. Ook de organisatie waarbinnen professionals werken dient zodanig te zijn ingericht dat macht en tegenmacht zijn geborgd, ook wel gevat onder de noemer ‘governance’.

Governance heeft betrekking op de wijze van besturen, gedragscodes en het toezicht op organisaties. De kwaliteit van administratieve processen en de interne controle daarop is wezenlijk (compliance, vier-ogenprincipe etc.). Governance omvat ook cultuuraspecten zoals bij voorbeeld een ‘open cultuur’ waarin tegenspraak mogelijk is. Onafhankelijkheid (van raden van

⁵ Zo is er gedragstoezicht door de Nederlandsche Bank in de financiële wereld en zijn er veiligheidsonderzoeken door de AIVD van personen die een vertrouwensfunctie vervullen (op grond van de Wet veiligheidsonderzoeken). De Staat stelt aan organisaties en individuele functionarissen eisen op het vlak van eerlijkheid, onafhankelijkheid, loyaliteit, integriteit en veiligheidsbewustzijn.

commissarissen/toezicht, interne controle, compliance, vertrouwensfunctionarissen) vormt de hoeksteen van governance.

4. Risico's voor de Staat

De Staat loopt bij de inschakeling van advocaten en notarissen een aantal risico's die elk voor zich – en in combinatie – de publieke zaak schade kunnen toebrengen. Voor een belangrijk deel vloeien die risico's voort uit de hierboven kort aangeduide bijzondere aspecten van de relatie tussen de Staat en de landsadvocaat.

Reputatierisico's

Reputatierisico's kunnen ontstaan door beroepsfouten, ondeugdelijke adviezen, onzorgvuldigheden in de procesgang en fraude en witwassen niet alleen door de landsadvocaat zelf maar ook door een partner of werknemer van het kantoor Pels Rijcken. Zo stelde de Haagse deken vast dat er weliswaar sprake is van 'exclusief notariële fraude' maar dat het vertrouwen in en het aanzien van de advocatentak in het geding is. De beeldvorming is bepalend.

Het notariaat en de advocatuur zijn formeel verschillende entiteiten maar de fraudeur was bovendien bestuursvoorzitter en het notariaat en de advocatuur van Pels Rijcken vormen naar buiten toe één organisatie. Zo is weliswaar het notariaat verantwoordelijk voor het onderbrengen van de belangen van bewindslieden bij hun aantreden en speelt de landsadvocaat geen rol, het is 'het kantoor van de landsadvocaat' dat zich hier mee bezighoudt.

Het publieke vertrouwen in Pels Rijcken is geschaad. Daardoor heeft niet alleen het kantoor maar in deze bijzondere constellatie van de landsadvocatuur ook de Staat reputatieschade opgelopen.

De kwaliteit van client-acceptatie procedures is relevant voor de Staat gelet op potentiële belangenconflicten, in ruime zin, als hierboven aangeduid. Bovendien kan de Staat reputatieschade oplopen als andere cliënten in opspraak komen in relatie tot de dienstverlening van het kantoor. Hier past dus grote zorgvuldigheid.

Reputatierisico's kunnen verder ontstaan door datalekken of vormen van economische of politieke spionage door onder andere statelijke actoren. De landsadvocaat levert diensten aan de Staat in politiek gevoelige dossiers. De

databaseveiliging is van belang voor Pels Rijcken maar in het verlengde daarvan evengood voor de Staat.

De afgelopen jaren heeft zich een aantal cyber-incidenten voorgedaan.⁶

De reputatie van de Staat kan eveneens worden geschaad door (een schijn van) belangenverstrengeling. In de fraudezaak is gewezen op het benoemen door de fraudeur van oud-vennoten in het bestuur van (fictieve) stichtingen. Breder wordt door de KNB opnieuw aandacht gegeven aan de actualisering van de verplichting om als (kandidaat)notaris nevenfuncties op te geven.

Een schijn van belangenverstrengeling kan zich ook voordoen door de combinatie van verschillende rollen van de Landsadvocaat: advisering en procesvoering.

Door advisering in een bepaalde richting (bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire of Bibob-zaken) kan het theoretisch voor de Landsadvocaat moeilijk zijn om een advies in te trekken. Hier kunnen ook omzetbelangen van de Landsadvocaat theoretisch een rol spelen.

De Landsadvocaat treedt op voor de Staat en dient daarmee (in)direct het algemeen belang. Een schijn van belangenverstrengeling kan zich denkbeeldig voor doen indien een minister of een overheidsorgaan de Landsadvocaat inschakelt voor politieke of orgaanbelangen die haaks staan op het algemeen belang.

De landsadvocaat zal gelet op zijn bijzondere positie hoe dan ook waakzaam moeten zijn voor belangentegenstellingen bijvoorbeeld in een niet ondenkbeeldige situatie dat de landsadvocaat wordt ingeschakeld in een kwestie waar politieke belangen haaks kunnen staan op het algemeen belang.

Financiële risico's

Vanwege beroepsfouten, ondeugdelijke adviezen, onzorgvuldigheden in de procesgang en fraude en witwassen kan de Staat een financieel risico lopen.

De Staat kan direct benadeelde zijn in een fraudezaak zoals nu, in relatief beperkte mate, het geval lijkt te zijn. De Staat kan bovendien financiële schade lijden als de financiële stabiliteit van Pels Rijcken onder druk zou komen te

⁶ https://www.cybercrimeinfo.nl/cybercrime/653680_cyberaanval-raakt-96-notariskantoren-in-nederland en [Hackers kraken mailbox van twee Nederlandse advocatenkantoren \(quotenet.nl\)](https://www.cybercrimeinfo.nl/cybercrime/653680_cyberaanval-raakt-96-notariskantoren-in-nederland) Een goed voorbeeld van samenwerking en preventie <https://www.advocatie.nl/nieuws/veertien-kantoren-werken-samen-in-strijd-tegen-cybercrime-via-legal-isac/> zien we in dit initiatief waarin 14 kantoren met de overheid samen optrekken.

staan. De stabiliteit en soliditeit van Pels Rijcken is van belang voor de continuïteit van de dienstverlening aan de Staat nu de Staat immers op een groot aantal beleidsterreinen voor advisering en procederen nauw vervlochten is met het kantoor.

De Staat kan ook schade ondervinden met betrekking tot de urenverantwoording en de declaraties.

5. De contractuele en communicatieve relatie Staat/Landsadvocaat

De bepaling in de overeenkomst die de landsadvocaat verplicht zijn kantoor *‘zodanig in te richten dat de zaken van de Staat naar behoren kunnen worden behandeld’* (artikel 1.2) is zeer algemeen van aard. Hieronder gaan wij in op onderwerpen die in de toekomst ons inziens aandacht verdienen in de overeenkomst zelf dan wel als afgeleide daarvan in het overleg tussen de Staat en Pels Rijcken.

Bedrijfsvoering, beheersmaatregelen

Pels Rijcken heeft geconstateerd dat de bedrijfsvoering en governance verbeteringen behoeven. Hiertoe is op 28 juni 2021 een raamwerk vastgesteld gericht op de *“verdere professionalisering van het risico en compliance management”*. Dit stuk dient als kader om op korte termijn projectmatig verbeteringen door te voeren onder meer ter zake van risicomanagement en compliance.⁷

Wij vinden het opmerkelijk dat in het verleden Pels Rijcken noch de Staat blijkbaar structurele aandacht hadden voor de bedrijfsvoering. Zeker in het licht van de aangegeven risico’s voor de Staat.

De deken van Den Haag wijst op ‘tekortkomingen in de kantoororganisatie’.⁸

Het College van Toezicht Advocatuur benoemt het belang van de bedrijfsvoering: ‘De casus roept vragen op over de governance en

⁷ Doelstellingen zijn het versterken van een ‘modern’ risicomanagement-en compliance-systeem en -werkwijze, dat past bij Pels Rijcken, gedragen wordt en effectief is; verhogen van het risico-en controle bewustzijn van alle medewerkers, waarbij gedrag en sociale veiligheid op organisatorisch en individueel niveau als uitgangspunt worden genomen; het sluiten van de “Plan-Do-Check-Act” (PDCA) managementcyclus door het versterken van een review functie en continue gestructureerd verbeteren van de interne werkwijze en waarborgen dat er vertrouwen is in het risico-, en compliance management bij interne en externe stakeholders.

⁸ [Haagse deken: geen betrokkenheid Pels Rijcken-advocaten bij fraude notaris Oranje - Advocatie](#)

controlemechanismen binnen het kantoor en het toezicht uit hoofde van onder meer de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) dat in belangrijke mate op die interne mechanismen behoort te kunnen steunen.’⁹

Eerder dit jaar zijn binnen Pels Rijcken procedures rondom derdengeldrekeningen aangescherpt. De controle op de toepassing van de beheersmaatregelen is verscherpt. Ook de maatregelen zelf zijn uitgebreid, zoals op de volgende punten:

- Bij de uitbetaling van grote bedragen (of meerdere kleinere bedragen aan één partij) wordt bij de cliënt/begunstigde een telefonische bevestiging van de juistheid van de voorziene overboeking gevraagd. Dat voorkomt dat een vervalsing tot uitbetaling kan leiden;
- De (kandidaat-)notarissen krijgen dagelijks een overzicht van alle mutaties op de derdengeldenrekeningen zodat zij elkaar controleren en fraude verder wordt bemoeilijkt;
- Escrow-dossiers mogen alleen nog in behandeling worden genomen met toestemming van het bestuur. In dat geval kunnen additionele risico-mitigerende maatregelen worden getroffen zoals de inhoudelijke betrokkenheid van een tweede notaris;
- Er wordt regelmatig mede met behulp van openbare bronnen gecontroleerd of (kandidaat-)notarissen bestuursfuncties vervullen bij voor kantoor niet bekende stichtingen (of andere rechtspersonen) om misbruik daarvan te voorkomen.

Het kantoor heeft een *compliance officer* aangesteld die onder meer op regelmatige basis controleert of de regels voor het beheer van derdengelden worden toegepast en de derdengeldenposities juist zijn. De compliance officer rapporteert aan het bestuur.

De derdengeldrekeningen zijn ‘slechts’ een onderdeel van de governance. Het beleid en de organisatorische inrichting ten aanzien van fraude, witwassen, integriteit en databeveiliging (zie verder) zullen conform het ontwikkelde raamwerk worden aangescherpt.

Het raamwerk ter verdere professionalisering besteedt eveneens aandacht aan de ‘cultuur’ van het kantoor door middel van de introductie van een gedragscode, dialoogsessies en de verbetering van de functies van de

⁹ <https://www.collegevantoezichtnova.nl/publicaties/persbericht-en-nieuws/>

vertrouwenspersoon, van de samenwerking advocatuur/notariaat en van de structuur van de cliëntenrelatie.¹⁰

Dit is in lijn met aandacht voor ‘cultuur’ door de Nederlandsche Bank, de AFM, de NBA en brancheverenigingen als de KNB en de NOVA. Er is de afgelopen jaren breed inzicht ontstaan dat meer wet- en regelgeving en gedragscodes belangrijk maar niet genoeg zijn.¹¹

In paragraaf 7 gaan wij nader in op de vraag of en in hoeverre het aanbeveling verdient in de overeenkomst, bij wijze van uitwerking van artikel 1.2, expliciet te voorzien in nadere eisen en verantwoordingsverplichtingen op het gebied van risico en compliance management en verwante thema’s.

Belangenconflicten

Artikel 2 van de overeenkomst bepaalt onder meer dat geen zaken zullen worden aangenomen waarbij ‘..in het kader van de behartiging van de belangen van deze derden de belangen van de Staat, van welke aard ook, geschaad zouden kunnen worden’. Het raamwerk stelt vast dat dit beleid wordt aangescherpt. De keuzes worden op verschillende afdelingen voor verschillende cliënten gemaakt. Centralisering van het acceptatiebeleid wordt nagestreefd.

Declaratiebeleid

Ingevolge artikel 4 worden declaraties ingediend bij de minister door of namens wie de opdracht is verstrekt, waarbij een specificatie wordt gegeven van de bestede uren, de vermelding van de aard van de werkzaamheden en de personen die de werkzaamheden hebben verricht. De Staat heeft geen centraal overzicht van werkzaamheden en de daaraan verbonden kosten.

- De accountant van het kantoor verklaart in het kader van de controle over een boekjaar dat over dat boekjaar de urenadministratie deugdelijk

¹⁰ Pels Rijcken wordt in het onderzoek van de deken van Den Haag geschetst als ‘een gesloten organisatie met weinig ruimte voor tegenspraak’ en waar weinig wordt gesproken over integriteit.

¹¹ ‘De Nederlandsche Bank (DNB) houdt toezicht op het gedrag van bestuurders en commissarissen van financiële instellingen, op de cultuur, en op de manier waarop instellingen zijn georganiseerd en worden aangestuurd. Dit laatste noemen we governance. Dit doen we omdat één van de lessen uit crises en grote incidenten in de financiële sector is dat governance, gedrag en cultuur van grote invloed kunnen zijn op de soliditeit, het risicoprofiel en de integriteit van de instelling’, zie www.dnb.nl/betrouwbare-financiele-sector/toezicht-op-financiele-instellingen/toezicht-op-governance-gedrag-en-cultuur/ Aandacht voor cultuur wordt van belang geacht in organisaties waarin sprake is van een sterke hiërarchie, carrièrepatronen die daarop zijn geënt in combinatie met commerciële belangen van maatschappen (accountancy, notariaat en advocatuur).

was ingericht. Door middel van een goedgekeurde jaarrekening dient Pels Rijcken jaarlijks publiekelijk financiële verantwoording af te leggen. Er is ons niet gebleken dat de Staat beschikt over een 'plan B' mocht de continuïteit van het kantoor in het geding zijn.

Pels Rijcken heeft voor het boekjaar 2020 nog geen jaarrekening gedeponneerd. Een van de door ons aangegeven risico's betreft de financiële continuïteit. Dat de vraag oproept of de Staat een plan B heeft?

Informatiebeveiliging

De landsadvocaat heeft met een onderdeel van de Staat – de sector Juridische Zaken van het Ministerie van Justitie - in 2017 bij wijze van proef de toegang van ambtenaren tot een digitaal platform (*portal*) aangeboden dat in stand wordt gehouden door een Engels bedrijf 'HighQ'. Deze proef is gestopt.

De landsadvocaat was met HighQ overeengekomen dat zij passende technische en organisatorische beveiligingsmaatregelen treft om de data te beschermen tegen verlies of enige vorm van onrechtmatige verwerking. De landsadvocaat had toegezegd de Staat zo spoedig mogelijk te informeren over een geconstateerd datalek, of een ernstig vermoeden daarvan, en te voldoen aan de meldplicht van artikel 33 Algemene Verordening gegevensbescherming aan de Autoriteit Persoonsgegevens en de betrokkenen.

Het valt op dat in de overeenkomst de databeveiliging is geregeld uitsluitend voor de portal en niet voor het kantoor Pels Rijcken als zodanig, in het algemeen.

Pels Rijcken heeft in april 2021 een de hele organisatie en alle processen omvattend nieuw "*Strategisch Informatiebeveiligingsbeleid*" vastgesteld gericht op het waarborgen van de vertrouwelijkheid van (persoons)gegevens, de bescherming van bedrijfsinformatie en de beheersbaarheid en controleerbaarheid van processen van informatieverwerking.

Het kantoor wil hiermee voldoen aan wettelijke eisen, contractuele afspraken en verwachtingen van cliënten teneinde het risico op schade en incidenten te minimaliseren. Een coördinerende rol is weggelegd voor een *Security Officer* die rapporteert aan de portefeuillehouder 'informatiebeveiliging' in het bestuur.

De landsadvocaat wordt overigens niet beschouwd als een 'vitale infrastructuur', evenmin worden veiligheidsonderzoeken uitgevoerd in het kader van de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV).

Pels Rijcken laat zogeheten 'pentesten' uitvoeren waarbij computersystemen worden getest op kwetsbaarheden en rapporteert daarover aan de Nederlandsche Bank (niet aan het Ministerie van Justitie);

Communicatie Staat/Pels Rijcken

Pels Rijcken heeft de contacten met de Staat vormgegeven door een systeem van accountmanagement, waarbij een partner dan wel senior advocaat het aanspreekpunt is voor de portefeuille van een ministerie. Elk van de 12 ministeries heeft een eigen proces van inschakelijking en één à twee keer per jaar overlegt de accountmanager met het betrokken departement over onder meer de kwaliteit van de dienstverlening.

De landsadvocaat zelf overlegt ca één keer per vier a zes weken met het Ministerie van Justitie, de 'contracthouder', over het reilen en zeilen van de relatie en maakt jaarlijks een ronde langs een aantal andere opdrachtgevers (andere ministeries, ZBO's, toezichthouders, provinciale en gemeentelijke overheden).

Onder voorzitterschap van het Ministerie BZK vindt maandelijks overleg plaats van de hoofden Juridische Zaken van de 12 ministeries. Dit '*Interdepartementaal overleg hoofden Juridische Zaken*' (IHJZ) bevat standaard het agendapunt 'Landsadvocaat' waar casuïstisch, afhankelijk van wat er speelt, allerlei onderwerpen de revue kunnen passeren (tarieven, conflict issues, kwaliteit, belangrijke zaken enz.).

De *departementale* pendant binnen het Ministerie van Justitie is het HJZ (hoofden juridische zaken) en bestaat uit de hoofden JZ van de vijf beleids directoraten-generaal van het ministerie. Vergaderd wordt met de hoofden JZ van de 'taakorganisaties' (zoals het OM, de politie, het CJIB, de IND, Justis, Justitiële Informatiedienst, Dienst Justitiële Inrichtingen, Raad voor de Kinderbescherming, Raad voor de rechtsbijstand, NFI, COA, Dienst Terugkeer en Vertrek, Schadefonds Geweldsmisdrijven, Raad voor de rechtspraak).

Ook op de agenda van dit overleg staat geregeld de landsadvocatuur, soms met presentaties, kennismakingen, en met enige regelmaat hernieuwde uitleg over de samenwerkingsafspraken en de wijze van inzet en uitputting van het budget.

De voorzitter van deze bijeenkomsten van het Ministerie van Justitie overlegt elke zes weken a twee maanden met de plaatsvervangend landsadvocaat over de samenwerking in de breedte. Onderwerpen zijn: kosten, kwaliteit, en heikele procedures. Voor andere ministeries gelden vergelijkbare interne overlegstructuren.

Wij hebben de indruk dat zowel het interne overleg tussen als binnen Ministeries als ook de gespreken met het kantoor van de landsadvocaat overwegend gaan over (lopende) zaken en vrijwel uitsluitend betrekking hebben op juridische aspecten van adviezen en procedures en de kosten. Er wordt zelden of nooit gesproken over de bedrijfsvoering noch over onderwerpen als governance, risico management en compliance. Databeveiliging is evenmin een onderwerp. Hetzelfde geldt voor client-acceptatie en mogelijke belangenconflicten.

6. De opportuniteit van nadere eisen.

Aanbesteding betalingsverkeer Rijksoverheid

Een voorbeeld van ‘nadere eisen’ in de relatie tussen de Staat en een zakelijk dienstverlener vormen de verschillende aanbestedingen voor het betalingsverkeer. In zijn brief van 28 maart 2019 over de aanbestedingen betalingsverkeer van de Rijksoverheid kondigt de minister van Financiën aan het betalingsverkeer van het Rijk opnieuw aan te besteden. De directe aanleiding is de ING-witwas casus. De ING verzorgt het betalingsverkeer voor de Staat.

De minister vindt dat aan de banken en overige partijen die belast zijn met het betalingsverkeer van de Rijksoverheid hoge eisen mogen worden gesteld op het gebied van integriteit, betrouwbaarheid en transparantie. De minister wil hier extra aandacht aan besteden, zowel bij de gunning van de aanbesteding als ook daarna gedurende de looptijd van de overeenkomst. Tevens wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), waaronder duurzaamheid, zwaarder meegewogen.

De uit de aanbesteding resulterende overeenkomst ‘Giraal Betalingsverkeer’ besteedt aandacht aan preventie en detectie van fraude en doorlopende afstemming tussen de Staat en de bank, aan corruptiebestrijding,

geheimhouding, en bescherming van persoonsgegevens. De Staat heeft een beperkt auditrecht.

Generiek toezicht

De relatie Staat-landsadvocaat kan niet worden versimpeld tot het besluit 1965 en het contract Staat-Landsadvocaat. Deze relatie is onderdeel van een groter geheel.

Hierboven kwam de sectorspecifieke regulering al aan de orde alsmede de verplichtingen die voor advocaten en notarissen voortvloeien uit Wwft. Zowel met betrekking tot het notariaat als met betrekking tot de advocatuur speelt in de politiek en de pers al enige tijd een discussie over de wenselijkheid van aanscherping van het toezicht, opnieuw aangewakkerd door de fraudezaak.

Het toezicht op het notariaat en de advocatuur behoort als zodanig niet tot onze opdracht. Tegelijkertijd kan het hier ook niet los van worden gezien omdat eventuele suggesties onzerzijds voor de bilaterale relatie Staat/landsadvocaat niet in plaats van maar ‘boven op’ het generieke toezicht komen waar de Staat indirect invloed op heeft.

De Minister van Justitie is politiek verantwoordelijk voor de wet- en regelgeving en heeft slechts marginale invloed op het toezicht onder andere via vernietiging ‘achteraf’ van verordeningen, financieringsbijdragen van toezicht en tuchtrechtspraak. Gedrags- en beroepsregels worden opgesteld door de KNB en de NOvA. Het toezicht wordt uitgeoefend door de KNB middels een systeem van collegiale toetsing. Het BFT wordt voor de helft gefinancierd door de Minister. De markt financiert de andere helft. Het BFT is autonoom in zijn toezichtbeleid. Het toezicht op de advocatuur wordt uitgeoefend door een dekenstelsel. Zowel het notariaat als de advocatuur hebben een tuchtrechtstelsel.

Er zijn twee stromingen in de publieke discussie over de toekomst van dit generieke systeem van zelfregulering (en de beperkte rol van de Staat). De voorstanders vinden dat het systeem functioneert. De critici zetten vraagtekens bij de onafhankelijkheid van het systeem. De voorstanders wijzen op de in hun ogen adequate reacties van de KNB, de NOvA en de Deken van Den Haag als ‘bewijs’ dat het huidige stelsel van zelfregulering werkt. De critici – waaronder het College van Toezicht op de Advocatuur – wijzen op het huidige deken-toezicht en de beperkingen daarvan, blijkend uit de tucht- en strafrechtelijke

veroordelingen van notarissen en advocaten in fraude en witwaszaken en belangenverstrengeling in het toezicht.

Voorstanders geven aan dat het generieke systeem van toezicht mede steunt op het verschoningsrecht en de geheimhouding van notarissen. Critici willen deze deels opheffen. Voorstanders gaan uit van de integriteit die de vorming van notarissen en advocaten 'automatisch' met zich brengt en die in de praktijk wordt gebracht. Critici wijzen op een geringe meldingsbereid in het kader van de Wwft en gebrek aan onafhankelijkheid in fraudeonderzoeken die door advocaten worden gedaan.

Wij hoeven geen standpunt in te nemen in dit debat. Mogelijk wordt voor alle notarissen en/of advocaten het toezichtregime aangescherpt, met gevolgen voor alle cliëntrelaties, inbegrepen die tussen de Staat en het kantoor van de landsadvocaat. Hoe zich dit de komende tijd precies zal ontwikkelen, is nu niet te voorzien. Voor ons speelt uitsluitend de bijzondere relatie op dit moment tussen de Staat en de landsadvocaat.

Afwegingen

Zoals eerder aangegeven zien wij vanwege de publieke functie van de Staat voldoende reden de relatie met het kantoor van de landsadvocaat als een bijzondere te kwalificeren die rechtvaardigt dat de Staat, als client, nadere eisen en verantwoordingsverplichtingen kan en behoort te stellen die in redelijke verhouding staan tot het te dienen belang.

7. Aanbevelingen

Uitgangspunt van de aanbevelingen is dat het Besluit 1965 en het lopende contract ons inziens te algemeen en te beperkt zijn om een aantal risico's van de Staat (preventief) te mitigeren.

Wij constateren dat eisen in het contract gering zijn en de communicatie beperkt is tot juridische handwerk. Onze 'modernisering' van de relatie (Besluit '65, contract en communicatie) heeft betrekking op het doorbreken van de juridische eenzijdigheid. Modern bestuur (governance) gaat ook – en juist meer – over zaken als goed bestuur waarin waarden (onafhankelijkheid, duurzaamheid, privacy, langdurige waardecreatie etc.) centraal staan. In het

opdrachtgeverschap van de Staat kan hier niet meer aan voorbij worden gegaan.

Dat kan door in het besluit en in de overeenkomst bepalingen op te nemen die voorzien in bepaalde eisen en verantwoordingsverplichtingen maar die tevens voorzien in het stroomlijnen van de overlegstructuur qua vorm en inhoud.

Onderwerp van de verschillende overleggen dienen mede te zijn thema's als compliance, risico management, governance en cultuur.

Agendering van deze thema's beoogt níét dat de Staat de rol van toezichthouder aanneemt maar om te benadrukken dat de 'bijzondere relatie' een breder scala aan onderwerpen rechtvaardigt dan gebruikelijk. Met andere woorden, een andere op- en instelling van de Staat is wenselijk in de verschillende overleggen met de landsadvocaat.¹² Richtsnoeren daartoe kunnen worden opgenomen in het Besluit en in de overeenkomst.

De aanbevelingen hebben gemeen dat zij aansluiten bij ontwikkelingen binnen het openbaar bestuur in de richting van wat 'Rijker verantwoordten.'¹³ Dat wil zeggen dat de overheid noch in dit geval een 'opdrachtnemer' van de Staat kan volstaan met een louter cijfermatige en juridische verantwoording in formele zin. Modern bestuur kan zich hier niet meer toe beperken. Juist vanwege de hierboven geschetste 'bijzondere relatie' dient de opdrachtnemer te laten zien dat zij niet alleen kwalitatief hoogwaardig werk levert maar bovendien betrouwbaar is in de wijze waarop dat plaatsvindt.

1) Herzie het Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur 1965

Dit Besluit is 56 jaar oud. Is uiterst summier en algemeen en voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd.

Ieder besluit moet zorgvuldig en deugdelijk tot stand komen. In 1965 speelde geen onderwerpen als nu rondom nationale veiligheid. Databescherming was geen issue. De belangen van alle partijen moeten tegen elkaar worden afgewogen. De procesvoering ten behoeve van de Staat is evident. Een besluit

¹² In de governance-literatuur wordt gesproken over begrippen als een 'speak-up cultuur' (Strikwerda/Ten Wolde, 2017), 'vrijmoedig spreken' (Foucault, 1985), 'lastige gesprekken' (Commissie Halsema,) en 'cruciale gesprekken' (Patterson, 2010)

¹³ 'Waarom Rijker Verantwoorden? Cijfermatige verantwoording wordt steeds meer ervaren als onvoldoende en onvolledig. Cijfers vormen een armoedige weergave van een rijke praktijk. Het kan ook anders! Rijke verantwoording wekt vertrouwen, het mobiliseert mensen om mee te doen en het stimuleert tot leren.

Mensen en organisaties die rijker verantwoordten laten zien of het werk deugt, of het goed is uitgevoerd en of het van waarde is. Koplopers doen dat niet uit frustratie met bestaande verantwoordingssystemen. Maar vanuit passie en gedrevenheid: ze willen hun werk graag laten zien en erover in gesprek gaan'. Zie: [Rijker Verantwoorden | Waarom?](#)

dient rekenschap te geven van mogelijk nadelige gevolgen voor belanghebbenden. Wat betekent dat in 2021?

Wanneer een besluit genomen is, moet het deugdelijk gemotiveerd worden. Waarom is het besluit genomen, op welke gronden en welke afwegingen zijn gemaakt? Die motivatie moet navolgbaar en logisch zijn. Eventueel al bekende bezwaren moeten worden meegenomen in deze motivering. Dit is de formele juridische taal voor een besluit. De juridische werkelijkheid dient ook maatschappelijk te worden uitgelegd. De Staat dient de situatie van 1965 te actualiseren.

De legitimiteit van de relatie Staat-landsadvocaat staat in de beeldvorming ter discussie. Herziening van het Besluit geeft de Staat de mogelijkheid om de functie van landsadvocaat opnieuw in te richten en te legitimeren.

In de herziening van het Besluit kunnen de volgende onderwerpen een rol spelen:

- De legitimering voor de huidige situatie. De argumenten van de Staat dienen expliciet te worden gemaakt;
- In de maatschappelijke discussie wordt (on)terecht aandacht besteed aan het periodiek aanbesteden van het instituut Landsadvocaat;¹⁴. De Staat heeft een verantwoordelijkheid om de samenleving uit te leggen hoe de functie van landsadvocaat wordt ingericht. En waarom is gekozen voor het huidige contract;
- Ontkoppeling van de notariaat- en advocatuurfuncties binnen het instituut landsadvocaat;
- De rol van de landsadvocaat beperken tot procesvoering en gelijktijdig de kwantiteit/kwaliteit van juridische advisering binnen overheidsorganen versterken;
- Instellen van een onafhankelijk Raad van Toezicht voor de landsadvocaat
- Derdengeldrekeningen onderbrengen bij de Staat;
- De functie van landsadvocaat niet door de markt laten uitoefenen maar door een apart instituut met een eigen reglement en set van eisen over

¹⁴ <https://www.mr-online.nl/kantoren-willen-geen-landsadvocaat-op-toerbeurt/> waarin de vraag wordt gesteld of hiervoor wel belangstelling zou bestaan in de markt.

de bedrijfsvoering (governance, risicomanagement, compliance, databaseveiliging);

2) Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst

- Neem een bepaling op waarin het kantoor aangeeft hoe de risico's voor de Staat worden geadresseerd;
- Gebruik bij de formulering van die eisen als richtsnoer het inmiddels ontwikkelde en hierboven besproken 'raamwerk ter verdere professionalisering' om de maatregelen te concretiseren, operationaliseren en meetbaar te maken;
- Bepaal specifiek voor taken die de nationale veiligheid raken of betrokken advocaten een veiligheidsonderzoek moeten ondergaan en of het 'raamwerk' voldoende garanties biedt voor de (tijdelijk) opslag van informatie;
- Neem een bepaling op dat namens de Staat onafhankelijke audits kunnen worden uitgevoerd ter zake van de naleving van wet- en regelgeving en met name het risico van fraude en witwassen, integriteitbeleid en databaseveiliging.
- Voorzie in de overeenkomst dat binnen het kantoor een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel uitmaken van het Management Team en rechtstreeks rapporteren aan portefeuillehouders in het bestuur die zelf voldoende gekwalificeerd zijn om samen met de andere leden van het bestuur verantwoordelijkheid te dragen en die desgevraagd rapporteren aan de Staat. Stel als eis dat onafhankelijkheid van deze functionarissen is geregeld;
- Maak de facturatie-systematiek rijks breed meer transparant en voer als Staat zelf ook controles uit (Rijksaccountantsdienst);

3) Communiceer niet louter juridisch en zaakgericht

- Onderzoek of binnen de rijksoverheid omwille van de effectiviteit en efficiency verbetering mogelijk is qua structuur en organisatie van de diverse contacten met het kantoor van de landsadvocaat;
- Agendeer regelmatig in regulier overleg niet alleen lopende adviezen en procedures maar maak het gesprek 'rijker' door ook te inventariseren

hoe het facturatieproces loopt, welke dilemma's zich hebben voorgedaan in de opdrachten van de landsadvocaat, of sprake is geweest van potentiële risico's voor de Staat, welke issues mogelijk spelen bij client- en zaakacceptatie, en of er een cultuur is waar gedrag vanzelfsprekend in overeenstemming is met regels en waarde.

3582620 - Bijlage 1 - Overzicht verbetermaatregelen Pels Rijcken

Werkstroom 000057210026

Document 3582620

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

Bijlage 1 - Verbetermaatregelen Pels Rijcken

Verbetermaatregel	Blijkt uit	Moment van implementatie Pels Rijcken	Overig
1. Ontstane tekort notariële kwaliteitsrekening Pels Rijcken aanzuiveren. A. Aanzuivering in afstemming BFT.	Brief PR 15 januari 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is). ¹	Reeds doorgevoerd (brief PR 15 januari 2021).	
2. Uitbetaling onttrokken gelden benadeelden fraude	Brief PR 14 juli 2021.	In afrondende fase	
3. Aanvullende beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen (op aanbeveling Deloitte), waarmee het 'Proces kwaliteitsrekeningen notariaat' wordt aangevuld. En verscherping controle op juiste toepassing beheersmaatregelen rond notariële kwaliteitsrekeningen. A. Bij de uitbetaling van grote bedragen (of meerdere kleinere bedragen aan één partij) wordt bij de cliënt/begunstigde een telefonische bevestiging van de juistheid van de voorziene overboeking gevraagd. Dat voorkomt dat een vervalsing tot uitbetaling kan leiden. B. De (kandidaat-)notarissen krijgen dagelijks een overzicht van alle mutaties op de derdengeldenrekeningen zodat zij elkaar controleren en fraude verder wordt bemoeilijkt. C. Escrow-dossiers mogen alleen nog in behandeling worden genomen met toestemming van het bestuur. In dat geval kunnen additionele risico-mitigerende maatregelen worden getroffen zoals de inhoudelijke betrokkenheid van een tweede notaris. D. Er wordt regelmatig mede met behulp van openbare bronnen gecontroleerd of (kandidaat-)notarissen bestuursfuncties vervullen bij voor kantoor niet bekende stichtingen (of andere rechtspersonen) om misbruik daarvan te voorkomen. E. Aanstelling van een specifieke compliance officer per 1 januari 2021, die op regelmatige basis controleert of de regels voor het beheer van derdengelden worden toegepast en of de derdengeldenposities juist zijn. De compliance officer rapporteert rechtstreeks aan het bestuur.	Voorzet brief PR 15 januari 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is). Details brief PR 5 maart 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is). Herhaald in brief PR 13 april 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is). Herhaald in brief PR 14 juli 2021.	Reeds doorgevoerd (brief PR 5 maart 2021) en juiste opzet door Deloitte aan Pels Rijcken bevestigd (brief PR 14 juli 2021).	In opzet laten toetsen door Deloitte.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/wob-verzoeken/2021/09/28/wob-besluit-over-de-fraudezaak-bij-pels-rijcken>.

4. Controle op de functiescheiding bij notariële betalingen op meerdere niveaus A. T.a.v. alle betalingen door notarissen. B. T.a.v. notariële zaken (verrichten van notariële transacties en het passeren van akten) voor de Staat.	Mail PR 12 maart 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is).	Reeds doorgevoerd (mail PR 12 maart 2021).	
5. T.a.v. naamswijzigingen van een stichting: een notaris mag voortaan geen aktes voor kantoorgenoten passeren .	Brief PR 5 maart 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is).	Reeds doorgevoerd (brief PR 5 maart 2021).	
6. Het proces van de interne beheersing rond het beheer van advocatuurlijke derdengelden extern laten controleren en zo nodig optimaliseren (in aanvulling op de eisen uit de wet- en regelgeving) (op aanbeveling Deloitte).	Brief PR 14 juli 2021.	Reeds doorgevoerd en door Deloitte aan Pels Rijcken bevestigd (brief PR 14 juli 2021).	In opzet laten toetsen door Deloitte.
7. Aanstelling extern bestuurder (mevrouw mr. Susi Zijderveld)	Brief PR 13 april 2021 (staat in Wob-besluit waarop Kamer geattendeerd is). Herhaald in brief PR 14 juli 2021.	Reeds doorgevoerd op 1 mei 2021 (brief PR 14 juli 2021).	
8. Onder leiding extern bestuurder (mevrouw mr. Susi Zijderveld) gestart met een planmatige en duurzame aanpak, waarin met tempo de hele GRC-organisatie (Governance, Risk en Compliance) onderdeel voor onderdeel opnieuw wordt onderzocht en vormgegeven, ook los van de vraag of er een relatie kon zijn met de fraude. Het bestuur en de Landsadvocaat hebben dit als topprioriteit voor het kantoor aangemerkt en in de aandeelhoudersvergadering van 28 juni 2021 hebben ook alle partners zich gecommitteerd om hier een succes van te maken. A. Onderdeel van deze aanpak is ook een continu proces van risicoanalyse, beheersing, evaluatie en verbetering van processen, procedures en maatregelen (zgn. PDCA-cyclus). B. Daarbij hoort ook een intensivering van de auditfunctie.	Brief PR 14 juli 2021.	Voor het einde van 2021 wordt de opzet hiervan vastgesteld (brief PR 14 juli 2021).	Onder leiding extern bestuurder (Susi Zijderveld)
9. De cultuur/sociale veiligheid/aanspreekbaarheid doorlopend verbeteren.	Brief PR 14 juli 2021.	Voor het einde van 2021 (brief PR 14 juli 2021).	Onder toezicht Deken.
10. Opstellen visie en plan van aanpak om de verantwoorde praktijkuitoefening van advocaten en notarissen binnen één kantoor verder te waarborgen.	Brief PR 14 juli 2021.	Voor het einde van 2021 (brief PR 14 juli 2021).	Onder toezicht Deken.

11. Een onafhankelijke Raad van Commissarissen instellen.	Modeling d.d. 13 oktober 2021	Begin 2022	
--	----------------------------------	------------	--

3582619 - Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom

Werkstroom 000057210026

Document 3582619

**Deze pagina is nodig om het achterliggende document in DigiJust te kunnen verwerken.
S.v.p. niet beschrijven.**

Bijlage 2 - Overzicht aanbevelingen extern advies prof. Ottervanger en prof. Hoogenboom

Aanbeveling	Geadviseerd door	Termijn
1. Stel nadere eisen in de huidige overeenkomst A. Neem een bepaling op waarin het kantoor aangeeft hoe de risico's voor de Staat worden geadresseerd. B. Gebruik bij de formulering van die eisen als richtsnoer het inmiddels ontwikkelde en hierboven besproken 'raamwerk ter verdere professionalisering' om de maatregelen te concretiseren, operationaliseren en meetbaar te maken. C. Bepaal specifiek voor taken die de nationale veiligheid raken of betrokken advocaten een veiligheidsonderzoek moeten ondergaan en of het 'raamwerk' voldoende garanties biedt voor de (tijdelijk) opslag van informatie. D. Neem een bepaling op dat namens de Staat onafhankelijke audits kunnen worden uitgevoerd ter zake van de naleving van wet- en regelgeving en met name het risico van fraude en witwassen, integriteitbeleid en databeveiliging. E. Voorzie in de overeenkomst dat binnen het kantoor een ervaren 'Risk & Compliance Officer', 'Security Officer' en 'Financial Officer' deel uitmaken van het Management Team en rechtstreeks rapporteren aan portefeuillehouders in het bestuur die zelf voldoende gekwalificeerd zijn om samen met de andere leden van het bestuur verantwoordelijkheid te dragen en die desgevraagd rapporteren aan de Staat. Stel als eis dat onafhankelijkheid van deze functionarissen is geregeld. F. Maak de facturatie-systeem rijks breed meer transparant en voer als Staat zelf ook controles uit (Rijksaccountantsdienst).	Beiden	Korte termijn
2. Communiceer niet louter juridisch en zaakgericht. A. Onderzoek of binnen de rijksoverheid omwille van de effectiviteit en efficiency verbetering mogelijk is qua structuur en organisatie van de diverse contacten met het kantoor van de Landsadvocaat. B. Agendeer regelmatig in regulier overleg niet alleen lopende adviezen en procedures maar maak het gesprek 'rijker' door ook te inventariseren hoe het facturatieproces loopt, welke dilemma's zich hebben voorgedaan in de opdrachten van de Landsadvocaat, of sprake is geweest van potentiële risico's voor de Staat, welke issues mogelijk spelen bij cliënt- en zaakacceptatie, en of er een cultuur is waar gedrag vanzelfsprekend in overeenstemming is met regels en waarde.	Beiden	Korte termijn
3. Overweeg de ontkoppeling van de notariaat- en advocatuurfuncties binnen het Instituut Landsadvocaat.	(10)(2e)	Middellange termijn
4. Overweeg het instellen van een onafhankelijk Raad van Toezicht voor de Landsadvocaat.	(10)(2e)	Middellange termijn
5. Overweeg derdengeldrekeningen onder te brengen bij de Staat.	(10)(2e)	Middellange termijn
6. Herzie het Besluit vaststelling nieuwe regeling landsadvocatuur 1965 (hierna: het Besluit). In de herziening van het Besluit kunnen de volgende onderwerpen een rol spelen:	(10)(2e)	(10)(2e) termijn

A. De legitimering voor de huidige situatie. De argumenten van de Staat dienen expliciet te worden gemaakt. B. In de maatschappelijke discussie wordt (on)terecht aandacht besteed aan het periodiek aanbesteden van het instituut Landsadvocaat. De Staat heeft een verantwoordelijkheid om de samenleving uit te leggen hoe de functie van Landsadvocaat wordt ingericht. En waarom is gekozen voor het huidige contract. C. De rol van de landsadvocaat beperken tot procesvoering en gelijktijdig de kwantiteit/kwaliteit van juridische advisering binnen overheidsorganen versterken. D. De functie van Landsadvocaat niet door de markt laten uitoefenen maar door een apart instituut met een eigen reglement en set van eisen over de bedrijfsvoering governance, risicomanagement, compliance, databeveiliging).		
7. Er is geen plan B, mocht de continuïteit van het kantoor in het geding komen.	Beiden	(10)(2e) termijn

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl]
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Wed 10/20/2021 8:48:02 AM
Subject: RE: Vertrouwelijke inzage onderzoek Van Doorne/Deloitte inzake fraudekwestie Pels Rijcken
Received: Wed 10/20/2021 8:48:02 AM

Dank (10)(2e)!

Groeten

(10)(2e)

Verzonden met BlackBerry Work
(www.blackberry.com)

Van: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW <(10)(2e) @minjenv.nl>
Datum: woensdag 20 okt. 2021 10:35 AM
Aan: (10)(2e) - BD/DWJZ <(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
<(10)(2e) @minjenv.nl>, (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Kopie: (10)(2e) - BD/DBO/ADVIES <(10)(2e) @minjenv.nl>
Onderwerp: Vertrouwelijke inzage onderzoek Van Doorne/Deloitte inzake fraudekwestie Pels Rijcken

Dag allen,
Een half uur geleden heb ik het vertrouwelijke stuk – met een kopie van de Kamerbrief van 19 oktober 2021 – aan de griffie van de Tweede Kamer overhandigd.
Dit in overleg met (10)(2e). Er werd aangegeven niet aan ontvangstbevestigingen te doen.
Hartelijke groeten,

(10)(2e)

Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T (10)(2e)
E (10)(2e) @minjenv.nl

To: (10)(2e) - BD/DCOM/WS&O (10)(2e) @minjenv.nl
Cc: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Fri 10/22/2021 8:47:01 AM
Subject: Commissiedebat Juridische beroepen 4 november 2021 Pels Rijcken dossier - inleidende spreektekst
Received: Fri 10/22/2021 8:47:01 AM

Dag (10)(2e)

(10)(2e) en ik zijn begonnen aan de voorbereiding van het commissiedebat waar o.a. het Pels Rijcken dossier aan bod gaat komen. Kunnen we bij jou terecht voor eventuele verbeteringen op de concept inleidende spreektekst? We kunnen het concept waarschijnlijk komende maandag aanleveren.

Hartelijke groeten,

(10)(2e)

.....
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Juridische Zaken en Wetgevingsbeleid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | 13e etage
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
T (10)(2e)
E (10)(2e) @minjenv.nl

To: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW (10)(2e) @minjenv.nl]
From: (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW
Sent: Fri 10/22/2021 10:14:53 AM
Subject: FW: persbericht KNB tbv CD juridische beroepen 4/11
Received: Fri 10/22/2021 10:14:54 AM
[20210709 KNB versneld vernieuwen na fraude bij Pels Rijcken PB.pdf](#)

Hoi (10)(2e),
Ter info ook voor jou.
Groeten
(10)(2e)
Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

.....
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....
M (10)(2e)
(10)(2e) @minvenj.nl
www.rijksoverheid.nl/jenv

.....
Voor een rechtvaardige en veilige samenleving
.....

Van: (10)(2e) - BD/DRB/SBA

Verzonden: vrijdag 22 oktober 2021 12:14

Aan: (10)(2e) - BD/DRB/TR ; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW ; (10)(2e) - BD/DWJZ/JZW

CC: (10)(2e) - BD/DRB/SBA

Onderwerp: persbericht KNB tbv CD juridische beroepen 4/11

Van de KNB - persvoorlichter ontving ik dit persbericht van juli jl, ("versneld vernieuwen"), waarvan ik aanneem dat jullie dat al veel eerder hebben gezien, maar zekerheidshalve hierbij alsnog, en wellicht ook goed om in het CD-dossier te doen.

Mvrggr,

(10)(2e)

Ha (10)(2e),

Bijgaand vind je ons persbericht van begin juli, waarin wij aangeven wat de KNB vindt dat nodig is om een nieuwe 'PR-affaire' te voorkomen.

Gr. (10)(2e)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Manager Belangenbehartiging & Communicatie
Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB)
Spui 184, 2511 BW Den Haag
Postbus 16020, 2500 BA Den Haag

T: (10)(2e)

M:
E: (10)(2e)@knb.nl

Meer weten over het notariaat? www.knb.nl / www.notaris.nl

Lees [Notariaat Magazine](#) of meld u aan voor de [Nieuwsbrief](#)

Volg ons ook op [Twitter](#), [LinkedIn](#) of [Facebook](#).

De informatie in dit e-mailbericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Verstrekking aan en gebruik door anderen is niet toegestaan.

Door de elektronische verzending van het bericht kunnen er geen rechten worden ontleend aan de informatie.